

ISSN: 2459-4555

Lanterna

Glasnik Sveučilišta u Zadru ★ 2018. ★ God. 3. ★ Br. 6

Ana Burazer, Odjel za kroatistiku, studentska prvakinja Hrvatske u plivanju

Stefan Vulić, Odjel za filozofiju, kapetan bronzane sveučilišne futsal ekipe na Eurijadi u Pragu

DOC. DR. SC.
ZDENKO DUNDOVIĆ, v. d.
PROČELNIKA TEOLOŠKO-
KATEHETSKOG ODJELA

Tek u naše vrijeme
ozbiljnije razmatramo
uzroke i posljedice
I. svjetskog rata

STR. 16

DOC. DR. SC.
ANELA NIKČEVIĆ- MILKOVIĆ,
ODJEL ZA NASTAVNIČKE STUDIJE
U GOSPIĆU

Naši su mladi u svjetskim
razmjerima visoko
na ljestvici zloporabe
alkohola, kulturološka
činjenica koju toleriramo

STR. 22

Krešimir Klarica, Odjel za ekonomiju, kapetan
zlatne vaterpolske ekipe

Nicol Dražević, Odjel za ekonomiju, kapetanica
bronzane košarkaške ekipe s Eurijade u Pragu

DOC. DR. SC.
ANA MARIJA ROGIĆ,
ODJEL ZA PEDAGOGIJU

Svake godine raste broj
studenata zainteresiranih
za studijski boravak na
inozemnim visokoškolskim
institucijama

STR. 4

SPORTSKI USPJESI

STUDENATA SVEUČILIŠTA

UVODNA RIJEČ

Pred nama je nova Lanterna, sveučilišno glasilo u kojemu nam se predstavljaju kolegice i kolege, studenti i studentice, pojedinačno i u timovima. Svi su se oni pozicionirali u širokom rasponu znanstveno-istraživačkih, kulturnih, konferencijskih, sportskih i drugih aktivnosti na našem Sveučilištu. Predstavljeni pojedinci i timovi nipošto ne obuhvaćaju sva područja sveučilišnog djelovanja. Oni potvrđuju samo dio ostvarene misije i razvojnog puta Sveučilišta kroz znanstvenu refleksiju i praksu, istraživanja, projekte i osobne stručne smjerove.

Lanterna nam donosi mnoge značajne događaje tijekom posljednjih šest mjeseci, dokumentirajući brojne visokoobrazovne

sadržaje. Slikom i riječju predložena je cijela lepeza sveučilišnih ostvarenja, što pokazuje našu zajedničku djelotvornost i kvalitetu rada.

Naše Sveučilište odlikuje supstancijalna predmetno-sadržajna raznolikost s obzirom na znanstvenu, nastavnu i projektnu razgranatost u društvenom, humanističkom, tehničkom, prirodnom, biotehničkom, biomedicinskom i interdisciplinarnom području. Istodobno, povezuju nas intelektualna energija, visoka motiviranost i optimizam, a to i jest ono što

nam garantira uspjeh.

Lanterna nam objavljuje sportska, akademska i druga postignuća naših studenata, zbog čega ne možemo zatomiti divljenje i ponos.

Prilozi u ovom broju Lanterne potvrda su naše otvorenosti i transparentnosti unutar i izvan institucije. Svojevrсна je to popularizacija osoba, timova, odjela, centara, a time i Sveučilišta.

Izvan dosega uredničke pozornosti neće nitko ostati. Lanterna je već ispunila svoju svrhu unutar institucije, u smislu boljšega međusobnog upoznavanja znanstvenog i stručnog rada. Ispunila je i drugu svrhu, a to je međusobno povezivanje, „zbičanje redova“ prema istraživačkom i projektnom senzibilitetu, kreativnim pothvatima i kvalitativnim promjenama sveučilišnog rada.

Na Sveučilištu nema povlaštenih i nepovlaštenih. Zajednica smo u kojoj smo jedni drugima potpora u izoštavanju osjetljivosti za očuvanje sveučilišnog habitusa te neprestano stvaranje dodane vrijednosti svim dosadašnjim učincima. Svi smo pozvani pridonositi lokalnoj i regionalnoj zajednici,

ostvarenju nacionalnih strateških ciljeva te pridruživanju europskom području visokog obrazovanja.

Dio sveučilišne stvarnosti u ovoj Lanterni jasno pokazuje naše prihvaćanje javne odgovornosti i uloženi napora u ono što Hrvatska treba – društveni, kulturni i gospodarski napredak. S novom sveučilišnom strategijom otvorili smo prostor svima, učvršćujući visoko obrazovanje, istraživanje i veću diseminaciju znanstvenih istraživanja, proširujući mogućnosti cjeloživotnog učenja, osnažujući internacionalizaciju te otvarajući spektar visokoobrazovnih programa, kvalifikacija i zanimanja kroz transfer znanja i odgovarajuće korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

Sa zaštitnim znakom našega šeststoljetnog trajanja ostanimo posvećeni našim strateškim ciljevima.

S dubokom zahvalnošću za sve učinjeno,

Rektorica

ZNANSTVENI SKUP U ZADRU I NINU 22. I 23. STUDENOGA

Petar Zoranić i hrvatska kultura

UZadru i Ninu je 22. i 23. studenoga u organizaciji Društva hrvatskih književnika – Ogranak u Zadru, Sveučilišta u Zadru, Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja te Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru održan znanstveni skup *Petar Zoranić i hrvatska kultura* u okviru svečanog obilježavanja Dana grada Zadra i blagdana sv. Krševana. Skupom je obilježena i 510. godišnjica rođenja Petra Zoranića (rođen 1508. u Zadru). Sudionici su svojim priložima dali značajne prinose hrvatskoj znanosti interdisciplinarnim vrednovanjem nasljeđa hrvatskoga književnika Petra Zoranića, autora prvog hrvatskog romana *Planine* (1536.), kao i njegova doba. Skup je započeo polaganjem vijenca na spomenik Petra Zoranića na Trgu sv. Krševana, a zatim je uslijedio program u Svečanoj

dvorani Sveučilišta u Zadru. Nakon himne Republike Hrvatske u izvedbi Pjevačkoga zbora Gimnazije Vladimira Nazora pod ravnanjem dirigentice Ive Mustać Klarić skup su pozdravili predstavnici Grada Zadra i Zadarske županije, Društva hrvatskih književnika, Sveučilišta u Zadru te Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru. U četvrtak, 22. listopada 2018. u znanstvenome dijelu skupa sudjelovali su: Tihomil Maštrović, Dubravka Kolić, Grozdana Franov-Živković, Zdenko Dundović, Ivica Vigato, Marijana Tomić, Denis Vekić, Teodora Vigato, Marija Blažević u koautorstvu s Irvinom Lukežićem, Miljenko Buljac i Mato Šimundić. Nakon znanstvenoga programa, u crkvi Sv. Dimitrija održan je svečani koncert Mješovitoga pjevačkoga zbora *Condura Croatica* pod ravnanjem dirigenta Ive Nižića te Hrvatsko-

ga pjevačkoga glazbenog društva Zoranić pod ravnanjem dirigenta Tomislava Košte, na kojem su s izvedbom ulomaka iz predstave *Planine* sudjelovali i članovi Kazališta lutaka Zadar. Sutradan, u petak 23. studenoga, skup je nastavljen u Ninu, gdje je u Baroknoj kući nakon pozdravnih riječi predstavnika Grada Nina nastupio Tamburaški orkestar KUD-a Branimir pod ravnanjem dirigenta Josipa Bakića. U Ninu su izlagali: Tea Perinčić, Diana Sorić, Jadran Kale, Alan Čaplar, Branimir Vukosav, Katarina Ivon, Robert Bacalja, Ivica Mataija, Josip Miletić, Mikica Maštrović, Zlatko Begonja, Marija Dejanović, Anđela Zorić i Ana Glavan. Nakon ručka, za sudionike skupa organiziran je obilazak kulturno-povijesnih spomenika grada Nina uz stručno vođenje te posjet Kraljevskim vinogradima u Petrčanima.

Svim studentima, djelatnicima i suradnicima želimo radostan Božić te sretnu i uspješnu 2019. godinu!

Sveučilište u Zadru

DOMAGOJ MIKULIĆ I DAVID ŠARE, STUDENTI 2. GODINE ODJELA ZA AGRONOMIJU, EKOLOGIJU I AKVAKULTURU PREDDIPLOMSKOG STUDIJA PRIMIJENJENA EKOLOGIJA U POLJOPRIVREDI, OSVOJILI SU 3. MJESTO NA 5. NACIONALNOM STUDENTSKOM NATJECANJU ECOTROPHELIA ODRŽANOM 12. LIPNJA 2018. NA PREHRAMBENO-BIOTEHNOLOŠKOM FAKULTETU U ZAGREBU

Melissimo - zadarska slatka priča

Dvoje studenata 2. godine Odjela za agronomiju, ekologiju i akvakulturu preddiplomskog studija Primijenjena ekologija u poljoprivredi, Domagoj Mikulić i David Šare, osvojili su 3. mjesto na 5. nacionalnom studentskom natjecanju Ecotrophelia održanom 12. lipnja 2018. godine na Prehrambeno-biotehnološkom fakultetu u Zagrebu, u kreiranju eko-inovativnog prehrambenog proizvoda.

Ecotrophelia je jedno od osam studentskih natjecanja u Hrvatskoj međunarodnog karaktera (App Start Contest, Case Study Competition, Elektroboj, Moot Court Croatia, Mozgalo, Smartup, Vizionar). Riječ je o međunarodnom natjecanju u kojem studentski timovi imaju priliku predstaviti svoj inovativni, ekološko osviješten prehrambeni proizvod. To natjecanje održava se već 5. godinu u Hrvatskoj na Prehrambeno- biotehnološkom fakultetu u Zagrebu, a pobjednički će tim u listopadu 2018. godine u Parizu predstaviti svoj proizvod. Na natjecanju mogu sudjelovati timovi sastavljeni od studenata preddiplomskih i/ili diplomskih i/ili doktorskih studija Sveučilišta u Republici Hrvatskoj.

Cilj natjecanja je poticanje studentske inovativnosti i kreativnosti, stvaranje novih eko-inovativnih proizvoda temeljenih na studentskim idejama te njihov plasman i predstavljanje na nacionalnom i europskom tržištu. Natjecanje potiče i multidisciplinarnost timova te povezivanje znanja iz različitih područja (prehrambene tehnologije, biotehnologije, nutricionizma, agronomije, ekonomije, dizajna i marketinga). Dosadaš-

nji sudionici pokazali su izuzetnu kreativnost i sposobnost, a pobjednički timovi na europskim natjecanjima ostvarili vrlo dobre rezultate.

Ecotrophelia je izvrsna prigoda da studenti primijene svoje znanje stečeno na fakultetu, okušaju se u novim izazovima i suradnjom osmisle novi proizvod.

Organizator natjecanja je Hrvatsko društvo prehrambenih tehnologa, biotehnologa i nutricionista (HDPPN), suorganizatori su Prehrambeno-biotehnološki fakultet u Zagrebu, Hrvatska gospodarska komora i eSTUDENT. Sponzori natjecanja, koji su ujedno nagradili timove i omogućili održavanje samog natjecanja, su: Coca-Cola, HiPP Hrvatska, HGK, Vindija, PBF i Superfaks Menza Pbf-Rgn.

Premium proizvodi

Zadatak natjecateljskih timova je finalizirati proizvod koji je spreman pojaviti se na tržištu, što uključuje ekološki prehrambeni proizvod, osmišljavanje etikete i ambalaže te izradu poslovnog plana koji se prezentira pred stručnim i ocjenjivačkim žirijem na samom natjecanju. Nakon prezentacije proizvoda i senzori-

je 100 % prirodni med.

Hrana ima važnu ulogu u našem životu, a poboljšanjem životnog standarda ulazimo u novu sferu, poput otkrivanja novog svijeta i doživljaja hrane u savim drukčijoj ulozi. Upravo je misija tima omogućiti organski proizvod vrhunske kvalitete, a njihova vizija da kupci budu njime iznimno zadovoljni.

Zadatak nam je predstaviti pčelinji proizvod na bazi meda koji će biti pristupačan zbog cijene, a na tržištu ekološke hrane nedostaje ponuda proizvoda koji mogu biti brzo posluženi, a ujedno i zdravi.

Ovaj proizvod nastao je savim slučajno, a naziv potječe od latinske riječi za med *Mel mellis*. Glavni cilj je da proizvod nađe svoje mjesto na tržištu, njegovo plasiranje i praćenje reakcije kupaca da identificiraju proizvod kao budući gurmanski obrok koji bi se trebao nuditi u restoranima i hotelima duž jadranske obale, a i šire, u svrhu još uspješnijeg poslovanja. Proizvod bismo predstavljali kao premium zbog jedinstvenog načina njegove proizvodnje i ograničene količine.

Marisol bila brončana

Melissimo je potpuno drukčiji od drugih proizvoda, zdrav proizvod prilagođen svim uzrastima i konzumaciji u svako doba dana, te ponudom asortimana različitih sortnih medova vrhunske kvalitete u jednom proizvodu.

Našem studentu Domagoju Mikuliću ovo je drugi put da sudjeluje na Ecotropheliji. Prošle godine osvojio je 2. mjesto proizvodom Marisol - namazom od

Nastavak na 30. stranici

DOC. DR. SC. ANA MARIJA ROGIĆ, ECTS KOORDINATORICA NA ODJELU ZA PEDAGOGIJU

Svake godine broj studenata pedagogije zainteresiranih za studijski boravak na inozemnim visokoškolskim institucijama osjetno raste

Osnovni zadatak odjelnog ECTS koordinатора je informiranje nastavnika i studenata o pravilima i primjeni ECTS bodovnog sustava na Odjelu“, ističe doc. dr. sc. Ana Marija Rogić, ECTS koordinatica Odjela za pedagogiju, ali i napominje: „Većina obveza odnosi se na informiranje studenata o mogućnostima mobilnosti, njihovo savjetovanje pri prijavi na inozemnu visokoškolsku instituciju, s naglaskom na stjecanje potrebnog broja ECTS bodova te priznavanje položenih kolegija“. ECTS koordinatori podrška je i stranim studentima koji dolaze na naše Sveučilište.

Odjelnom ECTS koordinatoriцом imenovana sam 2013. Dvije godine poslije na razini Odjela za pedagogiju formirano je Povjerenstvo za mobilnost, koje čine pročelnik, zamjenica pročelnika i ECTS koordinatori i zajednički donosimo odluke vezane za mobilnost nastavnika i studenata. Najveći angažman Povjerenstva je kod pripreme studenata za odlazak u inozemstvo, u prvome redu u odabiru kolegija na inozemnoj visokoškolskoj instituciji. Osnovni kriteriji odabira kolegija su pripadnost isključivo području pedagogije i usklađenost s ishodima učenja našeg studijskog programa. O prijedlozima Povjerenstva vezano za mobilnost i međunarodnu suradnju općenito, raspravlja se i donose Odluke na sjednicama Stručnog vijeća Odjela za pedagogiju.

Odjelnom ECTS koordinatoriцом imenovana sam 2013. Dvije godine poslije na razini Odjela za pedagogiju formirano je Povjerenstvo za mobilnost, koje čine pročelnik, zamjenica pročelnika i ECTS koordinatori i zajednički donosimo odluke vezane za mobilnost nastavnika i studenata. Najveći angažman Povjerenstva je kod pripreme studenata za odlazak u inozemstvo, u prvome redu u odabiru kolegija na inozemnoj visokoškolskoj instituciji. Osnovni kriteriji odabira kolegija su pripadnost isključivo području pedagogije i usklađenost s ishodima učenja našeg studijskog programa. O prijedlozima Povjerenstva vezano za mobilnost i međunarodnu suradnju općenito, raspravlja se i donose Odluke na sjednicama Stručnog vijeća Odjela za pedagogiju

Dakle, osnova rada ECTS koordinatora je rad sa studentima?

Upravo tako. Najvažnije je prije odlaska sa studentom dogovoriti njegove obveze na inozemnoj visokoškolskoj instituciji, a po potrebi, i obveze na Odjelu. Tijekom boravka u inozemstvu studentima više puta naglasim da me u slučaju nepredviđenih promjena o tome obavijeste čim prije, kako bismo i čim prije pronašli pravo rješenje. Pravodoban dogovor je najvažniji jer nakon studentova povratka, u cjelokupnom procesu ostvarenja mobilnosti, priznavanje mobilnosti samo je njezin posljednji proceduralni korak.

Je li riječ o boravcima najčešće u sklopu Erasmus?

Studijski boravak na inozemnim visokoškolskim institucijama najčešće se realizira u sklopu programa mobilnosti Erasmus+ i CEEPUS, točnije, u sklopu CEEPUS mreže ili kao CEEPUS freemover.

Erasmus+ nije namijenjen isključivo mobilnosti studenata, već i nastavnog osoblja te nenastavnog osoblja, što nije toliko često.

No, najčešće dolazne i odlazne mobilnosti studenata su one u svrhu studijskog boravka na inozemnoj visokoškolskoj instituciji, gdje se uključuju u nastavu, izvršavaju nastavne obveze, polažu ispite i time stječu ECTS bodove.

Aktivnosti u sklopu nastavničke mobilnosti u prvom su redu održavanje nastave i stručno usavršavanje prema modelu „job-shadowing“.

A stručna praksa?

Erasmus+ nudi i mogućnost obavljanja stručne prakse tijekom, ali i nakon već završenog studija. Tada student ne dogovara suradnju isključivo s inozemnim visokoškolskim institucijama, već i drugim organizacijama, tvrtkama, odgojno-obrazovnim ustanovama i sl. u kojima je moguće obavljati stručnu praksu. Za sada je vrlo malen broj studenata koji se odlučuju za takvu opciju. No, imamo primjer naše bivše studentice koja je boravila nekoliko mjeseci u Uredu za međunarodnu suradnju na jednom austrijskom sveučilištu. Tamo je sudjelovala u organizaciji ljetne škole, konferencije doktorskih studija, pri-

premala promidžbene materijale za odlazne studente i na druge načine surađivala sa zaposlenicima Ureda.

Uključivanje u neposredan rad jedne organizacije, osim stručnim kompetencijama, znatno pridonosi i usavršavanju jezičnih kompetencija za studente kojima je drugi studijski predmet strani jezik. Stoga su najmotiviraniji studenti za mobilnost najčešće studenti francuskih studija, talijanistike, germanistike itd.

Kakva su studentska iskustva iz programa Erasmus?

Prije odlaska studenti imaju mnogo pitanja, nedoumica, ponekad su zbunjeni ili čak prestrašeni. No, nakon povratka situacija je u potpunosti drukčija. Puni su pozitivnih dojmova, nerijetko oduševljeni i zadovoljni novostecenim znanjima, iskustvom, ali i prijateljstvima.

Upravo zbog takvih pozitivnih reakcija, pri informiranju studenata o mobilnosti odlučila sam uključiti upravo one studente koji su već stekli iskustvo odlaska na mobilnost. Tada ih pozivam na jedan od nastav-

Pri informiranju studenata o mobilnosti odlučila sam uključiti upravo one studente koji su već stekli iskustvo odlaska na mobilnost. Tada ih pozivam na jedan od nastavnih susreta studenata 1. godine preddiplomskog studija, na što se oni vrlo rado odazovu i ukratko prezentiraju svoje aktivnosti u inozemstvu te se stavljaju na raspolaganje za sva pitanja. Takva mreža kontakata među studentima znatno pridonosi poticanju studenata na mobilnost

nih susreta studenata 1. godine preddiplomskog studija, na što se oni vrlo rado odazovu i ukratko prezentiraju svoje aktivnosti u inozemstvu te se stavljaju na raspolaganje za sva pitanja. Takva mreža kontakata među studentima znatno pridonosi poticanju studenata na mobilnost. Naime, u pojedinačnim razgovorima, studenti često navode kako su se za mobilnost odlučili kada su čuli pozitivna iskustva drugih kolega.

Što kažu brojevi o mobilnosti studenata?

U posljednjih pet godina broj odlaznih mobilnosti kreće se oko pet ili šest studenata po jednoj akademskoj godini. U prethodnoj akademskoj godini dogodio se znatan porast studentske mobilnosti, kada je sveukupno deset studenata pedagogije otišlo u inozemstvo.

Svake godine broj studenata pedagogije zainteresiranih za studijski boravak na inozemnim visokoškolskim institucijama osjetno raste. Nažalost, kod manjeg dijela studenata interes se zadrži na razini raspitivanja jer

iz raznih razloga odgode ili odustanu od ostvarenja mobilnosti. Kada je riječ o dolaznoj studentskoj mobilnosti na našem Odjelu, brojevi su relativno mali, no to se trudimo promijeniti povećanjem ponude kolegija na engleskom jeziku. U posljednjih nekoliko akademskih godina u prosjeku imamo jedan ili dva studenta po semestru. Kao i kod odlazne mobilnosti, u prethodnoj akademskoj godini dogodio se također porast dolazne mobilnosti, kada je sveukupno sedam studenata boravilo na Odjelu za pedagogiju, bilo kao matičnom Odjelu, bilo samo u sklopu odabranih izbornih kolegija. Najviše je bilo studenata iz Poljske, dvije iz Češke Republike te po jedan student iz Rusije i Turske. Budući da uglavnom jedan kolegij slušaju jedan ili dva studenta, moguće je izvoditi samo instruktivno-konzultativnu nastavu.

Strani studenti imaju mogućnost birati Odjel za pedagogiju kao matični odjel, međutim, dolaze i studenti čiji su matični neki drugi sveučilišni odjeli, a naše kolegije biraju samo kao izborne. Stoga oni sa mnom formalno ne stupaju u kontakt, osim ako imaju nekih pitanja ili im je potreban kontakt nositeljice kolegija.

U koje države najčešće odlaze naši studenti?

Studenti pedagogije najčešće odlaze u Francusku, Austriju, Italiju i Sloveniju, rjeđe u Njemačku, Španjolsku, Češku i Slovačku. Samostalno biraju ino-

Studijski boravak na inozemnim visokoškolskim institucijama najčešće se realizira u sklopu programa mobilnosti Erasmus+ i CEEPUS, točnije, u sklopu CEEPUS mreže ili kao CEEPUS freemover. Erasmus+ nije namijenjen isključivo mobilnosti studenata, već i nastavnog osoblja te nenastavnog osoblja, što nije toliko često

zemne visokoškolske institucije prema vlastitim interesima, ali i mogućnosti pronalaska kolegija za oba studijska predmeta, s obzirom na to da uz pedagogiju studiraju još jedan predmet. Naš odjel sklopio je međuinstitucijske sporazume s više inozemnih visokoškolskih institucija, ali suradnja nije isključivo vezana za taj popis. Ako nastavnici ili studenti pronađu visokoškolsku instituciju koja bolje odgovara njihovim interesima i pristaje na suradnju, sporazum je moguće sklopiti naknadno.

Jesu li nastavnici mobilni?

Većina nastavnog osoblja našeg odjela već je boravila, planira boraviti ili ponoviti boravak u inozemstvu. Do sada su to bili višednevni boravci preko programa Erasmus+ u svrhu osposobljavanja. Kolegice su dosad posjetile visokoškolske institucije u Rimu, Dublinu i Erlangenu. Tijekom boravka ne posjećuje se isključivo visokoškolske institucije, već i dječje vrtiće, osnovne škole, srednje škole, ustanove za obrazovanje odraslih i sl. Stejeće se uvid u drukčije pristupe i načine rada određene organizacije ili ustanove. Plan rada je tada vrlo bogat i raznolik i zaista stječemo zanimljiva i korisna iskustva, o kojima nakon povratka izvijestavamo ostale kolege i, prema mogućnostima, primjenjujemo u radu Odjela. Ostvarujemo međunarodne kontakte te nam se otvaraju mogućnosti i ideje za daljnju suradnju.

Na kojem ste sveučilištu vi boravili?

S još jednom kolegicom boravila sam na Sveučilištu Friedrich-Alexander u Erlangen-Nürnbergu. Prisustvovala smo predavanjima iz nekoliko kolegija, sjednici članova Odjela na Institutu za pedagogiju, razgovarali s pročelnikom i njegovim ostalim suradnicima. Zanimljivo je bilo, primjerice, na predavanju koja su držala dva profesora. Naime, međusobno su razgovarali i pričevali sudjelovanje na jednoj međunarodnoj konferenciji, gdje su se susreli s kolegama iz drugih zemalja. Susret ih je potaknuo na objavljivanje zajedničke publikacije na temu interkulturalizma. Upravo opisivanje procesa nastanka publikacije te rasprava između dvaju profesora o navedenoj problematici pred-

Boravkom u inozemstvu stječu se uvidi i dojmovi koje nije moguće steći ni čitanjem literature niti pretraživanjem mreže. Uz to, tijekom dosadašnjih boravaka sve su kolegice istaknule gostoljubivost kolega na instituciji primateljici, njihovu spremnost i otvorenost za razmjenu iskustava, suradnju, pružanje uvida u njihovu znanstveno-nastavnu djelatnost, način rada sastavnica, upoznavanje s drugim kolegama itd.

stavljaju drukčiji pristup održavanju nastave. Osim toga, na Institutu je u tijeku bila organizacija nadolazeće međunarodne konferencije. Studenti su dobili za zadatak s izlagачima stupiti u kontakt i razgovarati o temama njihovih izlaganja. Izrada izvješća o razgovoru bila je studentima ujedno i uvjet za izvršavanje nastavne obveze.

Posjetile smo i jednu srednju strukovnu školu, gdje su postojali razredi s učenicima imigrantima. Stekle smo uvid u pristup škole u njihovu integriranju putem obrazovanja, a u svrhu zapošljivosti.

Je li kolega iz Njemačke bio na Sveučilištu u Zadru?

Da, kolega je asistent na spomenutom njemačkom sveučilištu, a naše je Sveučilište posjetio godinu dana prije u sklopu Erasmus+ Staff Week. Tada smo imali kratak susret, razmijenili kontakte i izrazili otvorenost za suradnju, bez konkretnih dogovora.

No, kada smo kolegica i ja razmišljale o posjetu nekom sveučilištu, onda je prva zamisao bila stupiti u kontakt upravo s kolegom iz Njemačke. On je pokazao izrazitu angažiranost i susretljivost pri sastavljanju plana aktivnosti. Osim posjeta u nekoliko škola, razgovora s brojnim kolegama na Institutu, posjeta knjižnicama, kolega je za nas dogovorio i susret sa zaposlenicom u Uredu za obrazovanje pri gradu Erlangenu. Boravkom u inozemstvu stječu se uvidi i dojmovi koje nije moguće steći ni čitanjem literature niti pretraživanjem mreže. Uz to, tijekom dosadašnjih boravaka sve su kolegice istaknule gostoljubivost kolega na instituciji primateljici, njihovu spremnost i otvorenost za razmjenu iskustava, suradnju, pružanje uvida u njihovu znanstveno-nastavnu djelatnost, način rada sastavnica, upoznavanje s drugim kolegama itd.

Je li bilo posjeta kolega iz inozemstva u obrnutom smjeru, Zadr?

Dosad su naš Odjel posjetili profesori isključivo preko CEEPUS mreže, programa mobilnosti isključivo namijenjenog mobilnosti unutar srednjoeuropskih zemalja. Odjel za pedagogiju već je dvije godine uključen u CEEPUS mrežu, u kojoj sudjeluju i sveučilišta iz Slovenije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Srbije, Slovačke i Poljske. U sklopu toga posjetili su nas i našim studentima održali nastavu profesori iz Slovenije i Crne Gore te, kao CEEPUS freemover, profesorica iz Albanije. U sljedećem semestru preko programa Erasmus+ očekujemo posjet profesora iz Poljske.

Imate i letak kojim potičete mobilnost studenata?

Izradom letka htjeli smo našim studentima informacije o mogućnostima mobilnosti dodatno učiniti dostupnim. Izvrsno surađujemo s Uredom za međunarodnu suradnju, koji svake godine organizira posjet svojih suradnika odjelima sa svrhom održavanja informativnih predavanja studentima prve ili druge godine studija. Važno je da su studenti odmah na početku studija upućeni u mogućnosti odlaska u inozemstvo, što im omogućava pravodobno planiranje i pripremanje.

Studenti se obično odlučuju na mobilnosti u kasnijoj fazi studija. Ali, uz dostupne informacije već na početku studija, sve se ranije raspituju za boravak u inozemstvu. Studenti najčešće odlaze pojedinačno, no u posljednje vrijeme sve je više onih koje odlaze u paru ili u skupini. Uobičajeno trajanje boravka studenata u inozemstvu je jedan semestar, a dosad smo imali i dvije molbe za produženjem boravka na još jedan dodatan semestar.

Studenti, nastavno i nenastavno osoblje opsežnije informacije o spomenutim programima, ali i drugim mogućnostima mobilnosti i međunarodne suradnje, mogu dobiti i u Uredu za međunarodnu suradnju te u Agenciji za mobilnost i programe EU.

Korisne mrežne poveznice

Ured za međunarodnu suradnju
<http://www.unizd.hr/medunarodna-suradnja/ured-za-medunarodnu-suradnju>
 Agencija za mobilnost i programe EU
<http://www.mobilnost.hr/>

IZV. PROF. DR. SC. LEONARDO MARUŠIĆ, PROČELNIK POMORSKOG ODJELA, VODITELJ PROJEKTA BE UNIZD

Cilj projekta BE UNIZD je razvoj međunarodnog združenog studija

Riječ je o projektu Sveučilišta u Zadru kojim se nastoji unaprijediti i internacionalizirati Sveučilište, posebno u tzv. STEM područjima, a sastoji se od dva odvojena dijela: jedan, manji, odvijat će se na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, a drugi, veći, na Pomorskom odjelu. Nositelj projekta je Sveučilište u Zadru, a jedini partner Tankerska plovidba

Dr. sc. Leonardo Marušić, pročelnik Pomorskog odjela, rođen je 1962. u Zadru, gdje je završio Gimnaziju Jurja Barakovića, matematičko-informatičko usmjerenje. Tijekom studija na PMF-u u Zagrebu bio je odličan student te je dobio dvije rektorove nagrade - za odličan uspjeh i istraživački rad. Godine 1991. magistrirao je, a 1993. doktorirao, sve na PMF-u, i to iz područja teorijske fizike. Mentor mu je bio poznati hrvatski znanstvenik prof. dr. Marijan Šunjić.

Asistent na PMF-u bio je od 1997. do 2011., nakon čega postaje docent na Fizičkom odsjeku PMF-a. Od 2005. je docent na Pomorskom odjelu Sveučilišta u Zadru, a od 2012. godine izvanredni profesor. Bio je prorektor za mobilnost i projekte, a sada je, drugi put, pročelnik Pomorskog odjela. Trenutačno je i predsjednik Povjerenstva za priznavanje inozemnih visokoškolskih kvalifikacija Sveučilišta u Zadru, ali i de facto voditelj projekta BE UNIZD.

O čemu je riječ u projektu BE UNIZD?

Riječ je o projektu Sveučilišta u Zadru čiji je cilj unaprjeđenje i internacionalizacija Sveučilišta, posebno u tzv. STEM područjima. Projekt se sastoji od dva odvojena dijela. Jedan će se, manji, odvijati na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, a drugi, veći, na Pomorskom odjelu.

Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu u svom će dijelu projekta pripremiti šest kolegija na engleskom jeziku koje će izvoditi u sklopu postojećeg diplomskog studija Održivo upravljanje vodenim ekosustavima. To uključuje prevođenje silabusa i nastavnih materijala te usavršavanje nastavnika za potrebe predavanja na engleskom jeziku. Pomorski će pak odjel u svome dijelu projekta razviti međunarodni združeni diplomski studij pomorskog menadžmenta.

To uključuje izradu programa tog studija, silabusa pojedinih kolegija i odgovarajućih ishoda učenja te pripremu materijala potrebnih za akreditaciju. Također, uključuje i osmišljavanje načina izvođenja tog studija, načina odabira i upisa studenata te pronalaženja odgovora na sve druge izazove koji proizlaze iz činjenice da će u izvođenju studija sudjelovati nekoliko institucija iz različitih zemalja.

Tko je sve s Pomorskog odjela angažiran na projektu?

Za sada, s Pomorskog odjela na projektu, osim mene, sudjeluje zamjenik pročelnika, doc. dr. sc. Josip Orović, predstojnik Nautičkog odsjeka, prof. dr. sc. Toni Bielić, zatim izv. prof. dr. sc. Dino Županović te Sanja Tutić, koja je na Odjelu zadužena za organizaciju cjeloživotnog učenja. Međutim, moguće je da će tijekom izvođenja projekta, po potrebi, u njega biti uključeni i neki drugi nastavnici.

Tko su partneri na projektu i s kojim inozemnim institucijama surađujete?

Na projektu nema inozemnih partnera jer je poziv za podnošenje prijave propisao da partneri

u projektu mogu biti samo pravne osobe iz RH. Međutim, s obzirom na to da je riječ o razvoju međunarodnog združenog studija, dvije inozemne institucije s nama su potpisale pismo namjere, kojim su izrazile želju za sudjelovanjem u projektu. Te institucije su Pomorski fakultet u Portorožu, koji je sastavnica Sveučilišta u Ljubljani, i Veleučilište Flensburg, Hochschule Flensburg, koje ima veoma dobro razvijene studije u području pomorstva. S obzirom na propozicije natječaja, te institucije ne mogu biti partneri u projektu, ali nastavnici s tih institucija mogu, kao vanjski eksperti, biti uključeni u razvoj studija, što je predviđeno prijedlogom projekta. U samom prijedlogu projekta jasno je navedeno da ćemo buduću studiju izvoditi upravo u suradnji s te dvije institucije. Stoga projektne aktivnosti uključuju i razradu te suradnje te pripremu i potpisivanje odgovarajućih sporazuma i ugovora.

Koja je pravna osoba u Hrvatskoj partner u projektu i tko je nositelj projekta?

Nositelj projekta je Sveučilište u Zadru, a jedini partner je Tankerska plovidba. Poziv na podnošenje prijave propisao je da je nužno imati barem jednog partnera, i to partnera iz RH, a bilo je jasno da je poželjno da barem neki od partnera dolaze iz gospodarstva.

Tko je iz Tankerske plovidbe uključen u projekt i tko je voditelj tima s njihove strane? Zašto upravo Tankerska plovidba?

Tankerska plovidba uključena je u projekt kako bi nam njihovi stručnjaci dali informacije o znanjima potrebnim za rad u pomorskim tvrtkama i drugim tvrtkama vezanim za pomorstvo. Tijekom pripreme projekta, naš kontakt u Tankerskoj plovidbi bio je direktor marketinga,

Ivica Pijaca. Sada, kada je projekt pokrenut, predstavnici Tankerske plovidbe u njemu su direktor pravnoga sektora, dr. sc. Petar Kragić, i kapetan Damir Guzobad.

Što se u konačnici želi postići projektom BE UNIZD?

Cilj projekta je razvoj međunarodnog združenog studija, što bi nam trebalo donijeti nekoliko bitnih iskoraka. Prvo, Pomorski odjel u ovom trenutku izvodi dva preddiplomska studija, nautike i brodstrojarsstva, ali nemamo niti jedan diplomski studij, i sami ga ne možemo pokrenuti jer nemamo dovoljno nastavnog kadra, uz napomenu da su nam nastavnici već preopterećeni. Međutim, s partnerskim institucijama možemo izvoditi studij u kojem dijelimo odgovornost pa to neće donijeti preveliko dodatno opterećenje za naše nastavnike. Drugo, takav međunarodni studij može biti vrlo atraktivan za studente jer podrazumijeva boravak i stjecanje znanja i iskustva u raznim zemljama te dobivanje nekoliko diploma, s obzirom na to da će svaka od partnerskih institucija izdati svoju diplomu. I konačno, ideja studija je dati studentima znanja koja će im,

Projekt je vrijedan 1.799.718,40 kuna i u potpunosti ga financira Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Od ukupne vrijednosti projekta, čak 1.725.342,40 kuna pripada Sveučilištu u Zadru.

nakon što odluče prestati ploviti, olakšati zapošljavanje na kopnu. Drugim riječima, ishodi učenja odnosit će se na poslove u brodarskim tvrtkama, lukama i lučkim upravama, poslove vezane za špediciju i osiguranje, inspeksijske i agencijske poslove... Iskreno se nadamo da su stručnjaci s takvim znanjima potrebni i da će lako naći mjesto na tržištu rada, a u početnoj fazi projekta to ćemo i provjeriti putem anketiranja pomoraca, studenata i poslodavaca pa ćemo razvoj programa prilagoditi rezultatima tih anketa.

Hoće li, zahvaljujući projektu BE UNIZD, studenti iz Hrvatske, Slovenije i Njemačke moći studirati na bilo kojoj ustanovi koja je uključena u taj internacionalni projekt?

Naravno, ne samo oni, nego i bilo koji drugi studenti. Studij će se izvoditi na engleskom jeziku i bit će otvoren za studente iz svih zemalja. Način odabira najboljih kandidata i njihova upisa te način izvođenja programa tek trebaju biti dogovoreni. To uključuje i odluke o tome koji će se dijelovi nastave izvoditi na kojoj instituciji te o načinu na koji će studenti odabrati gdje će provesti koje dijelove studija. Mogućnosti su brojne, a iskustva drugih visokih učilišta koja već izvode međunarodne združene studije vrlo su raznolika pa mi tek trebamo doći do toga što je najbolje za nas i naše buduće studente.

Tko financira projekt, o kojem je iznosu riječ? Koliko od toga otpada na Sveučilište u Zadru?

Projekt je vrijedan 1.799.718,40 kuna i u potpunosti ga financira Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Od ukupne vrijednosti projekta, čak 1.725.342,40 kuna pripada Sveučilištu u Zadru.

Vi ste fizičar. Što je utjecao na vašu odluku da se posvetite fizici?

To je jednostavno talent s kojim se čovjek rodi i onda ga slijedi. Nisam talentiran niti za jedan sport, niti imam neke umjetničke talente, ali fizika i matematika uvijek su mi dobro išle pa mi je bilo logično studirati nešto od toga, s napomenom da mi je fizika bila zanimljivija od matematike. Na samom početku prevladao je interes za astronomiju jer

Dvije inozemne institucije s nama su potpisale pismo namjere, kojim su izrazile želju za sudjelovanjem u projektu: Pomorski fakultet u Portorožu, koji je sastavnica Sveučilišta u Ljubljani, i Veleučilište Flensburg, Hochschule Flensburg, koje ima veoma dobro razvijene studije u području pomorstva

me to područje kao srednjoškola ca fasciniralo i privlačilo, ali tijekom studija počeo sam se više zanimati za druga područja fizike, da bih se konačno odlučio za fiziku čvrstog stanja.

Da bi netko bio dobar fizičar ili matematičar, jesu li potrebnije discipline ili istraživačka strast?

Potrebno je i jedno i drugo. Studirati prirodne znanosti, a posebno do tako visoke razine, zahtijeva mnogo rada, čak i za one koji se rode s tim talentom, jer bez upornosti i strasti nećete stići do kraja. Međutim, ako ste zaista rođeni za to, onda je vrlo vjerojatno da ćete u sebi pronaći i sve drugo što je potrebno za uspjeh. Većina onih koji uspješno završe studij fizike, poslije dođe i do doktorata, posebno u Hrvatskoj, s obzirom na to da poslova za fizičare zapravo i nema izvan sustava znanosti i visokog obra-

zovanja. Drukčije je u zemljama s razvijenijom industrijom, osobito u području visokih tehnologija.

Obično se misli da su fizičari kadar koji „svijecom treba tražiti“, posebno u velikim sveučilišnim i industrijskim centrima, poput Zagreba. Međutim, vi ste se vratili u rodni Zadar. Zašto?

Nažalost, fizičari i nisu tako traženi. Sigurno je da obrazovnom sustavu nedostaju profesori fizike u osnovnim i srednjim školama, ali fizičara s doktoratima, koji se žele baviti znanstvenim istraživanjem i predavati na visokoškolskoj razini zapravo i ne treba tako mnogo, barem ne u našoj zemlji. Prije povratka u Zadar 15 sam godina radio na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pa se odlučio vratiti kući jer sam rođen i odrastao u Zadru. Tu sam

odluku donio iz osobnih, obiteljskih razloga. Supruga i ja zaključili smo da će život za našu obitelj ovdje biti kvalitetniji. Važna je činjenica da sam ja teorijski fizičar pa mi nije potreban neki veliki laboratorij i skupa oprema. Sve što mi treba je dobro osobno računalo i povremeni pristup nekom velikom računalnom klasteru, a to mogu dobiti i u Zadru.

Tko je tijekom vašeg školovanja na vas najviše utjecao?

Najvažniji utjecaj na mene je svakako imao mentor moga diplomskog i doktorskog rada, prof. dr. sc. Marijan Šunjić. On je možda poznatiji po tome što je bio rektor Sveučilišta u Zagrebu i hrvatski veleposlanik pri Svetoj Stolici, ali on je i jedan od naših najcitiranijih fizičara. Koliko mi je poznato, jedan njegov rad još uvijek je najcitiraniji članak nekog hrvatskog autora.

ZADAR - GRAD I OTOCI, INTERDISCIPLINARNA ARHITEKTONSKO-URBANISTIČKA LJETNA RADIONICA ODRŽANA OD 24. DO 30. KOLOVOZA 2018. U ZADRU

Doprinos interdisciplinarnom promišljanju prostora

Organizatori i provoditelji interdisciplinarne arhitektonsko-urbanističke radionice su Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet i Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti. Ostvarena je i suradnja sa Zadarskim društvom arhitekata, Gradom Zadrom i Zadarskom županijom - Zavodom za prostorno uređenje Zadarske županije

Pod nazivom Zadar - grad i otoci, od 24. do 30. kolovoza 2018. u Zadru je održana interdisciplinarna arhitektonsko-urbanistička ljetna radionica (škola), kao dio četverogodišnjeg projekta Povijesna središta, suvremeni grad i održivi turizam. Organizatori i provoditelji interdisciplinarne arhitektonsko-urbanističke radionice su Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet i Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti. Ostvarena je i suradnja sa Zadarskim društvom arhitekata, Gradom Zadrom i Zadarskom županijom - Zavodom za prostorno uređenje Zadarske županije. U sklopu cjelovitog projekta ZADAR 2020. tijekom četverogodišnjeg razdoblja propitivanje područja Zadarske županije i Grada provodi se kroz četiri arhitektonsko-urbanističke radionice. Zadar - grad i otoci jedna je od njih, a trebala bi pridonijeti interdisciplinarnom promišljanju prostora tako da se propitaju odnosi grada i otoka u zadarskom arhipelagu.

Voditelji radionice bili su prof. dr. sc. Tihomir Jukić (Studij arhitekture i urbanizam, Arhitektonski fakultet), izv. prof. dr. sc. Božena Krce Miočić (Odjel za

Propitivanje novih odnosa grada i otoka, bez obzira na njihovu administrativnu pripadnost

Današnje vrijeme karakterizira ekonomska i društvena tranzicija koja je utjecala na izoliranost i usporen razvoj otoka. Neki otoci zadarskog arhipelaga administrativno pripadaju Gradu Zadru (Molat, Ist, Mali Iž, Veli Iž, Olib, Premuda, Rava, Silba). Ljetnom školom nastojalo se pokrenuti propitivanje novih odnosa grada i otoka, bez obzira na njihovu administrativnu pripadnost. Također, ljetna škola usmjerena je potrebi uređenja postojećih i planiranju novih sadržaja, a kako bi gospodarska održivost prostora utjecala i na ostale dvije komponente, ekološku i društvenu. Potenciraju se, s jedne strane, teme tradicije i identiteta, a s druge, novih modela inovativnog i doživljajnog turizma. Interdisciplinarni timovi studenata predložili su projekte različitih mjerila i tema, koji bi mogli pridonijeti razvoju zadarskih otoka (Molat, Dugi otok, Ugljan) i poboljšanju kvalitete života na njima.

turizam i komunikacijske znanosti, Sveučilište u Zadru) i prof. dr. sc. Fedja Vukić (Studij dizajna, Arhitektonski fakultet). Studenti su u sklopu terenske nastave upoznati s povijesnim razvojem grada i odnosom grada i otoka. Da bi što više saznali o zadarskom prostoru, uvodna tematska predavanja održali su stručnjaci za pojedina područja: izv. prof. dr. sc. Anica Čuka i prof. dr. sc. Josip Faričić s Odjela za geogra-

fiju Sveučilišta u Zadru te prof. dr. sc. Tihomir Jukić s Katedre za urbanizam, prostorno planiranje i pejzažnu arhitekturu, koji su prezentirali gospodarsko-društvene aspekte razvoja zadarskih otoka. Polaznici interdisciplinarne ljetne arhitektonsko-urbanističke radionice bili su studenti preddiplomskih i diplomskih studija navedenih sveučilišta, različitih studijskih programa (arhitekti, urbanisti, dizajneri,

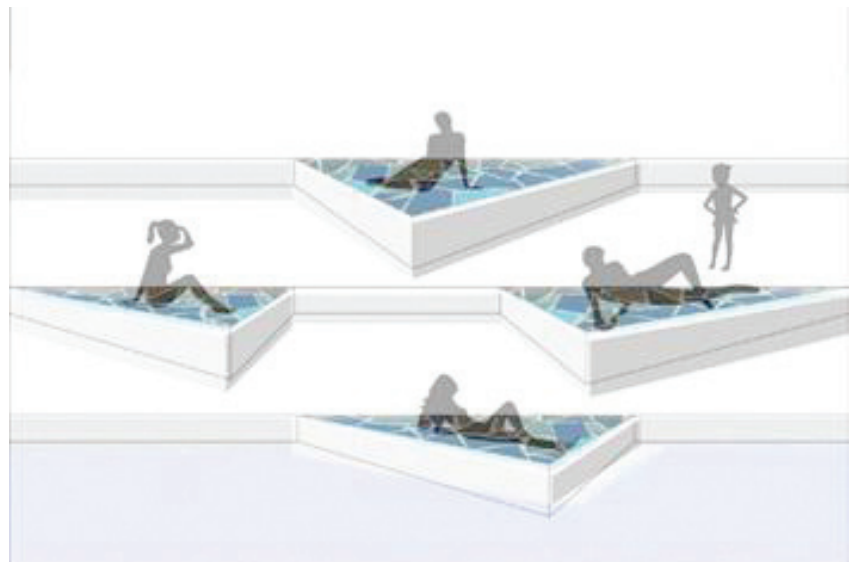
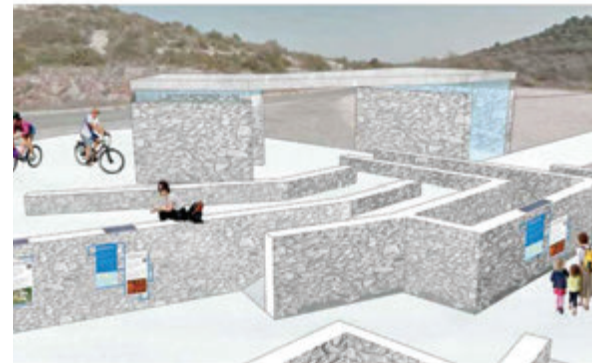
studenti marketinga turizma, sociolozi, geografi, antropolozi...). Oni su u kontaktu s lokalnom samoupravom i aktivnim sudjelovanjem građana nastojali dati poticaj drukčijem pristupu planiranju, projektiranju i mogućim intervencijama na prostoru otoka, propitujući potencijal prostora u svrhu njihove revalorizacije, nudeći prijedloge za njihov održiv razvoj i podizanje kvalitete života. Studenti su u interdisciplinarnim timovima, pod mentorskim vođenjem nastavnika iz Zadra i Zagreba, izradili idejne projekte za pojedine lokacije na Molatu, Dugom otoku i Ugljanu, a završna prezentacija projekata održana je na Sveučilištu u Zadru uz sudjelovanje svih zainteresiranih, kao i predstavnika Grada Zadra i Zadarske županije. Interdisciplinarna arhitektonsko-urbanistička radionica i njezini rezultati trebali bi dati svoj doprinos gospodarskom razvoju otoka i zadržavanju stanovnika na njima te privlačenju novih.

U sklopu ovogodišnje ljetne škole predstavljena je i knjiga Javni prostori grada - tradicija i suvremene potrebe, nastala kao rezultat prethodne arhitektonsko-urbanističke radionice održane u Zadru 2017. godine.

Voditelji radionice bili su prof. dr. sc. Tihomir Jukić (Studij arhitekture i urbanizam, Arhitektonski fakultet), izv. prof. dr. sc. Božena Krce Miočić (Odjel za turizam i komunikacijske znanosti, Sveučilište u Zadru) i prof. dr. sc. Fedja Vukić (Studij dizajna, Arhitektonski fakultet)

Studentski idejni projekt za lokaciju na Molatu

STUDENSKI ZBOR - MONIKA MARIĆ NOVA JE PREDSJEDNICA ZBORA, A RUŽA MEŠTROVIĆ NOVA PREDSJEDNICA SKUPŠTINE ZBORA

Primili smo se posla i počeli s radom

U posljednje vrijeme mnogo se toga promijenilo. Studentski zbor postao je dinamičan, a u svaki novi projekt uključeni su drugi studenti. Za to su zaslužne Monika Marić, studentica prve godine diplomskog studija Sociologije te Etnologije i antropologije, od lipnja 2018. predsjednica Studentskog zbora Sveučilišta u Zadru, te Ruža Meštrović, predsjednica Skupštine Studentskog zbora Sveučilišta u Zadru i absolventica na Odjelu za kroatistiku

Monika Marić, studentica prve godine diplomskog studija Sociologije te Etnologije i antropologije, od lipnja 2018. predsjednica je Studentskog zbora Sveučilišta u Zadru

„Nas skupina studenata imali smo neke ideje o tome kako poboljšati kvalitetu studentskog života. Primili smo se posla i počeli s radom“, kaže Monika Marić koja je kao predsjednica željela umrežiti odbore Studentskog zbora, u čemu je, čini se, i uspjela. Htjela je, naime, da raspršeni odbori imaju međusobnu komunikaciju unutar Zbora.

Nama je cilj saslušati svakoga

„Kraj je godine pa trebamo ponuditi projekte te aplicirati za financiranje tih projekata“, napominje, a od iduće godine pokušat će, kaže, opremiti i drugu prostoriju u Studentskom klubu „Božo Lerotić“, i to za studentske udruge, u dogovoru sa Sveučilištem, naravno.

„Bilo bi doista dobro kad bi se tu prostoriju uredilo za udruge, a postoji ideja da tamo prebacimo i studentski radio“, otkriva Monika Marić.

Jedan od njezinih ciljeva je i zainteresirati studente za što češće uključivanje u rad Studentskog zbora i udruge: „Nismo jedino sveučilište koje ima problema s tim, ali smo definitivno sveučilište koje ima volju i potrebu za ra-

dom i angažiranošću studenata. Događa se da se u Zbor najčešće uključuju studenti završnih godina, a nama je želja da se studenti čim prije uključuju da bi mogli i što dulje biti u Zboru.“

Uključivanje studenata koji nisu vezani za Zbor nekom formalnom funkcijom uspjelo je na primjeru organizacije ovogodiš-

nje brucosijade, ali i u svim projektima koji su se događali posljednjih mjeseci.

„Studentski zbor je“, kaže njegova predsjednica, „dosad bio neko enigmatično tijelo za koje nitko nikada nije čuo. Studenti često nisu ni svjesni što sve Studentski zbor nosi sa sobom. Ne znaju da se mogu obratiti ljudi-

ma koji su u izravnoj komunikaciji s Rektoratom, a u Rektoratu uvijek za nas nađu vremena.“

Jedan od ciljeva Studentskog zbora je i organizirati javne tribine u prostorijama Studentskog zbora, odnosno Studentskog kluba „Božo Lerotić“. Osim toga, želja je Predsjedništva Zbora da se svaki mjesec tijekom sljedeće godine

*Ruža Meštrović,
predsjednica
Skupštine
Studentskog zbora*

*Monika Marić,
predsjednica
Studentskog zbora*

Studentski zbor dosad je bio neko enigmatično tijelo za koje nitko nikada nije čuo. Studenti često nisu ni svjesni što sve Studentski zbor nosi sa sobom. Ne znaju da se mogu obratiti ljudima koji su u izravnoj komunikaciji s Rektoratom, a u Rektoratu uvijek za nas nađu vremena, kaže Monika Marić

okupe studenti, ne samo unutar Zbora, i da razgovaraju o bilo kakvim tekućim problemima.

„Mi jesmo na izvršnim funkcijama unutar Zbora, ali nam mogu izaći iz vidokruga neki tekući problemi pa nastojimo svaki mjesec okupljati ljude. Na Sveučilištu je šest tisuća studenata, svi su unutar istog obrazovnog sustava, ali to su različite osobnosti, različiti interesi, životne situacije... No, nama je cilj saslušati svakoga. Stvarno bismo voljeli da možemo ostvariti komunikaciju sa svim studentima, da nam mogu poslati e-mail, doći k nama pa da zajedno izlazimo prema Rektoratu“, ističe Monika Marić.

Brucošijada na otvorenome

I Ruža Meštrović, predsjednica Skupštine Studentskog zbora Sveučilišta u Zadru i apsolvantica na Odjelu za kroatistiku, zadovoljna je odnosom Rektorata prema Zboru.

„Na sve zahtjeve i molbe dobijemo odgovore, uglavnom pozitivne. Ustvari, mi kolegama studentima želimo samo objasniti da nismo nimalo važniji od njih, i mi smo obični studenti, samo nam je malo kraći put do Rektorata“, pojašnjava Ruža Meštrović.

U posljednje vrijeme mnogo se toga promijenilo. Studentski zbor postao je dinamičan, a

u svaki novi projekt uključeni su drugi studenti.

„U realizaciju projekata i organizaciju događanja uključimo ljude koje poznamo, a oni uključuju one koje oni poznaju. To daje dobre rezultate“, kaže Ruža i navodi primjer odlaska zadarskih studenata na Interliber u Zagreb: „Bilo smo veoma zadovoljni jer su svi busevi prema Zagrebu krenuli na vrijeme, nije se dogodilo da je netko zakasnio. Na Interliberu nam je bilo izvrsno, a Sveučilište je platilo prijevoz.“

Studentski zbor organizirao je događanja u povodu Međunarodnog dana studenata, koji je obilježen u Zadru 18. studenoga, a pritom je najviše „potegla“ studentica Lucija Šalinović.

„Nakon toga imali smo brucošijadu u koju je“, ističe Ruža Meštrović, „bilo uključeno doista mnogo studenata, s tim da su neki mediji pogrešno objavili da mi nemamo dovoljno velik prostor za organizaciju brucošijade. Naš cilj nije bilo zatvoriti se u zadimljene prostore i biti za šankom, cilj nam je bio da se studenti mogu zabavljati izvan takvih prostora. Zbog toga smo izabrali klizalište na Višnjiku. Športski centar Višnjik i Grad pritom su nam maksimalno izašli u susret. Moramo se pohvaliti da je to bila najjeftinija

brucošijada ikad, a zaista je bila dobra. Imali smo bend, klizalište je bilo otvoreno za sve studente, a bila je i hrpa drugih sadržaja. I naravno, posjećenost je bila vrhunska.“

U povodu Međunarodnog dana studenata organizirana su događanja u oba kampusa i u Studentskom klubu „Božo Leročić“. Od više ugostiteljskih objekata Studentski zbor dobio je donacije.

Dnevni boravak studenata

„Bili su stvarno izdašni u donacijama koje su studenti mogli iskoristiti preko bonova. U vezi s tim bila je osmišljena cijela priča - studenti bi najprije dolazili po zagonetke pa bi tražili uputstva kako bi došli do nagrade“, pojašnjava Ruža Meštrović.

I predstavljanje desetak studentskih udruga dobro je prošlo. Naime, neki sveučilišni odjeli imaju svoje studentske udruge.

Studentski zbor surađuje i sa Studentskim savjetovalištem.

„Imali smo predavanje o rješavanju sukoba, razmirica, nenasilnom komunikacijom, na kojemu nam je izloženo kako postići međusobno razumijevanje bez obzira na različitosti. Sa Studentskim savjetovalištem općenito imamo odličnu suradnju. Profesori psihologije pružaju

određeni vid psihološke pomoći, održavaju brojne radionice... Uglavnom, stalno se nešto događa. Na sastanke u Savjetovalište izravno ide Lucija Šalinović, tako da uvijek znamo što se događa. Prošle godine pomogli smo u rješavanju problema prijevoza osoba s invaliditetom. Grad Zadar omogućio je novi kombi za osobe s invaliditetom, tako da je i to riješeno“, s ponosom ističe Ruža Meštrović.

I studenti iz inozemstva koji su u sklopu programa Erasmus+ došli na Sveučilište u Zadru rado koriste prostorije Studentskog kluba „Božo Leročić“.

„Njima je klub kao dnevni boravak. Aktivni su, održavaju tematske zabave u prostorijama kluba, prezentacije... Tako su nedavno cure iz Turske i Španjolske održale predstavljanje njihove hrane i običaja. Druga sveučilišta nemaju takve prostorije koje funkcioniraju kao dnevni boravak studenata pa im je to doista izvrsno i često su tamo. Radimo, naravno, i na snažnijem umrežavanju naših i stranih studenata jer nam pristižu mladi ljudi iz cijele Europe“, kaže Monika Marić te zaključuje:

„Nastojimo da naše titule, funkcije budu samo trag na papiru, trudimo se izbjeći nekakvu hijerarhiju i dijeliti obveze.“

DR. SC. JOSIP BALABANIĆ, ZNANSTVENI SAVJETNIK U MIRU, ČLAN SURADNIK HAZU-a, RAZREDA ZA PRIRODNE ZNANOSTI, KOAUTOR KNJIGE „ZADARSKI KALENDAR IZ BENEDIKTINSKOG SAMOSTANA SVETOG KRŠEVANA 1322.“

Zadarski kalendar iznimno je vrijedan dokument za proučavanje naše crkvene povijesti

Rukopis je hrvatskoj javnosti otkrio povjesničar umjetnosti Marijan Grgić krajem 60-ih godina. Njegovim objavljivanjem u ovakvom monografskom izdanju, s izvrsnim preslikama, transkriptom svih latinskih tekstova i tablica, prijevodima na hrvatski i engleski jezik, svjetskoj znanstvenoj zajednici pružena je prva iscrpna obavijest o rukopisu i izravan pristup njegovu daljnjem proučavanju

U povodu obilježavanja Dana grada Zadra i Krševanovih dana kršćanske kulture Sveučilište u Zadru predstavilo je 22. studenoga knjigu „Zadarski kalendar iz benediktinskog Samostana svetog Krševana 1322.“ dr. sc. Josipa Balabanića i dr. sc. Maksima Klarina.

Na predstavljajući su u ime izdavača govorili prof. dr. sc. Josip Faričić, prorektor Sveučilišta u Zadru, prof. dr. sc. Serđo Dokoza s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru, dr. sc. Maksim Klarin, koautor knjige, i dr. sc. Josip Balabanić, korednik i koautor knjige. Josip Balabanić je znanstveni savjetnik u miru, član suradnik HAZU-a, razreda za prirodne znanosti.

Što je zapravo Zadarski kalendar?

Zadarski kalendar je „tehnički“, najkraći naziv za rukopis ispisan na pergameni, knjižnom oblom goticom, crnom i crvenom tintom, uglavnom na latinskom jeziku, sigurno u Zadru, u skriptoriju benediktinske Opatije ili Samostana sv. Krševana davne 1322. godine. Riječ je, dakle, o srednjovjekovnom kalendaru koji sadrži katoličke blagdane i svetkovine po mjesecima i danima (liturgijsko-svetački dio), ali ima i druge astronomsko-komputerske i astrološke di-

jelove. Slavljenje i stupanj liturgijskog slavljenja nekih za Zadar karakterističnih blagdana (Stošija, Krševan, Zoilo, Platon) bilo je presudno da nizozemski franjevac S. J. P. Van Dijk, dobar znalac srednjovjekovnih liturgijskih odnosa, krajem 50-ih godina prošlog stoljeća za taj kalendar odredi da je benediktinski, a da mu je mjesto postanka Zadar u Dalmaciji. Hrvatskoj ga je javnosti otkrio povjesničar umjetnosti Ma-

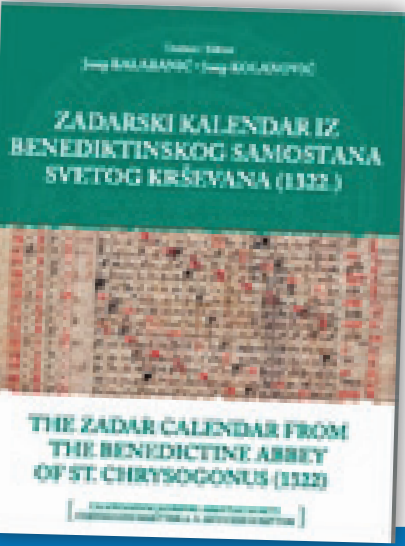
rijan Grgić krajem 60-ih godina.

Što danas znači objavljivanje tog rukopisa?

Ukratko, to je iznimno vrijedan dokument za proučavanje naše crkvene povijesti, djelovanja hrvatskih benediktinaca, povijesti astronomije, a, posredno, i povijesti navigacije. Za sve tri monoteističke religije (židovstvo, kršćanstvo, islam) bilo je

važno praćenje gibanja Mjeseca tijekom Sunčeve godine i poznavanje mijene u kojoj je Mjesec u nekom času radi određivanja datuma pomičnih blagdana (Pesah, Uskrs, Bajram), a poznavanje gibanja Sunca, planeta i zvijezda te položaja koje tijekom godine zauzimaju jedni u odnosu na druge, bilo je i ostalo važno i za astrologiju. Posve su izvorno napisani 1322. prvi, uvodni dio te tablični dijelovi liturgijskog sve-

Zadarski kalendar je rukopis ispisan na pergameni, knjižnom oblom goticom, crnom i crvenom tintom, uglavnom na latinskom jeziku, sigurno u Zadru, u skriptoriju benediktinske Opatije ili Samostana sv. Krševana davne 1322. godine

sa u ovakvom monografskom izdanju, s izvrsnim preslikama, transkriptom svih latinskih tekstova i tablica, prijevodima na hrvatski i engleski jezik, svjetskoj znanstvenoj zajednici pružena je prva iscrpna obavijest o rukopisu i izravan pristup njegovu daljnjem proučavanju. Valja spomenuti da rukopis ima mnogo naknadnih bilježaka o povijesnim događajima, pojavama kometa, recepta za spravljanje lijekova, astroloških savjeta i naputaka o tome kada je nešto dobro a kada nije dobro raditi i sl.

Dakle, Samostan svetog Krševana bio je snažno kulturno središte?

Nema sumnje. Povjesničarima povijesti Zadra i Dalmacije dobro je poznato koju su ulogu imali skriptoriji u Srednjem vijeku, ne samo za odvijanje pravnih poslova, dakle, u šire gospodarskom smislu, nego i u nastanku dragocjenih rukopisa religioznog sadržaja, časoslova, lektionara i sl. U skriptoriju Samostana sv. Krševana vjerojatno je nastao i glasoviti *Casoslov Čike*, obnoviteljice i prve opatice zadarskog Samostana svete Marije (11. st.). Ta zadarska opatija dugo je bila važno kulturno središte u tom dijelu Hrvatske. Nikako ne može biti puka slučajnost da je za efemeridne podatke o deklinacijama Sunca zanimanje pokazao netko u tom samostanu, netko tko je pribavio vjerojatno i glasovite Alfonzijanske astronomske tablice te ih uklopio

tačkog kalendara, a komputski astronomski dio s astrološkim elementima u osnovi je preuzet iz nekoga prijašnjeg predloška napisanog 1292. Taj dio, tzv. astronomske tablice, ima izmjere koje se ne odnose na geografsku širinu na kojoj je Zadar (oko 48° N), nego su na toj južnijoj širini neka jaka znanstvena središta kao Sevilla, Cordoba, Granada, gdje su u visokom Srednjem vijeku radile skupine probranih kršćanskih i islamskih učenjaka, izrađujući i takve astronomske tablice deklinacija Sunca, koje će od 15. st. nadalje biti osnova za izradu navigacijskih tablica. U oba dijela, liturgijskom i astronomskom, dolaze arapske brojke, što je za to vrijeme još prava rijetkost i u europskim razmjerima. Objavljivanjem tog rukopi-

u ovaj kalendar. Neki su se benediktinci bavili empirijskom znanosti astronomijom i zanimali se za njezina dostignuća koja su daljnjim razvojem konačno u 15. st. dala i prve navigacijske tablice, a one su znatno pripomogle otkrivanju novih zemalja.

Što Kalendar znači u mediteranskom i europskom kontekstu?

Riječ je o srednjovjekovnom rukopisu, prije izuma tiska, a sačuvan je samo manji broj sličnih rukopisa takve starosti. Mnogi su detaljnije proučeni, no za ovaj naš tek očekujemo temeljitija proučavanja pa će naš Kalendar tek dobiti svoje mjesto u povijesti europske znanosti. Za sada se, barem početnim znanstvenim proučavanjem tog rukopisa i izdavanjem njegovih preslika, željelo upozoriti na njegovu vrijednost te povjesničare astronomije i navigacije potaknuti na njegovo proučavanje. Nama je sam rukopis iznimno vrijedan dokument o našoj živoj uključenosti u prirodnoznanstvena zbivanja tadašnjega svijeta Zapada i naše pripadnosti kulturnom krugu europskih i mediteranskih zemalja. Astronomske tablice u Kalendaru i rana uporaba arapskih brojki živo svjedoče da je primorski dio Hrvatske bio u središtu europskog duhovnog i kulturnog zbivanja i u 14. st., kad se poznavanjem i upotrijebljavanjem tih tablica novim podacima otvarao put izradi i prvih nautičkih tablica.

Kako je Kalendar dospio u Bodleiansku knjižnicu Sveučilišta u Oxfordu?

Kalendar je danas u Oxfordu pa je, dakako, pitanje kako je i kada tamo dospio. Najprije, danas gotovo nema sumnje da je rukopis napisan 1322. godine u Zadru i da je vjerojatno bio u posjedu nekoga benediktinca u zadarskom Samostanu sv. Krševana. Ali, do kada je rukopis bio u Zadru te kada je i kako iz Zadra odnesen i kako je konačno dospio u Englesku? Na temelju bilješke pri dnu prve stranice rukopisa koja u hrvatskom prijevodu glasi: „Dodoh iz Avignona prvi put godine 1327. i drugi put godine 1334.“, priređivači izdanja konačno su zaključili da je rukopis neki redovnik dvaput ponio sa sobom u razdoblju od njegova nastanka (1322.) do godine 1334. te zaključili da rukopis nije bio cijelo vrijeme u Zadru, ali da je 12 godina nakon što je izrađen još bio u Zadru. Na treće mjesto, osim Zadra i Avignona, gdje je rukopis neko vrijeme boravio, upozorio je Marijan Grgić otkrivši da je u svetačkom dijelu na dan 16. listopada dopisan blagdan Sv. Mihovila, a tekst u hrv. prijevodu glasi: „Svetkovanje dana Posvete samostanske crkve Sv. Mihovila, 12 lekcija“, što znači da svetkovina ondje gdje je u Kalendaru to dopisano ima vrlo visok liturgijski rang blagdana. Zaključio je, i to se prihvaća, da je benediktinska Opatija Mont Saint Michel u Normandiji bila to mjesto kamo je ovaj rukopis neki benediktinac donio. Četvrto mjesto boravka našeg rukopisa opet je pretpostavio Grgić: benediktinska opatija u Dorchesteru, Engleska. Pretpostavljamo da je rukopis, nakon ukinuća dorčesterskog samostana u anglikanskoj reformaciji Henrika VIII., dospio u zbirku glasovitog kolekcionara Eliasa Ashmolea (1617. - 1692.), a nakon njegova darovanja Sveučilištu u Oxfordu, konačno se našao u sveučilišnoj Bodleianskoj knjižnici.

Tamo se i danas čuva?

Da, tamo je i danas, uvezan unutar većeg kodeksa pod bibliotečnom oznakom Ms AS-HMOLE 360 (VIII).

DOC. DR. SC. ZDENKO DUNDOVIĆ, v. d. PROČELNIKA TEOLOŠKO-KATEHETSKOG ODJELA

Hrvatska historiografija tek u naše vrijeme ozbiljnije razmatra uzroke i posljedice Prvoga svjetskog rata

Na znanstvenom skupu Završetak Prvog svjetskog rata u Dalmaciji organiziranom u povodu stogodišnjice završetka Velikog rata, don Zdenko Dundović s Teološko-katehetskog odjela Sveučilišta u Zadru održao je zanimljivo predavanje o ulozi vojnih kapelana na bojišnici. Skup su organizirali Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru, Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru i Državni arhiv u Zadru

U povodu stogodišnjice završetka Velikog rata, don Zdenko Dundović s Teološko-katehetskog odjela Sveučilišta u Zadru na znanstvenom je skupu Završetak Prvog svjetskog rata u Dalmaciji, u organizaciji Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru i Državnog arhiva u Zadru, održao zanimljivo predavanje o ulozi vojnih kapelana na bojišnici.

Kako ste došli na ideju da istražujete ulogu vojnih kapelana u Prvom svjetskom ratu na Istočnom bojištu?

Ideja za istraživanje uloge vojnih kapelana u Prvom svjetskom ratu proizašla je u prvome redu iz činjenice da u hrvatskoj crkvenoj historiografiji to pitanje dosad nije sustavnije obrađeno, za razliku od, primjerice, njemačke ili talijanske historiografije. Tim više što su dosadašnji rezultati istraživanja intrigantni, osobito s obzirom na važnost nazočnosti svećenika na prvim crtama bojišnice za same vojnike. Istraživanja pokazuju da je u sveopćem kaosu Prvoga svjetskog rata i stalnoj životnoj opasnosti vojnicima na bojištu svećenička nazočnost bila od krucijalne važnosti, osobito za nadvladavanje otuđenosti od onoga temeljnog ljudskog milosrđa. Nadalje, razvidno je da su vojnici, čak i oni koji nisu prakticirali vjeru, svjedočeći svakodnevnim pogibijama sudrugova i realnoj mogućnosti da i sami po-

ginu, kroz službu vojnih kapelana, u prvome redu putem sakramenta pomirenja, nalazili utjehu. Naravno, to nije vrijedilo za svakog pojedinca jer je, sukladno okolnostima, zamjetan visok udio praznovjerja među vojnicima upravo na prvim crtama bojišnice, o čemu zorno svjedoče rezultati istraživanja Patricka J. Houlihana koji su objavljeni u izvrsnoj knjizi *Catholicism and the Great War* (2015.).

Posebno ste se bavili slučajem svećenika iz Sukošana, Hrvata, kapucina, koji je bio u službi u 23. pukovniji?

Da, u biti, taj je kapucin možda najzaslužniji za to što me zainteresirala tema o hrvatskim vojnim kapelanima u Prvom svjetskom ratu. Riječ je o mladom kapucinu Karlu Paviću, podrijetlom iz Sukošana, nastanjenom u Zadru. On je nedugo nakon svećeničkoga ređenja, pod redovničkim imenom fra Klement Marija Pavić, u dobi od 26 godina dodijeljen kao vojni kapelan 23. domobranskoj pješačkoj pukovniji u Zadru. Poslije je upućen u Galiciju, ali je u razdoblju od 1915. do 1918. godine promijenio nekoliko službi u sklopu postrojbi austrougarske vojske. Konačno je premješten u Feldsuperiorat u Beču, a njegova zamršena životna priča, koja je u konačnici završila njegovim napuštanjem kapucinskoga reda, zorno pokazuje razorne psihološko-sociološke posljedice zbivanja tijekom Prvoga svjetskog rata, ne samo

na bojišnici, nego i izvan nje.

Tko je taj svećenik, kakav je bio njegov ratni put i sudbina?

Kapucin fra Klement Marija Pavić upisan je u knjizi evidencije vojnih kapelana Austro-Ugarske Monarhije (*Evidenzbuch der Feldkuraten*) pod brojem 490 kao Karl Pavić. Navodi se da je rođen 1888. godine u Zadru (Dalmacija). Vidljivo je da je na mjesto vojnoga kapelana došao iz kapucinskoga samostana u Koprnu, pod matičnom dijecezom upisana je Tršćansko-koparska biskupija, a navodi se da pripada kapucinskom redu venetske provincije. Uz svoj materski jezik, govorio je njemački i talijanski. S obzirom na to da je rođen u Zadru 1888. godine, bio je austrijski podložnik te ga je austrijska vlada 4. listopada 1914. godine postavila u službu vojnoga kapelana. Tijekom Prvoga svjetskog rata aktivno je sudjelovao u svojstvu vojnoga kapelana za hrvatske postrojbe austrougarske vojske od 19. veljače 1915. do 1. travnja 1918. godine, kada je premješten u Beč. Kao vojni kapelan fra Klemens je najprije služio u 23. domobranskoj pješačkoj pukovniji Zadar (K. k. Landweifanterieregiment Zara Nr. 23; 23. veljače 1915. - 5. travnja 1915.), zatim je prešao u 28. domobransku pješačku pukovniju (15. travnja 1915. - 9. lipnja 1915.) pa je služio u vojnoj poljskoj bolnici - Feldspital 2/13; 12. lipnja 1915. - 31. lipnja 1916.). Odatle je poslan u službu voj-

nog kapelana 8. gorske brigade (1. srpnja 1916. - 1. travnja 1918) u sklopu 1. Pješadijske divizije sa stožerom u Sarajevu, kojoj je na čelu bio general Stjepan pl. Bogat od Kostanjevca. Konačno je 2. travnja 1918. godine prešao u Feldsuperiorat das Militärkommandos u Beč. Zacijelo su teška ratna iskustva, ali i politička zbivanja na području Dalmacije, kao i obiteljske okolnosti, utjecali na mladoga Pavića, koji je konačno napustio red, a posljednje vijesti kazuju da se nastanio, pod drugim imenom, u Italiji, u Mestreu, gdje mu se, zasad, gubi svaki trag.

Koje je odrednice morao imati neki svećenik da bi ga Vojni ordinarijat u Beču (Apostolische Feldvikariat), odnosno biskup Emmerich Bjelik poslao na bojište za kapelana?

Odrednice za službu vojnoga kapelana bile su jasne, pratile su crkvene i svjetovne odredbe. Službu vojnoga kapelana mogao je obnašati isključivo svećenik ne stariji od 40 godina, dobroga zdravlja, dokazanoga uspjeha u teološkom studiju, s najmanje tri godine pastoralnoga iskustva. Uz to, trebao ga je resiti neporočan život. To su bili zahtjevi crkvenih vlasti. Svjetovne su vlasti tome pridodale odredbu da svaki vojni kapelan mora položiti zakletvu na vjernost Monarhiji prije stupanja u službu. Naravno, tijekom rata mijenjale su se okolnosti pa se u drugoj polovici Prvoga svjetskoga rata bilježi veći

udio starijih svećenika.

Nije li to za svećenike bio svojevrsan šok? Iz relativno mirne, ukorijenjene i lijepe Dalmacije, morali su ići u blato, trulež, zimu, gledati, ispovijedati i pomazivati vojnike koji su umirali u ranama i najgorim mukama?

Svakako, nitko vas nije mogao pripremiti za rat, odnosno sva ona traumatična iskustva koja su se događala na prvim crtama bojišnice. O tome najbolje govore ratni dnevници, kako samih vojnika, tako i vojnih kapelana. Može se pritom ustvrditi da su vjera i ljudskost bili na kušnji i kod jednih i kod drugih.

Je li među njima bilo i dezertera?

U klasičnom smislu ne (ili vrlo malo). Štoviše, izvori nas upućuju na suprotan zaključak. Nerijetko su poneki svećenici dragovoljno napuštali župe i priključivali se vojnim postrojbama. No, ne smije se brzati sa zaključcima jer je potrebno načiniti detaljniju analizu. Ono što je u fokusu promišljanja, s obzirom na ratno stanje na prvim crtama bojišnice, je konkretna praksa pojedinoga kapelana koji je mogao ili biti u rovu s vojnicima ili slaviti sakramente u pozadini, na relativno sigurnijemu mjestu. Tu se zamjećuje bitna razlika od svećenika do svećenika. Neki su doista neustrašivo odlazili u rovove, bili spremni na sve, čak su poneki nadilazili pravila službe i uzimali u ruke oružje, ali bilo je i onih koji su jasno dali do znanja da se boje. Takve se redovito odmah zamjenjivalo jer su pogubno utjecali na vojnički moral.

Jesu li i svećenici u ratu bili pod utjecajem posttraumatskog stresnog sindroma kao i vojnici?

Iskreno, o tome nemam posebnih saznanja, ali neki zasigurno jesu. Uostalom, iskustvo Domovinskoga rata pokazuje nam da se ne mogu svi jednako nositi s ratnim posljedicama. Rekao bih, sve ovisi o duhovnom, psihičkom i moralnom stanju pojedinca.

Kako je, primjerice, mlad i neiskusni svećenik mogao umiriti dušu prekaljenoga ratnika u Galiciji?

Praksa da se u službu vojnoga

kapelana šalje mlađe svećenike ubrzo se pokazala manjkavom. Kako je, nažalost, Prvi svjetski rat odnio brojne mlade živote, tako su se regrutirali stariji muškarci u vojne postrojbe. Ubrzo je i Vojni ordinarijat u Beču shvatio da mladi, neiskusni svećenici, a nužno je naglasiti da je služba vojnoga kapelana pretpostavljala i časnički čin, slabo mogu utjecati na prekaljene, starije ratnike. Slijedom toga, promijenila se i praksa imenovanja vojnih kapelana te se krajem rata bilježi veći udio starijega, iskusnijeg svećenstva u toj službi.

Koliko je hrvatskih svećenika iz Dalmacije bilo angažirano kao vojni kapelani za vrijeme rata, a koliko hrvatskih svećenika na nacionalnoj razini, ako imate te podatke?

Te podatke tek treba istražiti. Dosad se u historiografiji spominje oko 3077 vojnih kapelana u postrojbama samo austrougarske vojske. Podaci o njihovim službama razasuti su u austrijskim, mađarskim, hrvatskim, čak i talijanskim arhivima. Ako se hoće utvrditi koliko-toliko egzaktno broj odnosno udio hrvatskih svećenika u ukupnom broju vojnih kapelana, potrebno je napraviti opsežnu studiju, što iziskuje vremena i ozbiljnoga rada.

Je li njihov odlazak utjecao na redovitu pastoralnu službu u Dalmaciji?

Svakako. Primjerice, prije početka Prvog svjetskog rata razvidno je da su službu vojnih kapelana u mirnodopskim uvjetima obnašali u većoj mjeri pripadnici redovničkih zajednica. Poslije, tijekom ratnih zbivanja, taj se omjer znatno izmijenio pa je udio dijecezanskoga svećenstva u toj službi veći. To se odrazilo na redovit pastoral u dalmatinskim biskupijama, o čemu svjedočanstvo nalazimo u crkvenim arhivima. Opet, naglašavam,

Ponedjeljak,
5. studenoga 2018.
u 9.00 sati

Svečana dvorana
Sveučilišta u Zadru,
Obala kralja
Petra Krešimira IV. br. 2

ZAVRŠETAK PRVOG SVJETSKOG RATA U DALMACIJI

PROGRAM SKUPA:

	Mediator: Miro Banić	Mediator: Tadi Oštrić
5.00-9.00 Otvorena svečanost i prigodna obnova	11.00 Ana Gosti, Hrv. Azorija i odlična strajka u Zadru	13.30 Filip Šušter Šepić, Podrška i rat u kolovozu 1918. gođica: Ivan Matković i bitka na
9.30-10.00 Otvorena svečanost i prigodna obnova	11.15 Bala Sava Vazar, Srećka Šušterić, Završetak prvog svjetskog rata u Dalmaciji (komedija)	14.45 Miro Banić, Jug i Banić u 1918.
9.30-10.00 Otvorena svečanost i prigodna obnova	11.30 Tadeo Banić, Otkidnici – epizodna drama u 12 činova izložba na Građevinskom zavodu Perčića u Arhivskom odjelu crkve Kraljevske Lantane	15.00 Zdravko Hrgovčan, Dalmatinske crkve između dva rata: od gladi do gladi na kraju Prvog svjetskog rata
9.45 Tadi Oštrić, Dalmatinske crkve između dva rata: od gladi do gladi na kraju Prvog svjetskog rata – prijava 21. dalmatinske godišnje konferencije gođ. Lantane	11.45 Marijka Miro, Adria Šušterić, Dalmatinske crkve između dva rata: od gladi do gladi na kraju Prvog svjetskog rata – prijava 21. dalmatinske godišnje konferencije gođ. Lantane	15.15 Zdravko Hrgovčan, Zdravko Miro, Godišnja konferencija episkopata u Zadru: 100 godina od osnivanja i razvoja
10.00 Dorač Džepić, Marija Banić Pisan, Završetak Prvog svjetskog rata u Dalmaciji: epizodna drama – prijava 21. dalmatinske godišnje konferencije gođ. Lantane	12.00 Srećka Šušterić, Srećka Šušterić	15.30 Ana Banić, Godišnja konferencija episkopata u Zadru: 100 godina od osnivanja i razvoja
10.15 Zdravko Hrgovčan, Uloga i pozicija vojnih kapelana na našem području tijekom Prvog svjetskog rata	12.15 Marija Banić, Traga na kraju Prvog svjetskog rata	16.45 Banić i Banić: monodrama ogođ.
10.30 Banić i Banić: monodrama ogođ.	12.30 Banić	16.00 Otvorena svečanost i prigodna obnova: Dalmatinske crkve u Zadru (Banić Banić i O)

to je pitanje izrazito kompleksno i tek nas očekuje „rudarski posao“ po brojnim arhivima.

Je li molba Beča da se svećenici i politički angažiraju (tj. da su na liniji antiboljševizma) bilo previše za Crkvu u Hrvata?

Kraj rata generirao je nove teškoće, napose zbog velikoga broja ratnih zarobljenika, koji su se vraćali s Istočnoga fronta. Državne su vlasti stoga uputile dopis svim biskupima u Dalmaciji (a pretpostavljam i šire) da imenuju svećenike koji će se posvetiti radu s tim zarobljenicima, a intencija je bila zaustavljanje širenja boljševičkih ideja na području Monarhije. Koliko su svećenici sudjelovali u tome, nije poznato, s obzirom na to da je netom nakon završetka Prvog svjetskog rata došlo do raspada dvojne Monarhije.

Je li završetak Prvog svjetskog rata, odnosno poraz, bio šokantan

za hrvatske vojne kapelane kao što je bio i za brojne ranjenike i vojnike?

Zasigurno. Međutim, kada je riječ o Dalmaciji, nužno je naglasiti da je kraj Prvog svjetskoga rata za hrvatsko svećenstvo u velikom dijelu Dalmacije bio početak novih prijemora u crkvenom i političkom smislu. Jednako tako, arhivski izvori svjedoče da su se mnogi iz svećenstva angažirali u pomoći obiteljima poginulih vojnika, siročadi, ranjenicima, invalidima nakon rata. Vjerujem da će buduća istraživanja iznjedruti jasniju sliku o doista kompleksnom odnosu crkvenih i državnih struktura tijekom Prvog svjetskog rata, kako na razini hijerarhije, tako i na onoj osobnoj.

Kako su naši ljudi doživljavali Veliki rat, na njegovu početku i kraju?

Posljedice Prvog svjetskog rata, osobito za hrvatski narod, doista su strašne. Iznimno je velik broj poginulih i nestalih hrvatskih vojnika, o čijim se sudbinama do danas gotovo malo zna, a grobnice im se razastiru diljem Balkanskoga poluotoka i istočne crte bojišnice. Možemo samo zamisliti svakodnevne strepnje obitelji naših vojnika u to turbobno ratno doba. Zasiurno je i kod nas, kao u velikom dijelu Europe, u poratnom razdoblju vladala velika depresija. Nažalost, hrvatska historiografija tek u naše vrijeme ozbiljnije razmatra uzroke i posljedice Prvog svjetskog rata. Glad, bolesti, izniman broj siročadi, udovica i teške gospodarske prilike ostavile su traga na hrvatskim ljudima. Jedan je povjesničar Prvi svjetski rat nazvao - klaonicom. Možda zvuči pretjerano, ali zacijelo opisuje bezumnost i okrutnost tog sukoba. Živo se nadam da smo danas izvukli barem neke pouke i da u budućnosti neće doći do svjetskoga sukoba takvih razmjera.

Odrednice za službu vojnoga kapelana bile su jasne, pratile su crkvene i svjetovne odredbe. Službu vojnoga kapelana mogao je obnašati isključivo svećenik ne stariji od 40 godina, dobrog zdravlja, dokazanoga uspjeha u teološkom studiju, s najmanje tri godine pastoralnoga iskustva. Uz to, trebao ga je resiti neporočan život. To su bili zahtjevi crkvenih vlasti. Svjetovne su vlasti tome pridodale odredbu da svaki vojni kapelan mora položiti zakletvu na vjernost Monarhiji prije stupanja u službu. No, tijekom rata mijenjale su se okolnosti pa se u drugoj polovici Prvog svjetskoga rata bilježi veći udio starijih svećenika

Hrvatski ratni gubici u Prvom svjetskom ratu

Iako još uvijek nema preciznih podataka o tome koliko je poginulih Hrvata u Prvom svjetskom ratu, nikada prije u ratovima Hrvati nisu tako stradali kao u tom ratu. Ono što se pouzdano zna je da su gubici pukovnija iz Dalmacije koje su sudjelovale u Prvom svjetskom ratu 12,5 tisuća ljudi, a ranjenih je bilo dvaput ili triput više

Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru, Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru i Državni arhiv u Zadru početkom studenoga 2018. organizirali su znanstveni skup Završetak Prvog svjetskog rata u Dalmaciji. Na skupu je obrađen slom Austro-Ugarske Monarhije i stvaranje Kraljevine SHS, nove jugoslavenske države na istočnoj obali Jadrana.

Političke i društvene promjene na znanstvenom skupu promatrane su kroz povijest vojske, socijalnog stanja i prehrane stanovnika, ali i pozicije poznatih javnih djelatnika na lokalnoj i nacionalnoj razini.

Izv. prof. dr. sc. Tado Oršolić, vanjski suradnik na Odjelu za povijest i upravitelj Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, održao je predavanje na temu *Dalmatinske postrojbe na kraju Prvog svjetskog rata - primjer 22. dalmatinske pješačke pukovnije Grof Lacy*.

Naime, u Prvom svjetskom ratu provedena je opća mobilizacija, što znači da je svaki spo-

soban muškarac u Austro-Ugarskoj bio vezan za rat, s tim da nisu svi služili vojsku. Svatko je na različite načine, ako je bio zdrav i sposoban, bio mobiliziran i uključen u rat - od lokalnih straža do odlaska na bojište.

Hrvatske su pukovnije iz banske Hrvatske na početku rata bile na srpskom bojištu, dakle, balkanskom, a kad je srpska vojska poražena, većim su dijelom poslana na rusko bojište. Gašenjem ruskog bojišta s Oktobarskom revolucijom, kada Rusija izlazi iz rata, Hrvati su većinom poslani na talijansko bojište. Dalmatinske i bosanskohercegovačke pukovnije većim su dijelom bile na talijanskom bojištu.

„Dalmatinci su bili dijelom mobilizirani ili na balkansko, srpsko bojište, a svi ostali na zapadno, talijansko bojište. Nitko od njih nije bio na istočnom ruskom bojištu. Istrani su također bili na talijanskom bojištu. Dalmatinci su se iskazali i na srpskom i na talijanskom bojištu. Samo je 22. pukovnija Grof Lacy dobila 7200 odličja“, objašnjava izv. prof. dr. sc.

klaonice naroda ulazimo u tamnicu naroda. Vojnici koji su se vratili percipirani su kao poraženi. Istraživao sam poratno razdoblje, novine koje su izdavane u Splitu, Šibeniku i Zagrebu. Ratni veterani bili su degradirani, neki su dobili otkaze sa svojih radnih mjesta samo zato što su bili pripadnici austrougarske vojske. Iako je svim invalidima obećana pomoć, a riječ je o ljudima bez ruku i nogu, treba ih prehraniti, treba živjeti, radno su nesposobni, pomoć nisu dobivali“, govori Oršolić.

Prvi svjetski rat za Hrvate je bio poražavajući.

„Više od sto tisuća Hrvata poginulo je u Prvom svjetskom ratu boreći se za Austro-Ugarsku“, procjenjuje Tado Oršolić, no, tvrdi da još nema preciznih podataka o tome koliko je Hrvata stradalo u Prvom svjetskom ratu. „U historiografiji još uvijek nema niti približno točnih podataka o tome koliko je Hrvata stradalo u Prvom svjetskom ratu. Neki tvrde 150 tisuća, a procjene su od 140 do 150 tisuća poginulih, neki smanjuju te brojke na 70 - 80 tisuća. Međutim, sve te brojke su strašne. Nikada prije u ratovima Hrvati nisu tako stradali kao u Prvom svjetskom ratu.“

No, ono što se pouzdano zna - gubici pukovnija iz Dalmacije koje su sudjelovale u Prvom svjetskom ratu, su 12,5 tisuća poginulih. Ranjenih je bilo dvaput ili triput više.

Izv. prof. dr. sc. Ante Bralić na međunarodnom znanstvenom skupu Završetak Prvog svjetskog rata u Dalmaciji održao je predavanje na temu *Glad ka' sedamnaeste i Snop do snopa, grob do groba. Oskudica u Dalmaciji 1917. i 1918.*

U svom predavanju govorio je o uzroci oskudice u Dalmaciji te iznio podatke da Dalmacija u proizvodnji osnovnih živežnih namirnica nije bila samodostatna. Glavni „krivci“ za to bili su: ugarska zabrana izvoza živežnih namirnica u austrijski dio Monarhije, prometna izoliranost, rekvizicija životinjske radne snage, manjak zaštitnih sredstava i sjemenja, nepovoljne meteorološke prilike 1916. i 1917. te mobilizacija radnog, muškog stanovništva u poljoprivrednoj proizvodnji koja se dominantno oslanja na fizičku radnu snagu.

Uz sve ostalo, zbog mobilizacije je propalo ionako slabo razvijeno ribarstvo, a tu su i nepovoljne klimatske prilike - kiše početkom 1917. i „španjola“, španjolska gripa, koja je pokosila stanovništvo 1918. - grob do groba. Inflacija tijekom rata bila je do 1000 % za prehrambene proizvode.

Zbog svega toga pao je borbeni moral.

Proizvodnja žitarica zadarskog kotara zadovoljavala je tek 41,7 % stvarnih potreba

općina	građana	težaka	dnevna potreba građ. težaka kvintala	Mjesečno kvintala	do 30. 8. 1916.	žetva 1915.	manjak	
Zadar	12000	21000	24	84	3240	35640	14900	29260
Rab	760	4500	1,52	18	585	6435	3120	5008
Pag	200	6900	0,4	27	822	9042	600	9596
Silba	140	3900	0,28	15	458	5038	250	5836
Sali	200	6500	0,4	26	792	8712	320	9328
Nin	-	7300	-	29	870	9570	13450	977
Novigrad	90	6400	0,18	24	725	7975	11100	987
Biograd	200	7000	0,4	28	859	9372	4590	6569
Ukupno	13590	63500	27,18	251	8344	91784	48330	67561

Ante Bralić, Odjel za povijest, Sveučilište u Zadru: *Glad ka' sedamnaeste i Snop do snopa, grob do groba. Oskudica u Dalmaciji 1917. i 1918., Zadar, 5. studenoga 2018.*

Tado Oršolić.

Tragedija Prvog svjetskog rata za Hrvate je bila u tome što je Italija ušla u rat protiv Austro-Ugarske jer su joj sile Antante Londonskim ugovorom obećale ustupiti velik dio dalmatinske obale, Istru i Kvarner.

Imamo situaciju 1918. da se vojska, koja je branila Hrvatsku na talijanskom bojištu, praktički još nije ni vratila s bojišta, a talijanski brodovi već pristaju u Zadar. „U tom slučaju, iz

- Prema tablici proizvodnja žitarica zadarske općine zadovoljavala je 33,7%,
- rapske 38,4%,
- paške 6,3%,
- silbanske 4,1%,
- saljske 3,4%,
- ninske 93,2%,
- novigradske 91,8%,
- biogradske 41,1% svojih potreba.
- Produkcija zadarskog kotara u cjelini zadovoljavala je 41,7% potreba za brašnom.

Izložba **Zadar 1918.** u Izložbenoj dvorani Državnog arhiva u Zadru

U povodu obilježavanja završetka Prvog svjetskog rata i propasti Austro-Ugarske Monarhije, u Zadru je 5. studenoga otvorena izložba ZADAR 1918, čiji je autor dr. sc. Ante Gverić. Kroz tekstove, fotografije i dokumente Državnog arhiva u Zadru, Arhiva Zadarske nadbiskupije, Znanstvene knjižnice Zadar, Povijesnog arhiva talijanske ratne mornarice i Narodnog muzeja Zadar prikazana je 1918. u Zadru, svakodnevni život Zadrana u to turbulentno doba: epidemija španjolske gripe, prehrana, pučka kuhinja, ali i političke promjene. Nakon propasti Austro-Ugarske Monarhije, Zadar je okupirala Italija i grad je prestao biti glavni grad Dalmacije, iščupan je iz hrvatske matice Rapalskim ugovorom 1920.

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP 19TH EUROPEAN CONFERENCE ON PERSONALITY ODRŽAN OD 17. DO 21. SRPNJA 2018. NA SVEUČILIŠTU U ZADRU

Konferencija okupila više od 500 uglednih znanstvenika iz ukupno 49 zemalja

Simpozij je okupio vodeće svjetske znanstvenike u području istraživanja emocionalnih procesa kod učenika te potaknuo pripremu specijalnog broja posvećenog emocijama i emocionalnoj regulaciji kod učitelja u visokorangiranom znanstvenom časopisu *Teachers and Teaching* pod uredništvom dr. sc. Hongbiao Yina i izv. prof. dr. sc. Irene Burić

Međunarodni znanstveni skup 19th *European Conference on Personality* održan je u suradnji Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru i *European Association of Personality Psychology (EAPP)* od 17. do 21. srpnja 2018. Članovi Organizacijskog odbora sa Sveučilišta u Zadru bili su: Zvezdan Penezić (predsjednik Organizacijskog odbora), Ana Slišković (zamjenica predsjednika), Irena Burić, Božena Krce Miočić, Jelena Ombla, Izabela Sorić i Ana Šimunić. Uz članove lokalnog Organizacijskog odbora, izniman doprinos uspjehu u organizaciji dali su i brojni studenti volonteri.

Široka paleta tema

Psihologija ličnosti važno je područje u psihologiji jer se bavi pitanjima koja su relevantna za druga područja istraživanja kao što su razvojna psihologija, kognitivna psihologija, bihevioralna genetika, socijalna psihologija itd. Stoga je konferencija obuhvatila iznimno široku paletu tema, uključujući: ličnost i zdravlje; ličnost i psihopatologija; ličnost i kognitivne znanosti; biološka osnova ličnosti; ličnost i socijalna psihologija; ličnost i psihologija rada i organizacijska psihologija; individualne razlike u učenju i motivaciji i brojne druge.

Konferencije o ličnosti EAPP-a tradicionalno okupljaju neke od najutjecajnijih istraživača u polju

psihologije ličnosti i srodnih područja, uz sudionike, znanstvenike i studente diplomskog studija, iz cijele Europe, SAD-a i drugih dijelova svijeta. Tako je bilo i ove godine kada je u nekoliko dana kroz naše Sveučilište prošlo više od 500 uglednih znanstvenika iz ukupno 49 zemalja. Konferencija je imala vrlo bogat znanstveni program koji je uključivao dvije sjajne pretkonferencijske radionice o naprednim tehnikama psihološkijske metodologije, devet pozvanih i 53 prijavljena simpozija, 23 sekcije s usmenim izlaganjima, tri poster-sekcije, kao i susret s urednicima jednog od najboljih svjetskih časopisa - *European Journal of Personality*. Ujedno su bile dodijeljene i nagrade najprominentnijim autorima u području psihologije ličnosti.

Procesi emocionalne regulacije

Pozvani predavači bili su: Denis Bratko sa Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska; Jennifer Tackett sa Sveučilišta Northwestern, SAD; Cornelia Wrzus i Johannes Guttenberg sa Sveučilišta u Mainzu, Njemačka; Angélique Cramer sa Sveučilišta Tilburg, Nizozemska; Wendy Johnson sa Sveučilišta u Edinburghu, Škotska; Michal Kosinski sa Stanford Graduate School of Business, SAD; Randy Larsen sa Sveučilišta Washington u St. Louisu, SAD. Teme pozvanih predavanja obuhvatile su različite aspekte funkcionira-

nja pojedinaca tijekom cijelog životnog vijeka i predstavljeni su rezultati najrecentnijih psihološkijskih istraživanja u tim područjima.

Posebno je zadovoljstvo bila činjenica da je jedan od pozvanih simpozija organizirala i naša kolegica izv. prof. dr. sc. Irena Burić. Ona je vodila pozvani simpozij *Emocije i emocionalna regulacija kod učitelja*. Simpozij je bio potaknut znanstvenim spoznajama o bogatstvu emocionalnog doživljavanja učitelja tijekom poučavanja i u razrednim interakcijama. S obzirom na to da su učitelji često primorani uskladiti svoja subjektivna emocionalna iskustva i vanjsku manifestaciju emocionalnog doživljaja s onima koji su poželjni i očekivani u njihovoj profesiji, učitelji se svakodnevno angažiraju u procesima emocionalne regulacije. Stoga je cilj ovog simpozija bio prezentirati recentna znanstvena istraživanja renomiranih znanstvenika iz Europe i svijeta o ulozi emocija i emocionalne regulacije u objašnjenju relevantnih ishoda, kako kod učitelja, tako i kod njihovih učenika. U prvom izlaganju, dr. sc. Hongbiao Yin i dr. sc. Shenghua Huang s kineskog Sveučilišta „Hong Kong“ u Hong Kongu istraživali su odnos između strategija emocionalne regulacije kod učitelja i različitih indikatora njihove dobrobiti putem metaanalize. U drugom izlaganju, dr. sc. Angelica Moé sa Sveučilišta u Padovi u Italiji predstavila je rezultate istraživanja

o odnosu između iskustva žara u poučavanju i afektivnih iskustava kod učitelja. Treći rad, autorice dr. sc. Melanije Keller sa Sveučilišta u Kielu u Njemačkoj i dr. sc. Eve Becker sa Sveučilišta u Zürichu u Švicarskoj, bavio se ispitivanjem učinaka emocija učitelja i njihove emocionalne autentičnosti na iskustva radosti, ljutnje i anksioznosti kod njihovih učenika putem metode uzorkovanja iskustava.

Fenomen „emocionalne zaraze“

Naposljedku, u četvrtom izlaganju izv. prof. dr. sc. Irena Burić s kolegama s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru - prof. dr. sc. Zvezdanom Penezićem, prof. dr. sc. Izabelom Sorić, izv. prof. dr. sc. Anom Slišković i doc. dr. sc. Ivanom Macukom, izložila je rezultate istraživanja, koje je financirala Hrvatska zaklada za znanost, o ulozi emocionalne regulacije u razumijevanju fenomena „emocionalne zaraze“ u razredu, odnosno prijenosa emocionalnih iskustava s učitelja na njihove učenike. Simpozij je okupio vodeće svjetske znanstvenike u području istraživanja emocionalnih procesa kod učenika te potaknuo pripremu specijalnog broja posvećenog emocijama i emocionalnoj regulaciji kod učitelja u visokorangiranom znanstvenom časopisu *Teachers and Teaching* pod uredništvom dr. sc. Hongbiao Yina i izv. prof. dr. sc. Irene Burić.

Članovi Organizacijskog odbora sa Sveučilišta u Zadru bili su: Zvezdan Penezić (predsjednik Organizacijskog odbora), Ana Slišković (zamjenica predsjednika), Irena Burić, Božena Krce Miočić, Jelena Ombla, Izabela Sorić i Ana Šimunić

DOC. DR. SC. **ANELA NIKČEVIĆ- MILKOVIĆ**, ODJEL ZA NASTAVNIČKE STUDIJE U GOSPIĆU SVEUČILIŠTA U ZADRU, AUTORICA SVEUČILIŠNOG PRIRUČNIKA „RIZIČNI I ZAŠTITNI ČIMBENICI POREMEĆAJA U PONAŠANJU KOD ADOLESCENATA“

Naši su mladi u svjetskim razmjerima visoko na ljestvici zloporabe alkohola, a to je, nažalost, naša kulturološka činjenica, nešto što mi toleriramo

Knjiga je rezultat prikupljenih podataka tijekom jedanaest godina istraživanja, a suautori docentici Nikčević-Milković su psiholog Viktor Božičević iz Zavoda za javno zdravstvo, sada u mirovini, i psihologica koja ga je naslijedila, Kristina Manestar. Rezultati istraživanja iz Ličko-senjske županije uspoređeni su i povezani s rezultatima istraživanja u cijeloj Hrvatskoj, ali i u svijetu

Doc. dr. sc. Anela Nikčević-Milković, nastavnica psihologije na Odjelu za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, autorica je (uz koautore Viktora Božičevića i Kristinu Manestar) knjige istraživanja „Rizični i zaštitni čimbenici poremećaja u ponašanju kod adolescenata“, objavljene ove godine.

Koliko dugo ste vaši kolege i vi radili na istraživanjima za knjigu „Rizični i zaštitni čimbenici poremećaja u ponašanju kod adolescenata“ u Ličko-senjskoj županiji?

Na istraživanjima rizičnih i zaštitnih čimbenika poremećaja u ponašanju kod adolescenata, s aspekta problema ovisnosti, provođenja slobodnog vremena i slično, počeli smo raditi prije jedanaest godina. Tri istraživanja provela sam s kolegama, a jedno samostalno. Knjiga je rezultat prikupljenih podataka tijekom tih jedanaest godina istraživanja, a moji su autori su kolega iz Zavoda za javno zdravstvo, psiholog mr. Viktor Božičević, koji je sada u mirovini, i kolegica koja ga je naslijedila, Kristina Manestar, prof. psihologije. Rezultate istraživanja iz Ličko-senjske županije usporedila sam i povezala s rezultatima istraživanja u cijeloj Hrvatskoj, ali i šire, u svijetu.

Kako ste došli do podataka, koliko je bio uzorak?

Sve škole u Lici bile su obuhvaćene istraživanjima. Od 2003. do 2014. anketiranje smo proveli četiri puta, a njime su obuhvaćeni adolescenti u 7. i 8. razredu osnovne škole i svih razreda srednje škole (općih gimnazija i strukovnih škola različitih usmjerenja). Imali smo veoma velike uzorke adolescenata (između 2 i 3 tisuće), doslovno iz svih škola Ličko-senjske županije.

Do kakvih otkrića su dovela vaša istraživanja?

Potvrdili smo da u našoj županiji kao gorskom kraju među mladima nema toliko ovisnosti o drogama, ali ima mnogo ovisnosti o alkoholu. Kad je riječ o opojnim sredstvima, u Lici ima eksperimentiranja s marihuanom. U gorskim krajevima općenito je najmanje zastupljena zloraba opojnih sredstava. Međutim, konzumacija alkohola je veoma raširena, a to je i naj-

Naši su se mladi, kao na zapadu, počeli „opušitati“ vikendima, odnosno opijaju se do besvijesti, miješaju pića i natječu se tko može više popiti. Kad je riječ o konzumaciji duhana, cigareta, tu je izraženiji problem kod djevojaka nego kod mladića, a rašireniji je u strukovnim školama nego u gimnazijama

veći javnozdravstveni problem u Hrvatskoj. Na drugome mjestu je pušenje marihuane, a na trećem problem ovisnosti o o marihuani i sintetičkim drogama.. Problem ovisnosti o drogama iznimno je raširen u primorskoj dijelu Hrvatske - marihuana, kanabis, a u posljednje vrijeme i mnogo sintetičkih droga koje se stalno mijenjaju.

Što mladi Ličani najviše konzumiraju od alkohola?

Mladi, kulturološki, već u obiteljima počnu piti pivo i vino, neki gemište, ali najviše pivo, i to još kao 13-godišnjaci, 14-godišnjaci, u osnovnoj školi, a tijekom srednje škole počnu eksperimentirati sa svim drugim alkoholnim pićima. Naši su se mladi, kao na zapadu, počeli „opušitati“ vikendima, odnosno opijaju se do besvijesti, miješaju pića i natječu tko može više popiti. Kad je riječ o konzumaciji duhana, cigareta, tu je izraženiji problem

kod djevojaka nego kod mladića, a rašireniji je u strukovnim školama nego u gimnazijama.

Što je sa zakonom prema kojemu je zabranjeno prodavati alkohol maloljetnicima te koji su kod mladih u Lici razlozi konzumacije alkoholnih pića, duhana i, kako je otkriveno tijekom vašeg istraživanja, povremeno marihuane?

Na žalost, zakon prema kojemu ne bi trebalo prodavati alkohol maloljetnicima uopće se ne poštuje u Hrvatskoj, što smo u našem istraživanju također potvrdili.

A zašto to mladi rade? Najčešći razlozi su potraga za identitetom, nastoje biti „cool“ u svom društvu jer lakše je s cigaretom biti „cool“ nego bez nje, lakše je nešto napraviti kad malo popiju, granice se olabave.

Jesu li razlozi konzumacije alkohola, možda, u prkosu prema roditeljima i suprotstavljanju autori-

tetima?

Definitivno je riječ o suprotstavljanju autoritetima tipa - mi ćemo mijenjati svijet, mi ćemo se suprotstaviti pravilima koji vrijede u svijetu odraslih - što kulminira tijekom cijele srednje škole.

Pri analiziranju problema ovisnosti kod adolescenata, koliko je važan aspekt obitelji iz kojih potječu?

To je iznimno važan aspekt. Naime, s obzirom na to da nas znanstvenike uvijek zanimaju uzročno-posljedične veze, prema potvrđenim podacima, mladi koji žive u kohezivnim, cjelovitim obiteljima u kojima članovi, takoreći, žive jedni za druge, u kojima se, na primjer, drži do rođendana, praznika, u kojima članovi obitelji slave uspjehe jedni drugih i razumiju važnost obiteljskih okupljanja, problem ovisnosti kod mladih znatno je manje izražen. Dakle, tamo gdje se poštuju obiteljske vrijednosti, mladi nemaju potrebu dokazivati se alkoholom i pušenjem, nego sportom, glazbom, uspjesima u školi i slično.

Je li bavljenje sportom možda brana konzumaciji alkohola?

Prije istraživanja pretpostavili smo da bi sport mogao biti preventivni faktor u konzumaciji alkohola, ali to se nije pokazalo posve točnim. Istraživanje je, naime, pokazalo da mladi, bez obzira na to što se bave sportom, vikendima ipak konzumiraju alkohol.

Dakle, tzv. strukturirano provođenje slobodnog vremena ne utječe na manju konzumaciju alkohola?

Definitivno je manje ovisnosti ako su mladi uključeni u neku aktivnost kao što je sport, glazbena škola, dramska sekcija, foto-klub i slično, međutim, problem je što se samo 20 posto mladih bavi strukturiranim provođenjem slobodnog vremena.

U usporedbi s mladima u svijetu, kako naša mladež stoji u konzumaciji alkoholnih pića i kanabisa?

U komparaciji sa svijetom, stojimo visoko u zlorabi nekih droga, posebno kanabisa, a kad je riječ o alkoholu, pogotovo. To je, nažalost, naša kulturološka činjenica, nešto što mi toleriramo. Pijenje alkohola je na prvome mjestu, zatim pušenje cigareta, i tu smo vrlo visoko.

Zanima li mlade Ličane politika?

U istraživanjima smo malo dotakli i tu problematiku, ali pokazalo se da su mladi apolitični, što se poklapa i s istraživanjima drugih autora. Politika ih ne zanima. Njihovi su ciljevi da budu zadovoljni i sretni u životu.

Kao znanstvenica bavite se psihologijom pisanja, na čemu ste i doktorirali. U Hrvatskoj je malo onih koji se bave psihologijom pisanja?

U Hrvatskoj imamo eksperte koji se više bave psihologijom čitanja, a ja se već 15 godina bavim psihologijom pisanja, razvojem i razinama pisanja kod učenika te

održavam treninge stvaralačkog pisanja.

Mnogi istraživači kažu da je učenicima, ako znaju nešto dobro napisati, mišljenje „izbrušeno“. To je stoga što, kad pišete, govorite sasvim drugim jezikom, obraćate se drugoj publici, akademskoj ili široj, pa se prilagođavate. Pisanje je rezultat mišljenja, s tim da se na pisanju može mnogo i raditi, može se zaključiti da prva verzija nije najbolja, vraćati

se na nju, oblikovati je, raditi na stilu, obogaćivati rječnik. Pisanje treba shvaćati procesno, a ne kao gotov čin koji se piše odjednom. Neki autori pisanje smatraju „menadžerskom sposobnošću“, pogotovo danas u digitalnom svijetu, kada možete ideje dobro istražiti, oblikovati svoje pisanje i na njemu mnogo raditi, suradnički se nadopunjavati, eksperimentirati sa strategijama pisanja, poboljšavati napisano i sl.

Tvrdite da je pisanje, pogotovo stvaralačko, najzahtjevniji kognitivni proces?

Pisanje je jedna od najzahtjevnijih ljudskih djelatnosti. Zato ljudi ne vole pisati, radije bi vam nešto rekli nego napisali. I učenicima je pisanje teško, izbjegavaju ga i ako ne osjete vrijednost njegova učenja, ne daju si truda da se poboljšaju. Zato je uloga nastavnika u pobuđivanju interesa za pisanje, prenošenju vrijednosti pisanja te procesnom učenju pisanja postupno korak po korak, poboljšavajući tekstove, suradnički rad na njima, uvježbavajući strategije pisanja i sl. Istraživanja iz kognitivne psihologije pokazuju da je stvaralačko pisanje jednako ekspertnom igranju šaha. Pisac mora imati izražene „menadžerske“ sposobnosti da bi bio autor do-

broga teksta. Mora koristiti kratkoročnu radnu memoriju, ali i pohranjene nacрте pisanja u dugoročnoj memoriji, iz dugoročne memorije mora crpiti informacije koje je istražio itd. Mora znati i tko mu je potencijalna publika za koju piše i sl. Pisac, autor bilo narativnoga ili informativnoga teksta, mora stalno balansirati. Stvaralačko pisanje je procesno, a mi znanstvenici stalno govorimo profesorima jezika – učite učenike da to bude proces u kojemu će oni eksperimentirati sa svojim pisanjem i vidjeti sve veći napredak.

Postoji li formula za pisanje dobrog teksta?

Ne postoji takva formula, ali postoje zakonitosti bez kojih nema dobrog teksta. Kad netko uči, onda je na razini čitanja, a kad piše, onda je to stvaralački proces. U sirovu verziju teksta treba unijeti punkt i kontrapunkt, malo humora itd., dinamiku. Kristian Novak, autor romana „Ciganin, ali najljepši“, izvrsno naglašava punkt i kontrapunkt, kao i druge zakonitosti pisanja, stoga smo zajedno putovali po Hrvatskoj i predavali kako učenike učiti pisati. Kristijan kao književnik i ja kao znanstvenica s područja psihologije pisanja zapravo smo se našli na sličnim pu-

Doc. dr. sc. Anela Nikčević-Milković rođena je u Osijeku 1970. Studij psihologije završila je 1996. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je 2008. magistrirala i 2012. doktorirala.

„Doktorirala sam na temi samoregulacije učenja u području pisanja. U prirodnoj situaciji učenja kroz više faza istraživala sam pisanje eseja poput onih na državnoj maturi. Istraživanje sam provodila u četiri gimnazije: Općoj gimnaziji Gospić, Srednjoj školi Otočac, Gimnaziji Bernardina Frankopana u Ogulinu i Gimnaziji Vladimira Nazora u Zadru. Prije, tijekom i nakon pisanja eseja mjerila sam kognitivne, motivacijske, emocionalne i kontekstualne samoregulacijske procese“, kaže doc. dr. sc. Anela Nikčević-Milković.

Usavršavala je engleski jezik u Los Angelesu 1994./1995., od 1997. do 2001. radila je kao psihologinja u Centru za socijalnu skrb, nakon čega je dobila posao na Visokoj učiteljskoj školi u Gospiću. Od 2006. do 2011. radi na Učiteljskom fakultetu u Rijeci, Odsjeku u Gospiću koji je 2011. sporazumno prešao na Sveučilište u Zadru pod nazivom Odjel za nastavničke studije.

Doc. dr. sc. Anela Nikčević-Milković nositeljica je više kolegija, među kojima su Razvojna psihologija, Psihologija učenja i poučavanja, Odabrana poglavlja iz kognitivne psihologije, Trening socijalnih vještina, Emocionalna inteligencija,

Nasilje nad i među djecom, Odgoj i obrazovanje darovitih učenika, Psihologija obitelji i roditeljstva Psihologija komunikacije te Metodologija istraživanja u odgoju i obrazovanju. Na doktorskom studiju Društvo znanja i prijenos informacija Sveučilišta u Zadru od 2016. je suradnica i nastavnica u sklopu modula Psihološke, socijalne i kulturne odrednice pismenosti.

Objavila je na desetke znanstvenih i stručnih radova u hrvatskim i inozemnim časopisima te gostovala na brojnim sveučilištima. Dobila je Priznanje UNICEF-a i Agencije za odgoj i obrazovanje za doprinos u radu na prevenciji i intervenciji protiv nasilja među djecom i mladeži itd.

Doc. dr. sc. Anela Nikčević-Milković iz poznate je akademske obitelji Nikčević. Njezin otac, akademik Milorad Nikčević, hrvatski i crnogorski teoretičar i povjesničar književnosti, radi na Sveučilištu u Osijeku, dok joj je stric akademik Vojislav Nikčević, utemeljitelj montenegristike, bio veliki poznavatelj slavenskih jezika.

„Možda sam zbog toga u psihologiji čitanja i pisanja, procesima koji razvijaju mišljenje. Školanjem sam vezana za Zagreb i njemu se uvijek vraćam, ali mi je supruga magistar šumarstva pa sam završila u Gospiću, gdje imam mnogo više vremena za istraživanja i znanstveni rad, ali i za obiteljski život, nego da živim u velikom gradu“, zaključuje doc. dr. sc. Anela Nikčević-Milković.

tanjama -onome što radi realan pisac i onome što znanost govori o pisanju i pisanom stvaralaštvu. Zapravo smo bili na gotovo istom tragu, oboje smo se već na prvom obavljenom predavanju iznenadili koliko je tu sličnosti.

Prije su istraživači znali da je planiranje, istraživanje i analiziranje podataka za potrebe teksta bitno, ali su pred kraj 20. stoljeća uvidjeli da je revidiranje teksta, ispravljanje, najbitnija strategija pisanja. Tijekom ispravljanja tekst treba najprije izbrusiti na stilističkoj razini i tek na kraju na razini pravopisnih i gramatičkih pogrešaka. Nažalost, mnogi su nas nastavnici učili drukčije. Tekst bez pogrešaka njima je bio imperativ, a ne stvaralaštvo, kreativnost, kritičnost i originalnost koji su glavni parametri dobrih napisanog teksta. Dobar autor tekst „izbrusi“ tako da može jasno komunicirati s čitateljem. Stoga neki ljudi više vole čitati nego s nekim razgovarati, jednostavno zato što im je dobra knjiga najbolji sugovornik, najbolje društvo.

Kako danas djecu motivirati za čitanje i pisanje te jeste i vi psiholozi u „sukobu“ s jezikoslovcima?

Mi psiholozi dajemo preporuke jezikoslovcima i obrazovnom sustavu da djecu moraju motivi-

rati za čitanje i pisanje, ne samo književnih djela koja su obvezna lektira, nego moraju ubacivati i neka djela koja su njima razvojno bliska i zanimljiva. Na primjer, možemo u lektiru ubaciti Tolkiena i njegova „Gospodara prstenova“. Trenutačno smo u vezi s tim u malim priporima s kolegom Jokićem i jednom ekipom iz područja kroatistike. No, u našim istraživanjima iz psihologije čitanja i pisanja stalno dobivamo rezultate da su nam djeca akademski uspješnija u nižim razredima osnovne škole. U nižim razredima učenici rado čitaju lekturu, ali čim uđu u adolescentski period, naročito u pubertetu, opada motivacija za čitanjem. Stoga im moramo ponuditi djela koja će im tu motivaciju barem djelomično zadržati. Zato mi psiholozi sugeriramo da se učenicima ne nude samo klasici književnosti, nego i suvremena djela koja aktualiziraju teme koje su mladima važne i zanimljive. Naši učenici su, prema međunarodnim mjerenjima (npr. PISA i PIRLS), dobri čitatelji na nižim razinama čitanja - doslovnoj i interpretativnoj razini, ali su loši na višim razinama čitanja - kreativnim i kritičkim. To implicira da malo čitaju i pišu, pretežno i samo za ocjenu, malo kritički pristupaju tekstovima, slabo raspravljaju i ideje sagleda-

vaju s više aspekata, malo uzročno-posljedično zaključuju i sl. Naš je obrazovni sustav pretežno reproduktivan, a malo stvaralački i inovativan te zato dobivamo takve niske rezultate čitalačkih sposobnosti naših učenika. Ako, s druge strane, znamo da su čitalačke sposobnosti u osnovi učenja, onda sami zaključite kakvi su rezultati učenja ili postignuća naših učenika?! Nudeći im sadržaje koji neće biti preopterećeni suvišnim informacijama, koje će moći savladavati rješavanjem problema, koji će im biti razvojno bliski pa još ako se koriste suvremene metode nastave (suradničko učenje, igranje uloga, čitanje teksta pred publikom i rasprava o njemu, demonstracija savladavanja informativnog udžbeničkog teksta, parlaonice i sl.), postignuća učenika bit će znatno veća.

Očito nam školstvo nije dobro prilagođeno dobi učenika?

Učenike previše opterećujemo informacijama, a malo ih učimo da razmišljaju procesno rješavanjem problema. Ništa oni neće dobiti ako pročitaju neku knjigu od korice do korice, ali ako znaju izdvojiti dijelove koji su bitni, interpretirati dijelove teksta, imati stav i znaju ga argumentirati, znaju povezati nove informaci-

je s onima otprije poznatima, razvijat će kritičko mišljenje, što je veoma važno.

Na području psihologije čitanja i pisanja imam podatke koji empirijski dokazuju razvojni tijek čitanja i proces pisanja. Nažalost, naši učenici o tome malo znaju, a malo ih u tome i uvježbavamo i osvješćujemo.

Kao znanstvenica bavite se i samoregulacijom učenja?

Samoregulacija učenja je nekoga učiti kako učiti. Samoregulacijom učenike poučavamo o tome da budu bolji u vlastitom učenju, da planiraju, kontroliraju, nadgledaju i evaluiraju vlastito učenje te da uspjehe naučenog atribuiraju vlastitome trudu. O tome jasno govore empirijski rezultati kako moji, tako i drugih autora. Konstrukt samoregulacije učenja je najistraživaniji konstrukt u području psihologije obrazovanja. Kada djecu i mlade naučimo da vlastitim trudom samoreguliraju svoje učenje, oni to prenose i na druge aspekte života. Tako kao samosvijesni pojedinci vlastiti život mnogo više „drže u svojim rukama“. Kada se djecu i mlade nauči samoregulaciji u području učenja (planiranju, nadgledanju, kontroli i evaluaciji naučenog), oni te mehanizme prenose na druge aspekte svoga života (zdravlje, financijsku pismenost i dr.). Samoregulacijom učenike poučavamo da upravljaju svojim učenjem općenito, kao i domenski u različitim školskim predmetima, da znaju samostalno učiti, što je danas nužno za opstanak u svijetu rada. Samoregulaciju učenja empirijski istražujem općenito, ali i u domenama čitanja i pisanja, za razliku od jezikoslovaca koji se pretežno ne bave empirijskim pristupom (taj je trend među njima i počeo, ali je još uvijek u povojima). U razvijanom svijetu, međutim, situacija je potpuno drukčija. Čitanje i pisanje kao fundamentalne jezične djelatnosti i čovjekove sposobnosti sustavno se empirijski istražuju i spoznaje se kao implikacije prenose na obrazovnu praksu.

Neki naši autori, poput Listeš i Grubišić Belina, zauzimaju se za taj noviji tzv. kompetencijski pristup čitanju i pisanju. Na tom području vrlo su vrijedne knjige i znanstveni članci prof. dr. sc. Karol Visinko iz Rijeke i prof. emerita Mire Čudine-Obradović iz Zagreba.

„DJEČJA OFTALMOLOGIJA I STRABOLOGIJA“ U IZDANJU SVEUČILIŠTA U ZADRU

Deset godina ljetne škole iznjedrilo dragocjen novi udžbenik o strabizmu

Udžbenik je nastao kao rezultat ljetne škole koja se posljednjih deset godina održava na Odjelu za oftalmologiju OB-a Zadar pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Suzane Konjevoda. Uredili su ga izv. prof. dr. sc. Suzana Konjevoda i prof. emeritus Klaus Peter Boergen, a objavljen je pod pokroviteljstvom Akademije medicinskih znanosti Hrvatske i Grada Zadra

Udžbenik „Dječja oftalmologija i strabologija“, objavljen u izdanju Sveučilišta u Zadru, nastao je kao rezultat ljetne škole koja se posljednjih deset godina održava na Odjelu za oftalmologiju OB-a Zadar pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Suzane Konjevoda. Uredili su ga prof. prim. dr. sc. Suzana Konjevoda i prof. emeritus Klaus Peter Boergen, a objavljen je pod pokroviteljstvom Akademije medicinskih znanosti Hrvatske i Grada Zadra.

Zanemareno područje

Tijekom svih deset godina kolege oftalmolozi iz svih klinika u RH i okolnih zemalja sudjeluju u ljetnoj školi, prikazujući pri tome kompleksne slučajeve koji na kraju budu pregledani i operirani u Zadru. Iako je strabizam relativno čest poremećaj, pogotovo u dječjoj populaciji, to je područje oftalmologije dugo bilo zapostavljeno. Prije je bilo teško zamisliti i vrlo rijetko se događalo da kolege biraju to područje oftalmologije. Organizacijom tečajeva u Zadru pod nazivom „Dijagnostički i terapijski postupci u strabologiji i dječjoj oftalmologiji“ trendovi su se počeli mijenjati pa su mnogi mladi kolege iz hrvatskih oftalmoloških klinika počeli pokazivati interes za to iznimno zahtjevno područje oftalmologije. Znanje, vještine i kompletan pristup pacijentu koji polaznici dobivaju na tom tečaju zainteresirali su ih da se i sami posvete strabizmu i njegovu liječenju. Tijekom deset godina tečaj se organizira i provodi na zadovoljstvo organizatora i profesora. Udžbenik je usmjeren na teme iz područja strabologije, s posebnim osvrtom na teme koje su obrađivane tijekom svih godina na tečajevima. Ovo djelo nastavna je građa iz strabologije, ali isto tako,

prof. emer. Klaus Peter Boergen podučava posljednjih deset godina u Zadru.

Njemačka škola strabologije

Nakon deset godina poučavanja, prof. emer. Boergen navodi: „Počeli smo s čistim bazičnim i nastavnim tečajevima, a završili s tečajem gdje sam uglavnom supervizor polaznicima. Moram naglasiti da sam ponosan postignutim rezultatima i da je sve više i više kolega zainteresirano za ovo polje oftalmologije, čime smo svi zajedno postigli veliki napredak. Polaznici tečajeva vrlo suiskusni i potrebna im je samo daljnja podrška i savjeti.“ Udžbenik „Dječja oftalmologija i strabologija“ dokaz je uspješnosti i entuzijazma organizatora za to zahtjevno područje koje negujemo. S obzirom na to da je udžbenik vezan za tečaj „Dijagnostički i terapijski postupci u strabologiji i dječjoj oftalmologiji“, riječ je i o prvome materijalu tog tipa na hrvatskom jeziku te svakako ostavlja prostor za daljnja unaprjeđenja.

*izv. prof. prim. dr. sc.
Suzana Konjevoda*

pomoć mladim kolegama u njihovu svakodnevnom radu.

Strabizam se često pogrešno doživljava kao isključivo estetski problem, iako su medicinske posljedice te anomalije znatno teže i ozbiljnije. I to ne samo fizičke, nego i psihičke i socijalne, posebno kod djece kojoj, ako škilje od rođenja, prijeti velika opasnost od razvoja slabovidnosti. Prof. emer. Boergen obično počinje tečaj riječima: „Poučavanje i bavljenje strabizmom određeni

ni je oblik umjetnosti i filozofije te se slobodno može reći da je riječ o strabozofiji, kao kovanici strabizma i filozofije.“ I danas još uvijek, u velikoj većini slučajeva, ne znamo točan uzrok pojave najčešćih oblika strabizma, a pristupi u liječenju se razlikuju. Kao i u filozofiji, tako su se tijekom povijesti i u strabologiji javljale različite škole koje su zagovarale i poučavale različite pristupe strabizmu. Ovim priručnikom prikazujemo njemačku školu strabologije, koju

PROF. DR. SC. **VJERAN KATUNARIĆ**, ODJEL ZA SOCIOLOGIJU, DOBITNIK DRŽAVNE NAGRADE ZA ZNANOST ZA 2017. U KATEGORIJI NAGRADE ZA ŽIVOTNO DJELO U PODRUČJU DRUŠTVENIH ZNANOSTI

Društveni kapital jedna je od najvećih žrtava napretka

Utrka za uspjehom, bilo novcem ili ugledom, mora biti ograničena u interesu i društvene i duševne ravnoteže. U suprotnom, nastaje sustav nalik lutriji: malo dobitnika i sve više gubitnika s konstantnom iluzijom da je to jedini put do napretka. I to cijeli svijet strahovito mnogo košta, ponajprije zbog toga što se tako brzo troše prirodni resursi, koji su zajedničko dobro čovječanstva, a ne nečija privatna imovina

Prof. dr. sc. Vjeran Katunarić, redoviti profesor u trajnom zvanju Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru, dobitnik je Državne nagrade za znanost za 2017. godinu u kategoriji nagrade za životno djelo u području društvenih znanosti.

Tu je odluku potpisao Goran Jandroković, predsjednik Hrvat-

skoga sabora i predsjednik Odbora za podjelu državnih nagrada za znanost.

U odluci se, među ostalim, navodi da je Katunarić autor 13 knjiga i 150 znanstvenih radova, od kojih su mnogi antologijski. U obrazloženju odluke stoji i da je „znatno unaprijedio sociološku misao, istraživanja i praksu

u mnogim područjima“.

Prof. dr. sc. Vjeran Katunarić međunarodno je priznat sociolog. Ističu se njegove izvorne znanstvene spoznaje utjecaja etničke distance i migracija na stabilnost obitelji, temeljene na empirijskim istraživanjima, te originalni teorijski doprinosi u sociologiji etničkih sukoba i na-

cionalizma. Važan je i njegov doprinos primijenjenoj sociologiji u područjima javne politike, posebno u analizi i postavljanju okvira javne politike u području kulture u Hrvatskoj i u Europi, što je ostvario kao voditelj projekata, konzultant i izvjestitelj Vijeća Europe za kulturnu politiku.

Prof. dr. sc. Vjeran Katunarić

rođen je u Travniku (BiH) 1949. godine. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Zadru, a studij sociologije i filozofije završio je 1973. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na istom fakultetu magistrirao je 1976. na temu obitelji u vanjskim migracijama te doktorirao 1978. na temu o makrosociološkim aspektima Marxove teorije društva.

Danas na Odjelu za sociologiju Sveučilišta u Zadru vodi nastavu iz predmeta Historijska sociologija, Multietnička društva, Izgradnja teorije u sociologiji te Klasične teorije društva i kulture.

Odlikovao je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića za zasluge u kulturi. Prof. Katunarić već je bio dobitnik godišnje nagrade za znanost Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske te nagrade „Rudi Supek“ za iznimno značajna postignuća, uspjehe i zasluge za razvoj sociologije.

Osnovnu i srednju školu završili ste u Zadru. Kakve vas uspomene vežu za to životno razdoblje te tko je i što najviše utjecalo na izbor vašeg studija?

S obitelji sam se doselio iz Bibrada u Zadar, gdje sam nastavio školovanje. Iako je Zadar tada još podosta bio u ruševinama, doživio sam ga kao vitalan grad koji teži brzom obnovi i razvoju u više područja, ne samo turizmu mora i sunca. Odrastao sam u obrazovnoj sredini u kojoj sam upoznao važan zadarski dar. Ljude od znanja i duha, prije svega među svojim profesorima, od profesora povijesti Vinke Buble do profesora hrvatskog Šime Donatova s kojim sam proveo nezaboravno vrijeme u amaterskim dramskim predstavama. U Zadru sam gledao i prve kazališne predstave i glazbene koncerte te popularni „Prvi pljesak“. Naravno, tu je bila i spektakularna zadarska košarka, a plivački je bazen bio mjesto mog sportskog odrastanja u društvu predanog trenera i pedagoga Ive Rendića i prijatelja Srđana Benkovića, Vele Jelenića, Peke Bašića... Kalelarga je bila višegeneracijska žila kucavica, gdje sam s prijateljima, ponajviše s Mišom (Franom Jeličićem), beskonačno šetao i gledao na drugu stranu povorke šetača hoćemo li sresti još nekog prijatelja (kakav divan mediteranski običaj!). Sve su to prostori u kojima obitava zadarski genius loci, duh mjesta u ko-

jem, u suglasju s kulturnom baštinom i živom kulturom izrasta identitet grada i njegov specifičan, baš mediteranski, spori ritam koji vodi promišljenosti i usredotočenosti na istinske vrijednosti na kojima su temeljene dugotrajne civilizacije. U središtu tog žarišta koji nadilazi banalno i stremljenost višem stoji Sveučilište. Da se izrazim simbolom zadarske instalacije, „Ponoćno sunce“. Drugo sunce je metafora duha, ljudske slobode (filozof Hegel prisposodio je izvor modernog Zapada kao izlazak „unutarnjeg sunca“, duha).

Duh mjesta, da tako kažem, rado obitava u dobro uređenim prostorima koji potiču ljudski razvoj. Gimnazija („Vladimir Nazor“) koju sam pohađao pruža upravo takav ambijent. Osnovna škola („Velimir Škorpik“) u koju sam išao, lijepa zgrada na rivi, u međuvremenu je preuređena u Rektorat Sveučilišta. I sveučilišna zgrada na rivi, u kojoj sada radim, iz koje puca pogled na zadarski kanal i njegove brodove i galebove, među najljepšim je sveučilišnim ambijentima na svijetu.

Sve u svemu, naše uspomene nisu vezane samo uz prošlost, nego i budućnost. Ali, ne bude baš sva mjesta nadu u budućnost, nešto što danas toliko nedostaje našim ljudima...

Studij sociologije i filozofije u Zagrebu odabrao sam prema vlastitoj želji. Želja mojega oca bila je da, u duhu određene obiteljske tradicije, studiram medicinu. Bio sam uporan u svojoj želji i danas mi zbog toga nije žao. Ne bih medicini mogao ni izdaleka pridonijeti koliko sam to mogao svojoj struci.

Vratili ste se u Zadar prije osam godina i nastavili raditi na Odjelu za sociologiju. Što vam znači povratak u „grad ditinjstva“ i mladosti?

Zadar je prije svega mjesto moje životne ljubavi s kojom sam počeo najbolji i najveći dio života i često imam osjećaj da se nisam slučajno vratio upravo tamo gdje je počeo najvažniji osobni trenutak u mojem životu. Pored toga, naišao sam na zadarski Odjel za sociologiju, mlad i okrenut budućnosti, vrlo talentiran, vrlo moderan, orijentiran na domaću i međunarodnu suradnju i u nastavi i znanstveno-istraživa-

kim projektima, koji danas vodi uspješnu tribinu „Javna sociologija“, bez premca, ne samo u Hrvatskoj, nego i svijetu.

Tijekom studija mentor vam je bio poznati hrvatski sociolog Rudi Supek. Zašto je odabrao upravo vas?

Bio sam najprije njegov student pa asistent. Nije običavao izravno usmjeravati rad mladih kolega, nego više vlastitim primjerom. Naglašavao je da se talente ne smije ničim ograničavati. O sebi sam najviše saznao iz njegovih izvještaja za moje izbore u zvanja. U njima je napisao da mislim i „konvergentno“ i „divergentno“. Slobodno prevedeno, to znači da dobro razumijem druge autore, ali se ne libim iznijeti vlastiti kritički stav, pa i alternativnu ideju. Smatram da to prilično točno opisuje moj intelektualni habitus.

Vaš magistarski rad, koji ste obranili 1976., nosi naslov „Nepokretne“ migracije - posljedice procesa razdvajanja unutar porodica školske djece tijekom vanjskih migracija iz SR Hrvatske. Tematika migracija, uključujući i „migracije“ Hrvata u inozemstvo, nikada nije bila aktualnija. Zašto ste prije 42 godine izabrali tu temu?

Bolje reći, tema je izabrao mene. Naime, nakon što sam diplomirao, pristupio mi je Ivan Kuvačić, profesor sa studija sociologije, i rekao da u Institutu za geografiju (na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu), na projektu istraživanja vanjskih migracija, koji vodi jedan profesor (Ivo Baučić), njegov sumještanin (iz Omiša), traže za asistenta mlađeg sociologa, pa da mu se javim. Javio sam se sutradan, a prekosutra sam počeo raditi. Tako je to bilo 1973., relativno je lako bilo naći posao.

Pripadali ste Frankfurtskoj školi, sociološkom pravcu zvanom kritička teorija. Što vas je vezalo za tu teoriju?

Nisam pripadao, naravno, izravno, nego prema intelektualnom afinitetu. Do toga sam došao preko Zagrebačke škole (sociologije i filozofije). Prije svega, mislim na svoje profesore Rudiju Supeka i Ivana Kuvačića. Uz to, glasoviti pripadnik Frankfurtske škole Erich Fromm bio je inicijator pokretanja međunarodno

uglednog časopisa Praxis. Izlazio je u Zagrebu, iako je bilo suradnika i iz Beograda, Ljubljane, poslije i iz drugih sveučilišnih centara. Nerijetko se u međunarodnim krugovima ta skupina sociologa i filozofa okupljenih oko časopisa nazivala i „Zagrebačka škola“. Frankfurtovcima su, dakako, bili stariji pa i mnogo poznatiji (osobito Marcuse, idol šezdesetosmaša, koji je dolazio u Korčulu, na ljetne konferencije u organizaciji Praxisa). U jednim novinama osvanuo je i naslov „Svjetski duh došao se kupati u Korčulu“. Htjelo se reći da su gotovo svi poznati intelektualci liberalne i lijeve orijentacije pohodili Korčulansku ljetnu školu.

Ipak, postojala je jedna bitna razlika između zagrebačkih i frankfurtskih autora, a to je važnost radničke klase. Frankfurtovcima su „prekrižili“ radničku klasu onog trenutka, 1930-ih, kada je s ostalim društvenim klasama plebiscitarno podržala nacistički režim u Njemačkoj. U drugoj Jugoslaviji, pak, socijalistički je režim, kao i na sovjetskom Istoku, počivao na podršci radnika, prije svega manualnih. Praxisovci o tome nisu imali jedinstven stav, a neki od njih, uključujući Supeka i Kuvačića, smatrali su da radnici u većini ipak teže neposrednoj demokraciji i samoupravljanju, a da im upravo Partija stoji na putu. O tome nema pravih empirijskih dokaza jer je radnička klasa bila heterogena. Radnicima sa sela odgovaralo je stanje kakvo jest jer su imali dva izvora prihoda...

Ono što me privuklo nekim frankfurtovcima njihovo je gledanje na prosvjetiteljstvo kao dvosjekli mač. S jedne strane, potiče razvoj znanja o prirodi, a s druge je „vara“ kako bi je iskoristio. U tome su čak vidjeli izvor fašističke diktature. Budući da su o tome pisali sredinom Drugog svjetskog rata, takvi su se argumenti činili pretjeranima. Danas više nije tako. Vidimo da se isti režim obrušava na ljude i prirodu, smatra da sve o njima i njoj zna te prijeti da će radije uništiti svijet nego promijeniti svoje shvaćanje predmetnog svijeta kao materijala za bogaćenje malobrojnih.

Bili ste bliski praxisovcima kojima su pripadali i Rudi Supek i Ivan Kuvačić s Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Jesu li praxisovci bili jedinstveni ili zapravo „rogovi u vreći“?

Samo oni koji su ih s pozicija vlasti napadali i istodobno demonizirali tretirali su ih kao jedinstvenu skupinu zavjerenika, kao neku sektu. Ustvari, bila je riječ o slobodoumnim intelektualcima koji se u mnogim pitanjima nisu slagali, što je normalno. Kada se sa svima i svime slažete, ili pripadate nekoj sekti ili jednostavno lažete.

Neki beogradski praxisovci, poput Mihaila Markovića, za vrijeme srpske agresije na Hrvatsku napustili su „kritičku teoriju“ i priklonili se srpskom nacionalizmu i Miloševiću. Kako tumačite tu „pojavu“?

Mihailo Marković vezao se za varijantu nacional-socijalizma Slobodana Miloševića. Bio je uvjeren da se socijalizam može regenerirati putem nacionalizma pa je predlagao i ukidanje političkih stranaka. Bio je, doduše, u sukobu s desničarima tipa Šešelj, odnosno četničkim elementima, i isticao je svoje partizansko opredjeljenje u vrijeme Drugog svjetskog rata. No, to je već bilo daleko od polazišta predratnog Praxisa kojih se zagrebački krug i dalje držao, u prvome redu kad je riječ o odnosu prema vlasti u svjetlu kritičke misli. Nitko iz tog kruga nije ušao ne samo u HDZ, nego ni SDP. To se danas obilježava kao ekstremno lijeva pozicija, što je smiješno, ali i ozbiljan pokazatelj o tome koliko se sve pomaklo udesno...

Autor ste brojnih znanstvenih radova, predavali ste na brojnim svjetskim sveučilištima. S kojeg inozemnog sveučilišta nosite najljepše uspomene?

Na sveučilištima u kojima sam dulje boravio - jednom manjem u SAD-u (Tyler u Texasu) i dva veća u Švedskoj (Upsala i Umeå) ili u nekoj kombinaciji gostujućih predavanja i konferencija, kao u Njemačkoj (Tübingen) - imam najljepše uspomene. U pravilu, što dulje boravite negdje, veća je mogućnost da ćete učvrstiti veze ili stvarati prijateljske veze, ne samo profesionalne. Međutim, postoji i drugo pravilo, koje su zapazili i ostali kolege i kolegice. Naime, što su akademske sredine uspješnije i, prema tome, selektivnije u svojoj kadrovske politici, to su međuljudski odnosi lošiji; prije svega, rjeđi su društveni kontakti ili je komunikacija površna jer se smatra da su samo korisne i poslovne veze važne, a

U povodu odluke Odbora za podjelu Državnih nagrada za znanost Hrvatskog sabora da se prof. dr. sc. Vjeranu Katunaricu dodijeli Državna nagrada za znanost za 2017. godinu za životno djelo u području društvenih znanosti, profesora su u Rektoratu Sveučilišta u Zadru primili prorektori prof. dr. sc. Ivanka Stričević, prof. dr. sc. Nedjeljka Balić Nižić i izv. prof. dr. sc. Slaven Zjalić te mu čestitali što je postao prvi dobitnik tog iznimnog priznanja sa Sveučilišta u Zadru

ostalo je gubitak vremena. Društveni kapital jedna je od najvećih žrtava napretka.

Mi sociolozi tim se problemom dosta bavimo i uglavnom uvidamo da utrka za uspjehom, bilo novcem ili ugledom, mora biti ograničena u interesu i društvene i duševne ravnoteže. U suprotnom, nastaje sustav nalik lutriji: malo dobitnika i sve više gubitnika s konstantnom iluzijom da je to jedini put do napretka. I to cijeli svijet strahovito mnogo košta, ponajprije zbog toga što se tako brzo troše prirodni resursi, koji su zajedničko dobro čovječanstva, a ne nečija privatna imovina.

U posljednje vrijeme bavite se globalizacijom, posebno kulturnom. Može li Hrvatska sačuvati svoje posebnosti i identitet u agresivnoj globalizaciji?

Može ako bude vodila pametnu politiku odnosa između svog nacionalnog i regionalnog naslijeđa, između vlastite jedinstvenosti i srodnosti ili bliskosti s drugim narodima i kulturama. U potonjem krugu se afirmira-

mo, a u vlastitom krugu vraćamo samopouzdanje. Međutim, jedno ne ide bez drugog. Od kulturno-industrijskih divova i imperijalnih presezanja općenito možemo se uspješnije braniti povezivanjem s „malima“ koji su u sličnoj situaciji kao i mi. Tu se na planu EU i njezina bliskog susjedstva, naravno, uz pomoć europskih fondova kojima se rado financiraju takvi projekti zaštite identiteta, može mnogo učiniti.

Na čemu sada radite i možemo li očekivati neko kapitalno djelo?

Pišem knjigu koja na ne baš uobičajen način obrađuje odnos između umjetničkog djela i društvenih promjena u modernoj epohi. Tu je temu bio načeo Auguste Comte, osnivač sociologije, čak ju je smatrao ključnom za uspostavu ljudske zajednice na višem stadiju razvoja. Pritom je velike nade polagao u budućnje potisnute ženske osjećajnosti za estetsku dimenziju življenja. Dugo je ta tema bila zaboravljena. Međutim, u novije vrijeme vraća se na velika vrata, na dnevni red svih znanosti, država i društvenih pokreta, zainteresi-

ranih za globalnu politiku održivog razvoja.

Odbor za podjelu Državnih nagrada za znanost Hrvatskog sabora donio je odluku da vam se dodijeli Državna nagrada za znanost za 2017. godinu za životno djelo u području društvenih znanosti. Što vam znači ta nagrada?

Znači mi mnogo jer je riječ o najvišem priznanju u znanosti. Znači mi mnogo i zbog Sveučilišta u Zadru, koje me je, pored Hrvatskog sociološkog društva, predložilo za tu nagradu. Suvršeno je možda i isticati koliko mi nagrada znači i zbog Odjela za sociologiju na kojemu radim te zbog ugleda sociologije na našem Sveučilištu, a i među društvenim znanostima u Hrvatskoj. Omogućuje mi i da zaželim Zadru razvoj sa što više „ponoćnog sunca“, odnosno kvalitetnih ljudi, kojih ne mora biti mnogo. Takozvana „kritična masa“, za razliku od obične, slični na atomsku jezgru velike snage, iz koje izlazi energija fuzije onog najboljeg što Zadar ima. Zadar s takvom ljudskom jezgrom u gospodarstvu, poli-

tici, kulturi, obrazovanju i drugim područjima djelovanja teško da može išta izgubiti, a može mnogo dobiti. Koordinacijsko tijelo za izradu takvih projekata razvoja moglo bi biti na zadarskom Sveučilištu i na razini doktorskih studija. U različitim područjima, od književnosti i arheologije preko ekonomije, sociologije i antropologije pa do geografije i pomorstva razvoj ima različita značenja. Kada se ona izrade u cijelosti i ukomponiraju u razvojne planove grada i županije, Zadar može imati dizajn održivog razvoja koji bi mogao privući pozornost u Europi i svijetu.

Najveća bi mi želja bila da Zadar po broju studenata postane sveučilišni grad sličan Tübingenu, a po oblikovanju razvoja u skladu s vrijednim dijelovima sagrađenog i prirodnog prostora, s mnogo zelenila kao Stockholm, koristeći razmjerno sve izvore energije poput Vancouvera ili Copenhagena, te da svaki razvojni skok bude popraćen zaštitnim mehanizmima namijenjenim ljudima koji se još nisu našli u novom razvojnom ciklusu.

Nastavak s 3. stranice

inćuna, maslina, maslinova ulja, kapara, sušenih rajčica, meda i motara.

Važno je napomenuti da su studenti tima Melissimo dobili pisma podrške tj. preporuke turističkih zajednica Sukošana, Poličnika, Zadra, Benkovca i Pakoštana i dviju ekoloških udruga, Udruge za ruralni razvoj Ravni kotari i Udruge za promicanje ekološke proizvodnje hrane, zaštite okoliša i održivog razvoja Eko-Zadar, koja su priložena uz prezentaciju. Studenti zahvaljuju na njihovoj potpori.

Studenti su u pregovorima s europarlamentarkom Marijanom Petir koja je jedna od organizatorica European BeeWeeka (Europskog tjedna pčela i opravljanja) u Bruxellesu koji se održava svake godine krajem lipnja, a omogućuje sudjelovanje 12 osoba iz Hrvatske koji pridonose razvoju hrvatskog pčelarstva. Planiraju predstavljati hrvatski proizvod Melissimo u Europskom parlamentu na tom događaju 2019. godine.

Nadamo se da će Mellissimo postati gastronomski brend naše zemlje. Proizvod je podvrgnut

analizi prehrambene tj. energetske vrijednosti u Zavodu za javno zdravstvo Zadar, kojom su utvrđeni parametri koji dokazuju da je riječ o medu, s neznatnim udjelom proteina, manje od 1 %.

Daljnje zadaće tima su brendiranje proizvoda tako da Melissimo postane zadarski autohtoni brend poput Maraschina te da se kao takav prezentira i u svijetu. U tom smislu, proizvod smo prezentirali u boljim zadarskim restoranima i hotelima te u su-

venirnicama, a s nekima od njih i dogovorili poslovnu suradnju za iduću godinu.

U planu nam je razvoj Melissima s ciljem da na tržište idemo s tri inačice proizvoda, s postojećim kojemu je jedini sastojak med, drugim uz dodatak proteina, malo skupljim, Melissimo Pro koji bi se nudio rekreativcima i sportašima te trećim Melissimo Aurum, luksuznim proizvodom pomiješanim s jestivim zlatnim prahom koji bi se proizvodio po narudžbi. Melissimo

u tri varijante bio bi još jedna velika prednost jer takav proizvod nije prisutan ni na domaćem niti svjetskom tržištu.

Priča se nastavlja

Ovo je tek početak jedne dobre priče. Zbog spoznaje da imaju dobru ideju, tj. proizvod koji treba poticaj za daljnje pozicioniranje i napredovanje na tržištu, smatramo da je natjecanje Ecotrophelia tek prvi korak u tome, nakon čega slijede ostali izazovi. Zbog velike potražnje za medom Melissimo ima perspektivu. Sadrži bogatstvo biološke raznolikosti zbog različitih vrsta biljaka od kojih se dobiva med, a predstavlja dar prirode koji su nam omogućile pčele o kojima ovisi život našeg planeta. Upravo raznolikost biljaka u našoj zemlji pokazuje da imamo najbolje sorte medove u svijetu, što daje dodatne bodove Melissimu i omogućuje mu taj posebno istančan, vrlo ugodan osvježavajući okus, aromatičnost i blagotvorno djelovanje na zdravlje. Zbog svih tih karakteristika očekujemo uspjeh Melissima koji će predstavljati našu zemlju u svijetu.

IZV. PROF. DR. SC. ANITA PEŠA, IZV. PROF., ODJEL ZA EKONOMIJU, VODITELJICA PROJEKTA IZAZOVI FINANCIJSKE INTEGRACIJE I STABILNOSTI U EU U SKLOPU STRATEGIJE RAZVOJA SVEUČILIŠTA

Neka pitanja moraju ostati pod nadzorom države, nije moguće sve prepustiti slobodnom tržištu

Izv. prof. dr. sc. Anita Peša, izv. prof. na Odjelu za ekonomiju Sveučilišta u Zadru, voditeljica je projekta Izazovi financijske integracije i stabilnosti u EU u sklopu strategije razvoja Sveučilišta.

Voditeljica ste projekta Izazovi financijske integracije i stabilnosti u EU. Zašto se Odjel za ekonomiju u sklopu Strategije razvoja Sveučilišta odlučio upravo za tu temu?

Financijska integracija tranzicijskih i posttranzicijskih zemalja predmet je interesa međunarodnih znanstvenika uključenih u taj projekt. Ulazak svih zemalja pristupnica u jedinstveno valutno područje Europske unije (EU) smatra se prijelomnom točkom koja će odijeliti razdoblje pripreme financijske integracije i razdoblje pune financijske integracije u jedinstvenu monetarnu uniju. Jedinstveno valutno područje EU ili potpuno integrirana EU goruće je pitanje opstanka ekonomskog i financijskog sustava uopće. Upravo su se zato znanstvenici s Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru koji se bave područjem financija odlučili pozabaviti tom temom.

Znanstvenici Odjela za ekonomiju koji nisu uključeni u taj projekt više se bavi područjem marketinga i turizma (izv. prof. dr. sc. Aleksandra Krajnović), projektima EU (doc. dr. sc. Mladen Rajko) i poslovnom organizacijom

(doc. dr. sc. Ivica Zdrilić) te revizijom (Dijana Čičin-Šain, mag. oec.).

S kojim ćete međunarodnim visokoškolskim ustanovama surađivati u projektu?

Osim s Ekonomskim fakultetom Sveučilišta u Rijeci (s prof. dr. sc. Zdenkom Prohaskom), surađujemo s Ekonomsko-poslovnim fakultetom Sveučilišta u Mariboru (s prof. dr. sc. Mejom Festic) i Sveučilištem Ma-

ria Sklodowska-Curie u Lublinu (s izv. prof. dr. sc. Elżbietom Wrońska-Bukalska). Poznavanje znanstvenika iz međunarodnog okruženja i građenje dugogodišnjih dobrih znanstvenih, pa i osobnih odnosa predujet je za uspješno provođenje međunarodnog projekta.

Tko su vam suradnici sa Sveučilišta u Zadru i iz Hrvatske na projektu i koja je njihova uloga?

To su znanstvenici koji se bave područjem financija, moj zamjenik izv. prof. dr. sc. Berislav Bolfek, dr. sc. Jurica Bosna, poslijedoktorand koji je ljetos doktorirao, dva asistenta, Marko Lukavac, mag. oec., i Saša Tokić, mag. oec., koji su upravo upisali novi doktorski studij Poslovna ekonomija koji Sveučilište u Zadru izvodi u suradnji sa Sveučilištem Libertas u Zagrebu. Uloga mlađih znanstvenika u projektu je prikupljati podatke i pripremati ih za izvođenje znanstvenog istraživanja. Zreliji znanstvenici daju smjernice u kojem pravcu treba provoditi istraživanje, koje je zemlje potrebno obuhvatiti, u kojem razdoblju i drugo, te svoj doprinos uvelike pružaju u stvaranju znanstvenog doprinosa iz područja financijske integracije koji se ogleda u analizi dobivenih rezultata istraživanja. Imamo veliku pomoć prof. dr. sc. Zdenka Prohaske s Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

Proučavat ćemo hrvatski zakonodavni okvir u odnosu na zakonodavne okvire zemalja u okruženju kako bi se osiguralo prenošenje znanja i dobre prakse u svrhu poboljšanja učinkovitosti funkcioniranja financijskog sustava pojedinih zemalja i EU u sklopu propisane financijske regulacije. Naš tim vjeruje da takva regulacija može umanjiti štetu kada nastupi sljedeća svjetska ekonomska kriza

Za administraciju projekta zadužena je Ana Čičak, mag. prim. educ., naša tajnica na Odjelu za ekonomiju.

Zašto se na financijsku integraciju tranzicijskih i posttranzicijskih zemalja (Hrvatske, Bugarske, Poljske, Slovenije...) gleda kao na pitanje opstanka ekonomskog i financijskog sustava?

Živimo u svijetu koji je financijski globaliziran. Sve što se događa u pojedinoj zemlji Europske unije ima utjecaja na cijelu Uniju. Niti jedna zemlja više ne može živjeti i razvijati se izolirano. U trenutku kad neka zemlja pristupi Europskoj uniji, a posebno kada uđe u eurozonu, postaje predmetom interesa svih zemalja Unije. Sjećamo se gospodarske krize 2008./2009. godine i posebno Grčke koja je uzdrmala cijelu Europu. Danas pak opasnost prijeti iz Italije.

Neki ekonomisti veću korist i mogućnosti za nacionalnu ekonomiju vide u zadržavanju nacionalne valute nego u ulasku u eurozonu. Kako gledate na to?

Ulrich Beck rekao je da je, kad je riječ o globalizaciji, jedino gore što vam se može dogoditi, da ostanete izvan nje. Onog trenutka kad smo počeli pregovore o ulasku u EU, počeo je i spori hod prema eurozoni. Zadržavanje

nacionalne valute luksuz je koji si eventualno mogu priuštiti bogate razvijene zemlje poput Velike Britanije (koja, eto, pokušava izaći), a nikako zemlje poput naše. Eurozona će za tranzicijske zemlje donijeti brojne prednosti, ali treba se pripremiti i na neke poremećaje. Prije svega, dok ne dođe do uravnoteženja zbog prelaska iz jednog valutnog sustava u drugi, poskupjet će robe i usluge. Brojni će trgovci jednostavno iskoristiti taj trenutak da podignu cijene! Tako je bilo u svim zemljama koje su ušle u eurozonu.

U vašem projektu, prema najavama, bit će dva istraživanja. U prvom želite dokazati da članice EU koje nisu ujedno i članice eurozone (zemlje središnje i jugoistočne Europe) već imaju određenu razinu integracije, što se vidi u „preljevajućoj volatilnosti svjetskih financijskih tržišta“. Što to znači?

Prvo pilot-istraživanje bavi se mjerenjem stupnja i smjera financijske integracije putem „price based“ metodologije koja obuhvaća burzovne indekse zemalja središnje i jugoistočne Europe (CEE/SEE) koje su članice EU ali još nisu ostvarile blagodati potpune ekonomske i financijske razvijenosti. Prvi tim znanstvenika želi dokazati kako promatrane zemlje CEE/SEE ostvaruju određenu razinu fi-

nanzijske integracije vidljivu u prelijevanju volatilnosti svjetskih financijskih tržišta na manje razvijena, bilo da je riječ o pozitivnim ili negativnim kretanjima. Posljednja svjetska financijska kriza pokazala nam je da je prelijevanje krize tj. financijskih poremećaja itekako prisutno jer je svijet financijski integriran, a granice između zemalja propusne u oba smjera. Volatilitnost znači promjenjivost, u ovom slučaju burzovnih cijena koje mjerimo u nekom određenom razdoblju. Svjetska financijska tržišta promatraju se kroz burzovne indekse koji su zapravo krivotok gospodarstva. Pozitivni ili negativni poslovni ciklusi ogledaju se u rastu ili padu burzovnih indeksa. Burza reagira na svaku političku ili ekonomsku promjenu u okolini, a te se reakcije koncentrično šire na sva tržišta, bez obzira na to je li riječ o susjednim tržištima ili nekima na drugom kraju svijeta. To je veoma zanimljivo područje. Velike burze poput Londonske ili Frankfurtske čvorišta su mrežnog sustava koja su dvosmjernim tijekovima povezana s drugim burzama, pa i manjima kao što su, primjerice, Ljubljanska ili Zagrebačka burza. Tako se gotovo svaka dobra ili loša vijest na međunarodnom planu ogleda u rastu ili padu cijena prikazanih burzovnim indeksom, a ta se reakcija najčešće prenosi nevjero-

jatnom brzinom s velikih burzi na male.

Kako ćete provesti takva istraživanja?

Koristit ćemo metode za empirijsko dokazivanje odnosa između vrijednosti burzovnih indeksa i glavnih (makro)ekonomskih indikatora, a to su kointegracija, korelacija, regresija individualnih zemalja i panelna regresija, GARCH i EGARCH modeli.

Drugo istraživanje, kako ste najavili, bavi se „regulatornim okvirom za oporavak i sanaciju kreditnih institucija, banaka, tranzicijskih i posttranzicijskih zemalja EU, koje se temelje na zakonodavnom okviru EU“. Pojasnite, molim vas?

Drugi istraživački tim provodi istraživanje regulatornog okvira za oporavak i sanaciju kreditnih institucija tranzicijskih i posttranzicijskih zemalja EU, a koji se temelje na zakonodavnom regulatornom okviru EU. Taj tim ima za cilj utvrditi učinkovitost i zakonodavnu usklađenost bankovnog sustava CEE/SEE zemalja u odnosu na zakonodavne regulatorne okvire koje propisuje EU kada je riječ o oporavku kreditnih institucija i sanacija kako bi se otklonile sve „ranjivosti“ financijskog sustava zemalja EU koje mogu utjecati na poja-

vu novih financijskih poremećaja i kriza u EU i šire. Ovdje će se posebno proučavati hrvatski zakonodavni okvir u odnosu na zakonodavne okvire zemalja u okruženju kako bi se osiguralo prenošenje znanja i dobre prakse u svrhu poboljšanja učinkovitosti funkcioniranja financijskog sustava pojedinih zemalja i Unije u sklopu propisane financijske regulacije.

Naš tim vjeruje da takva regulacija može umanjiti štetu kada nastupi sljedeća svjetska ekonomska kriza. Neka pitanja moraju ostati pod nadzorom države i nije moguće sve prepustiti slobodnom tržištu.

Što ulazak u eurozonu znači- ti državama koje još nisu u euro- zoni? Hoće li, primjerice, to znači- ti sniženja kamatnih stopa, recimo za kredite građanima Hrvatske ili Bugarske?

Jedan od uvjeta za ulazak neke zemlje u eurozonu je da nominalna dugoročna kamatna stopa (na državne obveznice) ne smije za više od dva posto prijeći odgovarajuću kamatnu stopu u najviše tri zemlje članice s najnižom inflacijom. Dakle, ulazak u eurozonu značit će da ćemo imati povoljniju kamatnu stopu na kredite za građane. Već je neko vrijeme vidljiv trend sma-

njivanja kamatnih stopa na kredite za građane i poslovne subjekte.

Dugoročna kamatna stopa na državne obveznice ovisi o različitim makroekonomskim pokazateljima neke zemlje, a svaku zemlju koja izdaje obveznice na međunarodnom financijskom tržištu mora ocijeniti ovlaštena međunarodna rejting agencija. Drugim riječima, što nam je bolja ekonomska situacija u zemlji, zadužujemo se po povoljnijoj kamatnoj stopi, a kamatne stope za kredite građanima Hrvatske ili Bugarske određuju se prema kamatnim stopama na obveznice.

U projektu će se, kako najavljujete, posebno proučavati hrvatski zakonodavni okvir u odnosu na zakonodavne okvire zemalja u okruženju. Hoćete li se baviti i „valutnom klauzulom“ hrvatskih banaka?

Nećemo, otišli bismo preširoko.

Sud EU donio je presude prema kojima je valutna klauzula u CHF nepoštena i prema kojoj klijenti, „potrošači imaju pravo na vraćanje preplaćenih iznosa“, a nacionalni sudovi presuđuju od slučaja do slučaja. Eto primjera „zakonodavnog okvira“?

ZNANSTVENICI UKLJUČENI U PROJEKT

Izv. prof. dr. sc. **Anita Peša**

Dr. sc. Anita Peša rođena je 1969. godine u Zagrebu. Doktorirala je 2011. na Ekonomsko-poslovnom fakultetu Sveučilišta u Mariboru i stekla zvanje doktorice ekonomije i poslovnih znanosti. Docentica je od 2013. godine, a od 2018. izvanredna profesorica ekonomije iz područja Financijske integracije i ekonomije EU na Odjelu za ekonomiju Sveučilišta u Zadru. Od 2013. godine zamjenica je pročelnika, a od 2016. pročelnica Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru i urednica časopisa „Oeconomica Jadertina“. Poslovne je projekte vodila u različitim stranim i domaćim tvrtkama kao što su Blitz, Grey/GCI, Klett, Jansen Cilag, CAP Gemini, Bank Austrija, Dresdner Bank, Medicinski fakultet, CARnet i druge. Poslovno se usavršavala u različitim europskim međunarodnim institucijama. Izlaže na međunarodnim konferencijama te objavljuje znanstvene članke u međunarodnim časopisima iz područja ekonomije i financija. Uređuje različite knjige i izdanja, a recenzentica je i članica uredništva časopisa i konferencija iz područja ekonomije. Nositeljica je kolegija Business Intelligence, Mikroekonomija, Financijska tržišta i institucije na preddiplomskom studiju Menadžmenta Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru te kolegija Menadžment rizika, Ekonomija EU i Primijenjena mikroekonomija na diplomskom studiju Menadžmenta Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru.

Izv. prof. dr. sc. **Berislav Bolfek**

Berislav Bolfek rođen je 1962.

godine u Slavonskom Brodu, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Višu komercijalnu školu završava u Slavonskom Brodu te diplomira na Ekonomskom fakultetu u Osijeku. Poslijediplomski znanstveni studij Upravljanje poduzećem - Management upisuje na istom fakultetu te stječe naziv magistra znanosti iz znanstvenog područja društvenih znanosti, polje ekonomije. Na Ekonomskom fakultetu u Osijeku doktorirao je na temu „Model kontrolinga poslovnog sustava kao podrška odlučivanju u menadžmentu“ i stekao akademski naziv doktora znanosti iz područja društvenih znanosti, polje ekonomije, grana organizacija i menadžment.

U radnom odnosu je od 1983. godine, a najprije se zaposlio u „Đuri Đakoviću“ u Slavonskom Brodu. Nakon toga radio je u komunalnom gospodarstvu kao član Uprave te u svojstvu rukovoditelja kontrolinga u drvnoj industriji i kao rukovoditelj financija i računovodstva u poljoprivredno-prehrambenoj industriji. Od 2007. zaposlen je na Veleučilištu u Slavonskom Brodu, a u znanstveno zvanje znanstvenog suradnika za područje društvenih znanosti, polje ekonomije, izabran je 2012. godine na Ekonomskom fakultetu u Osijeku. U naslovno znanstveno-nastavno zvanje docenta za područje društvenih znanosti, polje ekonomije, grana organizacija i menadžment, izabran je 2013. na Odjelu za ekonomiju i turizam Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Od 2018. zaposlen je na Odjelu za ekonomiju Sveučilišta u Zadru u znanstveno-nastavnom zvanju izvanrednog profesora. Trenutačno obnaša dužnost zamjenika pročelnice Odjela za

ekonomiju, a prije toga obnašao je dužnost šefa Katedre za organizaciju, menadžment i poduzetništvo na istom odjelu.

Prof. dr. sc. **Mejra Festić**

Dr. sc. Mejra Festić redovita je profesorica ekonomske teorije, ekonomske politike i ekonometrijske analize, političke ekonomije i financija na Ekonomsko-poslovnom fakultetu Sveučilišta u Mariboru. Od 2007. do 2011. bila je prorektorica za studente na Sveučilištu u Mariboru i voditeljica programske istraživačke skupine koju je financirala slovenska agencija ARRS na projektu „Međuovisni model rasta, razvoja i ravnoteže slovenskoga gospodarstva“. Bila je i voditeljica Ekonomskog instituta Pravnog fakulteta te nositeljica brojnih gospodarskih projekata. Također, 2010. godine bila je predsjednica Energetske agencije Republike Slovenije. Od 2011. do 2017. vršila je dužnost viceguvernerke Banke Slovenije, vodila poseban inspekcijski tim te je nakon isteka mandata bila savjetnica Banke Slovenije. Od 2004. do 2006. godine radila je u Odjelu za financijsku stabilnost grupe Bank Austrija u Beču. Više je puta izlagala na stranim sveučilištima kao gostujućim predavač te je prepoznata u javnosti kako ekonomski ekspert.

Izv. prof. dr. sc. **Elžbieta Wrońska-Bukalska**

Dr. sc. Elžbieta Wrońska-Bukalska, izv. prof., voditeljica je Odjela za korporativne financije na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta „Maria Curie-Skłodowska“ u Lu-

blinu, Poljska. Na tom sveučilištu radi od 1996. godine, a od 1994. do 2010. radila je i u ministarstvu privatizacije Republike Poljske. Autorica je i koautorica većeg broja znanstvenih radova (više od 60) te je sudjelovala na mnogim znanstvenim konferencijama (više od 40). Njezini istraživački interesi su iz područja korporativnih financija, strukture kapitala i politike dividendi. Autorica je knjige „Financijske odluke pod prekomjernim samopouzdanjem menadžera“ iz 2016. godine.

Prof. dr. sc. **Zdenko Prohaska**

Dr. sc. Zdenko Prohaska rođen je 1956. godine u Zagrebu. Diplomirao je na Ekonomskom fakultetu u Rijeci 1981., a magistrirao 1986. i doktorirao 1991. na Ekonomskom fakultetu u Ljubljani. Od 1986. zaposlenik je Ekonomskog fakulteta u Rijeci, gdje je izabran u znanstveno-nastavno zvanje redovitog profesora (trajno zvanje). Na preddiplomskom studiju izvodi nastavu iz kolegija Monetarna ekonomija te Financijska tržišta i institucije, na diplomskom studiju nastavu iz kolegija Financijska tržišta i institucije te Investicijska analiza, na poslijediplomskom doktorskom studiju iz kolegija Suvremena financijska tržišta i institucije, na poslijediplomskom specijalističkom studiju nastavu iz kolegija Financijske institucije EU, procedure i financijsko tržište te Analiza financijskih tržišta i vrijednosnih papira pomoću ICT. Usavršavao se na više stranih institucija, član je brojnih društava, među kojima Američkog financijskog udruženja, Europske udruge za ekonomske studije te Hrvatske udruge finan-

Građani RH mnogo su naučili o financijskom sustavu u proteklih desetak godina, a nerijetko su to naučili na teži način, tj. na vlastitoj koži. Drago nam je da su se ljudi udružili i odlučili zaštititi znanjem pa timskim radom ispravljaju razne „asimetričnosti“ tržišta.

Stabilan bankarski sustav u potpuno razvijenoj zemlji treba služiti kao potpora cijelome društvu, a sudske prakse trebale bi biti ujednačene.

Što će navedena istraživanja u projektu značiti za Odjel odnosno Sveučilište?

Istraživanja i projekti dio su našeg znanstvenog života. Nadamo se da ćemo uspjeti diseminirati rezultate naših istraživanja što boljim pozicioniranjem u međunarodnim časopisima iz područja ekonomije, tako da pri-

donesemo znanosti najbolje što možemo.

Širok je spektar vašeg zanimanja, od filozofije, informatologije, novinarstva i marketinga do međunarodnih odnosa i ekonomije, financijskih integracija. Voditeljica ste i više kolegija na Sveučilištu. Jesu li praktične vještine i znanja, stečena tijekom karijere, prednost ili „prokletstvo“ rada sa studentima? Kako ste završili u znanosti?

Praktične vještine i znanja iz različitih područja, vjerujem, prednost su u radu sa studentima jer su to studenti menadžmenta i najbolje reagiraju na prenošenje iskustava iz poslovne prakse. Obično im na početku kažem kako vjerujem da imaju pogrešnu sliku o menadžerici ili menadžeru u odijelu s aktovkom i laptopom kako nasmiješeno ide na avionski let ili se za-

bavlja na poslovnim večerama. Menadžerski posao nije nimalo lak, avionski letovi su česti i naporni, poslovne večere dugotrajne, zamorne i stresne, torba je puna dokumenata koje treba riješiti, a inbox prepun neodgovorenih e-mailova koje treba u najkraćem roku obraditi... Možda sam zbog toga i pobjegla u znanost. No, posao znanstvenika na svoj je način, posebno mentalno, zahtjevan, a u posljednje vrijeme sve je više administrativnih poslova koji ostavljaju premalo vremena za kreativno i slobodno znanstveno maštanje iz kojega jedino može proizaći značajniji znanstveni doprinos. Ipak, kad se to dogodi, mi znanstvenici punimo se novom energijom za daljnja istraživanja. Osim toga, rad sa studentima je poticajan jer je lijepo kad svjedočiš, a i pomažeš njihovu razvoju u mlade pametne ljude.

Godine 2015./2016. bili ste među 50 najčitanijih hrvatskih autora međunarodnog izdavača Taylor and Francis. Laska li vam to ili jednostavno nemate vremena osvrnati se?

Nemam vremena ni želje osvrnati se na protekla postignuća. Gledam naprijed i veselim se svakom uspjehu hrvatskih znanstvenika u zemlji i inozemstvu.

Godine 1995. bili ste dobitnica 2. nagrade HTZ-a za slogan „Hrvatska, ukras svijeta“. Kakav bi slogan danas bio primjeren?

Meni je i dalje Hrvatska ukras svijeta. Tko će joj tepati ako ne mi?! Studente potičem da provjeravaju činjenice, a ne da vjeruju svemu što serviraju različiti mediji. Imamo mnogo problema, ali događaju se i brojne pozitivne stvari.

cijskih analitičara.

Objavio je 8 knjiga te više od 150 članaka i ostalih radova u zemlji i inozemstvu. Većina radova odnosi se na područja kao što su nacionalna tržišta kapitala, međunarodno tržište kapitala, burze vrijednosnih papira, obveznice, dionice, opcije i ostali mješoviti oblici vrijednosnih papira, monetarna teorija i politika, inflacija, međunarodne financije, financijske institucije, bankarstvo, Europska unija i sl.

Dr. sc. **Jurica Bosna**

Jurica Bosna rođen je 1988. godine u Zadru. Završio je preddiplomski i diplomski studij Menadžmenta na Odjelu za ekonomiju Sveučilišta u Zadru, a doktorirao na Fakultetu za ekonomiju i turizam „Dr. Mijo Mirković“ u Puli 2018. godine na temu „Utjecaj odrednica nezaposlenosti na efikasnost tržišta rada zemalja Srednje i Jugoistočne Europe“.

Od 2014. godine radi kao asistent na Sveučilištu u Zadru na Odjelu za ekonomiju gdje izvodi nastavu na preddiplomskom i diplomskom studiju menadžmenta. Na preddiplomskom studiju izvodi nastavu iz kolegija Menadžment kvalitete, Ekonomika poduzeća, Statistika, Poduzetništvo, a izvodio je i nastavu iz kolegija Ekonomija, Računovodstvo i Financijski menadžment. Na diplomskom studiju izvodi nastavu

iz kolegija Metode istraživanja, Menadžment projekata, Međunarodno poslovanje i fondovi EU, a izvodio je i nastavu iz kolegija Ekonomija EU, Osiguranje i tržišno poslovanje te Kompenzacijski menadžment.

Na Odjelu za ekonomiju vrši dužnost satničara, tajnik je te grafički i tehnički urednik odjelnog časopisa „Oeconomica Jadertina“, član povjerenstva za kvalitetu, upise, ERASMUS+ studente. Član je Školskog odbora OŠ Šimuna Kožičića Benje u Zadru te predsjednik Savjeta mladih grada Zadra.

Do sada je objavio 37 znanstvenih radova i 3 stručna članka te aktivno sudjelovao na većem broju znanstvenih konferencija.

Marko Lukavac, mag. oec.

Marko Lukavac, mag. oec., rođen je 1993. godine u Zadru, gdje završava osnovnu školu i Prirodoslovno-matematičku gimnaziju Franje Petrića (MIOC). Visoku poslovnu školu Libertas u Zagrebu upisuje 2011., kao stipendist te institucije. Odrađuje studentsku praksu u sektorima riznice i poslovnog bankarstva u Zadru, u sjedištu OTP banke d.d. Tijekom preddiplomske razine studija član je Studentskog zbora te biva nagrađen za ostvarene uspjehe u domeni studentskih aktivnosti. Diplomski studij menadžmenta pri Odjelu za ekonomiju Sveučilišta u Zadru upisuje 2014., kad se i aktivnije uključuje u upravljanje poslovanjem obiteljske tvrtke Marex-gel d.o.o. te postaje demonstrator na Odjelu za ekonomiju Sveučilišta u Zadru iz kolegija Primijenjena mikroekonomija. Nakon završetka diplomske razine studija i odrađenog stručnog osposobljavanja, zapošljava se u tvrtki Marex-gel d.o.o. na mjestu pomoćnika direktorice te biva izabran u zvanje asistenta na Odjelu za ekonomiju Sveučilišta u Zadru, u znanstvenom području društvenih znanosti, polje ekonomija. Suradnik je, autor ili suautor pri pisanju više znanstvenih članaka i monografija. U jesen 2018. upisuje Poslijediplomski sveučilišni doktorski studij poslovne ekonomije Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta Libertas. S obzirom na odrastanje u poduzetničkom okruženju te uključenost u visokoškolski obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj, danas je član Građansko-liberalnog saveza sa svijesti znakovite potrebe za promjenama u gospodarstvu, ali i obrazovnom sustavu.

diplomira 2015. godine. Tijekom preddiplomskog i diplomskog studija radi u Sveučilišnom računskom centru SRCE kao suradnik u sektoru obrazovanja i podrške korisnicima te poslije u Hrvatskoj akademskoj i istraživačkoj mreži CARNet, najprije kao suradnik u Odjelu podrške korisnicima te poslije u Odjelu računalno-informacijskih sustava i servisa na razvoju internih i eksternih web aplikacija. Tijekom rada u Hrvatskoj akademskoj i istraživačkoj mreži sudjeluje na dvije CARNetove korisničke konferencije gdje s kolegama održava predavanje „Wiki-Desk - wiki u podršci korisnicima“ 2007. godine te „Multimedijalna podrška u otklanjanju problema“ 2008. Tvrtku TNT Studio d.o.o. u kojoj obnaša funkciju direktora osniva 2013. godine, a 2017. diplomira na diplomskom studiju menadžmenta Odjela za ekonomiju Sveučilišta u Zadru. Na istom odjelu zapošljava se najprije kao vanjski suradnik u zvanju asistenta, pri čemu održava vježbe na kolegiju Menadžment troškova, a zatim kao asistent gdje sudjeluje u održavanju nastave i vježbi na kolegijima Informatika i Menadžment opskrbnog lanca. Nakon diplomskog studija Menadžmenta objavljuje rad indeksiran u bazi Scopus pod naslovom „Testing efficient market hypothesis in developing Eastern European countries“ u suradnji s izv. prof. dr. sc. Anitom Peša i izv. prof. dr. sc. Berislavom Bolfekom.

Saša Tokić, mag. oec.

Saša Tokić, mag. oec., 2008. godine uspješno završava preddiplomski studij programskog inženjerstva na Tehničkom veleučilištu u Zagrebu te nastavlja studij na specijalističkom studiju Informatike, također na Tehničkom veleučilištu u Zagrebu, na kojem

BARAKOVIĆEVI DANI, ZNANSTVENO-KNJIŽEVNA MANIFESTACIJA ODRŽANA 25. I 26. LISTOPADA U ZADRU

Dani u znaku dječje književnosti

U sklopu manifestacije na Sveučilištu u Zadru održan je skup „Djetinjstvo poezije i poezija djetinjstva“, čiji su se sudionici bavili građom vezanom uz početke hrvatske dječje poezije, objavljenom u publikacijama u povijesnim hrvatskim središtima kao što su Zagreb, Dubrovnik, Varaždin, Karlovac, Pula, Rijeka, Zadar, Split i sredinama u kojima je živjela, i živi, brojna hrvatska manjina u Mađarskoj, Austriji...

Organizaciji Sveučilišta u Zadru, Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Odjela za nastavničke studije u Gospiću, Gimnazije Jurja Barakovića, Društva hrvatskih književnika - Ogranka u Zadru i Hrvatske udruge istraživača dječje književnosti iz Zagreba, 25. i 26. listopada u Zadru je održana znanstveno-književna manifestacija Barakovićeve dani.

Manifestacija je počela polaganjem vijenaca na spomenik Jurja Barakovića u Perivoju od slave. Tako je odana počast hrvatskom pjesniku, točno 400 godina od objave njegove „Jarule“.

Predsjednik Organizacijskog odbora bio je prof. dr. sc. Robert Bacalja.

Djetinjstvo poezije i poezija djetinjstva

U sklopu Barakovićevih dana na Sveučilištu u Zadru održan je skup „Djetinjstvo poezije i poezija djetinjstva“. Na skupu su izlagali poznati hrvatski znanstvenici koji se bave dječjom književnošću.

Znanstvenici su se, među ostalim, bavili temama hrvatske dječje poezije u prvim desetljećima 20. stoljeća (Martina Jurišić, mag.; doc. dr. sc. Dubravka Zima, Hrvatski studij Sveučilišta u Zagrebu); pjesništvom u poznatim crkvenim pjesmaricama za djecu i mlade na području Zagrebačke nadbiskupije (dr. sc. Hrvojkina Mihanović-Salopek, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU/Zagreb); poetskim, tematskim i leksičkim značajkama uglazbljene dječje poezije 19. stoljeća (doc. dr. sc. Kristina Ri-

man; doc. dr. sc. Helena Pavletić,

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli); dječjom poezijom u zadarskom časopisu „Prijatelj malenih“ 1915. - 1917. (prof. dr. sc. Robert Bacalja, Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja; Mirisa Katić, prof., Državni arhiv u Zadru); dječjom poemom između dva svjetska rata (doc. dr. sc. Sanja Lovrić Kralj, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek u Petrinji); čakavskom poezijom Drage Gervaisa te kako poezijom spasiti svoje djetinjstvo (doc. dr. sc. Vjekoslava Jurdana, Fakultet odgojnih znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli); žanrovskom strukturom hrvatske dječje poezije nakon 2. svjetskog rata (prof. dr. sc. Berislav Majhut, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek u Petrinji); besmislicama u prijevodu: Balog i Lear (izv. prof. dr. sc. Smiljana Narančić Kovač, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu); hrvatskim dječjim knjigama u Mađarskoj (dr. sc. Stjepan Blažetin, Sveučilište u Pečuhu, Filozofski fakultet, Katedra za kroatistiku, Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj); dječjom poezijom Vesne Parun (mr. sc. Fabijan Lovrić,

OŠ Domovinske zahvalnosti, Knin), zagonetkama Aljoše Vukovića kao poveznicom s tradicijom (prof. dr. sc. Diana Zalar, Ana-Marija Trepšić, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu); pjesničkim evociranjem dragulja djetinjstva (doc. dr. sc. Sanja Vrcić-Mataija, Sveučilište u Zadru, Odjel za nastavničke studije u Gospiću; doc. dr. sc. Katarina Ivon, Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja); književno-teorijskom i

BARAKOVIĆEVI DANI

Znanstveni skup
Djetinjstvo poezije i poezija djetinjstva
ZADAR, 25. I 26. LISTOPADA 2018.

stilističkom interpretacijom pjesničke zbirke za djecu „Maleno zlato“ suvremene zadarske književnice Zorice Antulov; poezijom u čitankama, odnosno slikom te poezije (izv. prof. dr. sc. Vesna Grahovac Pražić, Sveučilište u Zadru, Odjel za nastavničke studije u Gospiću; doc. dr. sc. Slavica Vrsaljko, Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja) i njezine zastupljenosti u udžbenicima za primarno obrazovanje; lutkarstvom u poetici dječje poezije na zavičajnoj građi gradske biblioteke

Subotica (dr. sc. Rita Fleis, Gradska biblioteka Subotica); moliškohrvatskom dječjom poezijom (Antonio Sammartino, Fondazione Agostina Piccoli, Montemitro/Mundimitar) itd.

Sudionici skupa bavili su se, dakle, građom vezanom uz početke hrvatske dječje poezije, objavljenom u publikacijama u povijesnim hrvatskim središtima kao što su Zagreb, Dubrovnik, Varaždin, Karlovac, Pula, Rijeka, Zadar, Split i sredinama u kojima je živjela, i živi, brojna hrvatska manjina u Mađarskoj, Austriji...

Susreti, nastupi i druženja

U književnom dijelu manifestacije održan je susret pjesnika s učenicima Gimnazije Jurja Barakovića na kojemu su učenici predstavili rad svoje škole, posebice svoje kulturne aktivnosti, a pjesnici su se predstavili svojim pjesmama.

Manifestacija je završena zajedničkim nastupom Hrvatskog pjevačkog glazbenog društva „Zoranić“ s dirigentom Tomislavom Koštom i više pjesnika te interpretacijom Milene Dundov ulomaka iz Barakovićeve „Vile Slovinke“.

Drugoga dana manifestacije, u prostorijama Gimnazije Jurja Barakovića održan je program i druženje s književnicima Ogranka Društva hrvatskih književnika Zadar.

U sklopu događanja, učenici su sa svojim mentorima priredili prigodni program u kojemu su predstavili povijest škole, svoje nastavne i izvannastavne aktivnosti i školski list „Jarula“, koji je ime dobio po djelu autora Barakovića čije ime nosi zadarska gimnazija.

DOC. DR. SC. **DANIJELA BIRT KATIĆ**, PROČELNICA ODJELA ZA ETNOLOGIJU I ANTROPOLOGIJU, PREDSDJEDNICA DRUŠTVA InASEA, GLAVNA ORGANIZATORICA KONFERENCIJE EMOTIONS, SENSES AND AFFECTS IN THE CONTEXT OF SOUTHEAST EUROPE, U ZADRU OD 27. DO 30. RUJNA 2018.

Organizacijom konferencije naše je sveučilište prepoznato kao važan partner u međunarodnim projektima

Doc. dr. sc. Danijela Birt Katić, pročelnica Odjela za etnologiju i antropologiju, predsjednica društva International Association for Southeast European Anthropology (InASEA) i koordinatorica za studente i studentska pitanja, ujedno je i glavna organizatorica uspješne konferencije Emotions, Senses and Affects in the Context of Southeast Europe, održane u Zadru od 27. do 30. rujna 2018.

Predsjednica ste međunarodnog društva InASEA. Kakvo značenje ima to društvo?

Društvo InASEA međunarodnog je karaktera, a okuplja etnologe i antropologe s prostora jugoistočne Europe, uključujući i sve znanstvenike s drugih područja koji se bave tim prostorom. Društvo je osnovano 1999. godine i jedno je od tri europska društva etnologa i antropologa (EASA, SIEF) koji okupljaju veće međunarodno članstvo unutar europskog i svjetskog znanstvenog prostora. Trenutačno ima 320 registriranih članova i ostvaruje pravo dobivanja časopisa društva Ethnologica Balkanica, pravo na sudjelovanje u izboru članova Organizacijskog odbora, odnosno, uz sufinanciranje, sudjelovanje u konferencijama društva. InASEA je član The World Council of Anthropological Associations (WCAA) i International Union of Anthropological and Ethnological Science (IUAES) te se preko svojih članova povezuje i s najvećom organizacijom antropologa na svijetu American Anthropological Association (AAA).

Kako ste izabrani za predsjednicu društva InASEA?

Stalna članica društva postala sam 2006. godine kada sam

Domaćinstvo konferencije u prvome je redu osnažilo međunarodnu prepoznatljivost Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, omogućilo nam da radimo na stvaranju mreža sveučilišta proširivanjem ugovora o suradnji te otvorilo mogućnosti mobilnosti nastavnika i studenata

prvi put nakon zapošljavanja na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru samostalnim izlaganjem sudjelovala na međunarodnoj konferenciji. A prije dvije godine, na Glavnoj skupštini tijekom osme međunarodne konferencije društva InASEA u Sofiji, izabrana sam za predsjednicu Organizacijskog odbora imenovanog za potrebe organizacije iduće konferencije. S obzirom na to da je dugogodišnja praksa društva da se preuzimanjem predsjedništva Organizacijskog odbora konferencije preuzima i uloga predsjednika društva, na to sam mjesto tom prigodom i izabrana. Samo imenovanje došlo je u trenutku promjene sastava članova Izvršnog odbora društva te sam imenovana na prijedlog dr. sc. Jasne Čapo, koja je bila hrvatska predstavnicu u Odboru.

U razgovorima koji su prethodili odluci o preuzimanju domaćinstva konferencije i mojem izboru za predsjednicu društva, naglasak je prije svega bio na važnosti i mogućnostima koje bi to domaćinstvo značilo za Odjel. Odjel je do sada bio domaćinom desetak međunarodnih konferencija i skupova, no ovo je trebao biti jedan od najvećih, a to je značilo da će, osim moje uloge, važnu ulogu imati i svi ostali djelatnici Odjela. Sve stečeno iskustvo iskoristili smo u pripremi konferencije te, ako je suditi prema reakcijama koje smo primali tijekom četiri dana konferencije, a primali smo i čestitke i zahvale nakon završetka, možemo zaključiti da smo odradili odličan posao. Podrška i suradnja te kohezija koja se mogla osjetiti tih dana na Odjelu pokazuje i važnost dobrih međuljudskih odnosa. Svaki djelatnik Odjela imao je definiran zadatak u projektu organizacije, od sastavljanja poziva za konferenciju i pozvanog predavanja koje je pripremala izv. prof. dr. sc. Senka Božić Vrbančić, kolegice dr. sc. Katicice Burić Čenan koja se brinula o prezentaciji Odjela, kolege dr. sc. Tomislava Oroza koji je bio zadužen za postkonferencijske aktivnosti, kolege dr. sc. Marija Katića koji je preuzeo organizaciju Sajma knjiga i prezentacije izdavačke djelatnosti članova InASEA, Jelene Kuspjak, asist., koja mi je pomagala organizirati program, mrežne stranice konferencije te svih drugih poslova, kojih je nemali broj, a koji su dio organizacije bilo kojeg događanja. U ko-

Tijekom organizacije konferencije u Zadru učinjeno je nekoliko važnih pomaka prema boljoj koordinaciji, razmjeni ideja i umrežavanju članstva InASEA. Pripremljena je i u izradi nova mrežna stranica društva, pokrenut je postupak prijave i uvođenja časopisa društva u referentne baze podataka, financijski smo osnažili društvo, održava se redovita komunikacija s članovima, a otvorena je i grupa na Facebooku za jednostavniju komunikaciju i razmjenu informacija i ideja

načnici, sva ta organizacija ne bi bila moguća bez potpore i pomoći tadašnje pročelnice izv. prof. dr. sc. Dunje Brozović Rončević, na čemu joj zahvaljujem, ali i, još jednom, svim kolegama s Odjela.

Što je organizacija konferencije značila za Odjel i Sveučilište u Zadru?

Domaćinstvo konferencije u prvome je redu osnažilo međunarodnu prepoznatljivost Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, omogućilo nam da radimo na stvaranju mreža sveučilišta proširivanjem ugovora o suradnji, otvorilo mogućnosti mobilnosti nastavnika i studenata te pridonijelo prepoznatljivosti Odjela kao vrijednog partnera u međunarodnim projektima.

Preuzimanjem funkcije predsjednice prihvatila sam se poslova ne samo organizacije zadarske konferencije, nego i uređivanja i poboljšanja načina na koji je društvo do tada funkcioniralo. Organizacija konferencije u Zadru oduzela je mi velik dio vremena, no istodobno je učinjeno nekoliko važnih pomaka prema boljoj koordinaciji, razmjeni ideja i umrežavanju članstva InASEA. Pripremljena je i u izradi nova mrežna stranica društva, pokrenut je postupak prijave i uvođenja časopisa društva u referentne baze podataka, financijski smo osnažili društvo, održava se redovita komunikacija s članovima, a otvorena je i grupa na Facebooku za jednostavniju komunikaciju i razmjenu informacija i ideja.

Što je obilježilo zadarsku InASEU?

Konferencije je deveta je u nizu društva, a održana je od 27. do 30. rujna 2018. godine. Objavom poziva krajem 2017. godine krenulo se u proces prijave te smo nakon tri mjeseca otvorenog poziva primili više od 220 prijava. Postupak izbora radova za izlaganje proveo je Organizacijski odbor koji je imao težak posao s obzirom na to da je zbog financijski i organizacijskih razloga na konferenciji na kraju izloženo 125 radova. Tijekom tri dana konferencije, uz 125 izlaganja i ukupno 140 izlagača, šest paralelnih sesija, održana su tri pozvana predavanja. Pozvana uvodna izlaganja održali su ugledni međunarodni i domaći znanstvenici iz polja etnologije i antropologije: prof. dr. sc. Maja Povrzanović Frykman sa Sveučilišta u Malmöu (Švedska), prof. dr. sc. Ger Duijzings sa Sveučilišta u Regensburgu (Njemačka) te izv. prof. dr. sc. Senka Božić Vrbančić sa Sveučilišta u Zadru. Uz izlaganja, kao dio skupa, održane su i dodatne aktivnosti - predavljanja znanstvenih publikacija te sajam knjiga s posebnim naglaskom na hrvatske izdavače. Zadnji dan za sve su sudionike organizirane postkonferencijske aktivnosti: izlet uz stručno vodstvo ravnatelja i kustosa Gradskog muzeja Benkovac Marina Čurkovića u Islam Grčki i Islam Latinski, Benkovac, Kličeviću i Maškovića Han. Također, organizirano je stručno vodstvo gradom Zadrom pod nazivom Zadar - City of emotions.

Nakon završetka konferencije preuzeli ste dužnost pročelnice Odjela.

Posljednje dvije godine obavljala sam funkciju zamjenice

pročelnice te se postupno upoznala s poslovima stručne i administrativne prirode. Preuzela sam Odjel od profesorice Dunje Brozović Rončević. Odjel je tada bio u svojoj petnaestoj godini od utemeljenja te se, nakon početnih godina prolaska kroz mnoge teškoće, posljednjih godina izgradio, oblikovao svoj kadar, napravljeni su dobri temelji za daljnji razvoj oba studijska programa, ustabilio se broj upisanih studenata na obje studijske razine, izgradio sustav kvalitete, pokrenuli znanstveni i stručni projekti. Potpisani su ugovori preko kojih se ostvaruje međunarodna suradnja i mobilnost nastavnika i studenata, suradnje su pokrenule stvaranje mreže sveučilišta s kojima se namjerava raditi na osmišljavanju združenog studija i studija na engleskom jeziku. Odjel održava nastavu za Erasmus studente za koje smo osmislili dva temeljna kolegija u čiju su izvedbu uključeni svi djelatnici Odjela u znanstveno-nastavnom zvanju. Od 2015. godine u suradnji s dvoje profesora s Florida Gulf Coast Sveučilišta (SAD) ostvarili smo Study abroad program te su dva puta na našem odjelu gostovali studenti i profesori tog Sveučilišta. Na preddiplomskoj i diplomskoj razini studija uspostavljeni su kolegiji na kojima studenti odraduju stručnu praksu u različitim suradnim institucijama koje izlaze iz okvira prepoznatih institucija u kojima etnolog može biti zaposlen. Snažno preporučujemo studentima da stručnu praksu obavljaju u institucijama u svojim lokalnim sredinama. To se pokazalo veoma dobrom praksom jer imamo mnoga pozitivna iskustava, a možda je najrecentniji primjer kolegice druge godine diplom-

skoga studija Magdalene Đurasek koja je svoju obvezu stručne prakse odradila u Državnom arhivu u Bjelovaru te tom prigodom, uz upoznavanje s poslovima arhiva, radila i na prepisivanju rukopisne građe Etnografske spomenice sela Raven. Ravnateljica arhiva i studentica priredile su rukopis za izdavanje te smo knjigu predstavili u suradnji s Državnim arhivom u Zadru. U četverogodišnjem mandatu koji mi slijedi, namjera mi je raditi na osnaživanju Odjela u znanstveno-istraživačkom, nastavničkom i stručnom radu; pružati svu pomoć djelatnicima u izgradnji kolegija pa tako i cjelokupnog nastavnog plana koji se mora razvijati u skladu s promjena na tržištu rada; poticati prijave znanstveno-istraživačkih i stručnih projekata; poticati međunarodnu suradnju; graditi kolegije koji se odnose na stručnu praksu i terensko istraživanje kao posebnosti studija etnologije i antropologije; nastaviti graditi konstruktivne odnose sa suradnim institucijama te raditi na popularizaciji Odjela i struke u cjelini.

Krajem studenoga proslavili ste 15 godina od utemeljenja Odjela.

U posljednja dva tjedna studenoga pripremili smo sadržajan program te predstavili rad nastavnika i studenata tijekom protekle akademske godine, ali i uputili na smjernice kojima želimo dalje izgrađivati Odjel. Tako smo pripremili nekoliko javnih pozvanih predavanja. Udruga „Zvuci zavičaja“ otvorila je Dane Odjela prezentacijom svoga rada predavanjem „Tradicijska glazba s dinarskog područja“. Članovi udruge svojim su glazbenim performansom oživjeli prostore knjižnice Novog kampusa. Predavanje „Održivi otok“ u kojem su predstavili projekt održali su studenti koji su sudjelovali u terenskom istraživanju na otoku Silbi. Nadalje, predavanje „Santigao de Compostela - religijske, turističke i ekonomske perspektive“ održao je i bivši student Odjela, Velimir Bugarin, koji je s nama podijelio iskustvo svog puta u Santiago de Compostelu. Organizirana je i terenska nastava u sklopu koje je održano predavljanje programa zaštite kulturnoga krajolika Krupa - Zrmanja. U suradnji s Državnim arhivima iz Bjelovara i Zadra održali smo predavljanje

knjige „Etnografska spomenica - Raven“. Dane Odjela zatvorili smo skupom diplomiranih etnologa i kulturnih antropologa koji smo organizirali u suradnji s Odsjekom za etnologiju i kulturnu antropologiju Sveučilišta u Zagrebu te Hrvatskog etnološkog društva. Skup „Ideš dalje!“, ali i druga događanja pokazuju angažiranost i posvećenost nastavnika i studenata zajedničkom cilju izgradnje struke i Odjela kao važnog aktera u lokalnoj, ali i šire, hrvatskoj akademskoj zajednici. Posebno bih zahvalila studentima koji su sudjelovali u glazbenom dijelu programa Dana Odjela te kolegici Luciji Ostrogović koja je osmislila vizualni identitet manifestacije.

Što je s projektom popularizacije etnologije u školama?

Sredinom listopada 2017. godine s asistenticom na Odjelu, Jelenom Kupsjak, i tada asistentom na zamjeni, Marinom Tokićem, počela sam promišljati projekt u kojemu bismo se bavili popularizacijom etnologije i antropologije. Ohrabreni iskustvom prezentacije Odjela u Prirodoslovnoj grafičkoj školi u Zadru, pripremili smo projekt koji smo prijavili na natječaj Ministarstva za znanost i obrazovanje, raspisan u svibnju 2017. godine. Ministarstvo je prihvatilo naš prijedlog i financijski podržalo projekt te je Odjel od 2. listopada do 10. svibnja 2018. bio nositelj programa pod naslovom „Predstavljanje i popularizacija etnologije i antropologije u srednjim školama“. Uz mene kao voditeljicu programa, u izvedbu su bili uključeni Jelena Kupsjak, asist., Marin Tokić te studenti preddiplomskog i diplomskog studija: Magdalena Đurasek, Ines Hrovat, Dora Palajsa, Dora Valčić i Aleksandar

U tri dana konferencije, uz 125 izlaganja i ukupno 140 izlagača, šest paralelnih sesija, održana su tri pozvana predavanja. Pozvana uvodna izlaganja održali su ugledni međunarodni i domaći znanstvenici iz polja etnologije i antropologije: prof. dr. sc. Maja Povrzanović Frykman sa Sveučilišta u Malmöu (Švedska), prof. dr. sc. Ger Duijzings sa Sveučilišta u Regensburgu (Njemačka) te izv. prof. dr. sc. Senka Božić-Vrbančić sa Sveučilišta u Zadru

Tomaš. Uz financijsku podršku Ministarstva i koordinaciju s kolegama na terenu, uspjeli smo odraditi seriju popularno-znanstvenih predavanja u šest srednjih škola diljem Hrvatske. Predavanja u Srednjoškolskom centru „Knez Branimir“ u Benkovcu, Školi primijenjene umjetnosti i dizajna u Zadru, Prirodoslovno-grafičkoj školi u Zadru, Gimnaziji Bjelovar, Ekonomskoj i birotehničkoj školi u Bjelovaru, Gimnaziji Petra Preradovića u Virovitici te Srednjoškolskom centru u Obrovcu održali smo ispred više od 300 učenika i nastavnika četvrtih razreda.

Namjera nam je bila programom informirati učenike općenito o etnologiji i antropologiji te ih snažnije zainteresirati i motivirati za upis studija etnologije i antropologije na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru. Projekt predstavljanja i popularizacije etnologije i antropologije u srednjim školama zamišljen je u sklopu kontinuiranog procesa popularizacije znanosti i komunikacije znanstvenih i akademskih institucija sa zainteresiranom javnosti. Projekt popularizacije nastavljamo

i tijekom ove akademske godine uz pomoć studenata diplomskog studija Odjela.

Koordinatorica ste projekta TRANSCA, o čemu je tu riječ?

Projekt Translating Socio-Cultural Anthropology into Education - TRANSCA financiran je putem Erasmus+ programa Europske unije u sklopu ključne aktivnosti Suradnja za inovacije i razmjenu dobre prakse. Njegovo izvođenje počelo je 1. rujna 2018. i trajat će do 30. kolovoza 2020. Uz mene kao koordinatoricu, na projektu sa Sveučilišta u Zadru sudjeluju asistentica Jelena Kupsjak te Tea Bezjak iz sveučilišnog Ureda za znanost.

TRANSCA je međunarodni projekt, čiji je nositelj Odjel za socijalnu i kulturnu antropologiju Sveučilišta u Beču. Ostali suradnici na projektu dolaze sa sveučilišta u Grčkoj, Sveučilišta Makedonija u Solunu, Učiteljskog fakulteta u Beču, sveučilišta Aarhus iz Danske te mreže antropološkog društva EASA. Projektom se, uz strateška partnerstva više europskih zemalja, osmišljavaju mogućnosti prijenosa i implementiranja kulturno-antropoloških znanja u ob-

razovanje učitelja. TRANSCA je projekt koji će pokušati ponuditi odgovor na pitanje što socio-kulturna antropologija može učiniti za obrazovanje općenito, odnosno kako se unutar obrazovnog sustava može promišljati konceptima kao što su raznolikost, drugost, interkulturalnost, migracije, politike različitosti i sl. Prikupljanjem postojećih pristupa i iskustava namjera je podijeliti te prakse, odnosno potaknuti nove ideje i smjerove kojima bi kulturna antropologija mogla postati sve rasprostranjenija u obrazovanju nastavnika te time i prisutnija u nastavnom planu i programu na svim razinama obrazovnog sustava. Kroz TRANSCA projekt radit ćemo na prikupljanju i osmišljavanju zbirke primjera dobre prakse („Bijela knjiga“), napraviti će se priručnik osnovnih antropoloških koncepta, razviti novi nastavni moduli za obrazovanje učitelja te osmisliti serija animacija koje će se moći koristiti u odgojno-obrazovne svrhe. S obzirom na to da smo na samim počecima projekta, teško je predvidjeti kako će ga biti moguće implementirati u hrvatskom kontekstu. Svakako ćemo prirediti detaljan izvještaj za sve zainteresirane aktere.

Snažno preporučujemo studentima da stručnu praksu obavljaju u institucijama u svojim lokalnim sredinama. To se pokazalo veoma dobrom praksom jer imamo mnoga pozitivna iskustava, a možda je najrecentniji primjer kolegice druge godine diplomskog studija Magdalene Đurasek koja je svoju obvezu stručne prakse odradila u Državnom arhivu u Bjelovaru te tom prigodom, uz upoznavanje s poslovima arhiva, radila i na prepisivanju rukopisne građe Etnografske spomenice sela Raven

SAN (SMART AGRICULTURAL NETWORK), PROJEKTNI TIM SVEUČILIŠTA U ZADRU

Projektom SAN osigurat će se transfer znanja i tehnologija u realan gospodarski sektor te pridonijeti izvrsnosti Sveučilišta u Zadru

Pametna mreža SAN nudi sveobuhvatno rješenje za provedbu cjelovite analize svih važnih parametara u proizvodnji hrane: analizu vode, tla, zraka, saliniteta, svjetlosti, vlažnosti, klime, stanja biljke, analizu korištenih resursa u proizvodnji i slično. Niti jedno drugo rješenje na tržištu ne nudi obuhvatnost analiza koju će omogućavati primjena pametne mreže SAN u proizvodnji hrane

Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru u suradnji s Elektrokovinom plus d.o.o. osigurao je sredstva za sufinanciranje projekta pod imenom SAN - pametna poljoprivredna mreža (Smart Agricultural Network) iz Europskog fonda za regionalni razvoj u iznosu od 11.496.067 kuna. Od ukupne vrijednosti projekta, 8.234.836,12 kuna su bespovratna sredstva EU. Ukupan iznos sredstava odobrenih Sveučilištu u Zadru kao partneru, a vezano za znanstvenu komponentu, je 1.496.693,63 kuna, a bespovratni dio iznosi 1.236.428,39 kuna.

Na provedbi projekta bit će angažirano jedanaest zaposlenika u tvrtki Elektrokovina plus

d.o.o. te tri znanstvenika Sveučilišta u Zadru s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, pri čemu je prijavitelj dodatno zaposlio četiri nova zaposlenika visoke stručne spreme, dok je Sveučilište za potrebe projekta dodatno zaposlilo dva nova tehnička suradnika - istraživača. Dakle, na projektu je angažirano ukupno dvadeset stručnjaka.

Projektini tim sa Sveučilišta u Zadru čine doc. dr. sc. Tomislav Kos, doc. dr. sc. Zoran Šikić, Šime Marcelić, mag. ing. agr., Ana Gašparović Pinto, mag. ing. agr., i Marko Zorica, univ. bacc. ing. agr.

Trajanje projekta je četiri godine (3+1), odnosno tri godine za osnovno i industrijsko istraživanje, a o toj fazi ovisi još jedna go-

dina eksperimentalnog razvoja. Projekt je počeo s provedbom 26. lipnja 2018. i trajat će do 26. lipnja 2022. Tehnologijski projekt SAN odobren je na natječaju IRI - Istraživanje, razvoj i inovacije, a financiran je iz Europskog fonda za regionalni razvoj.

„Prema podacima UN-ove Organizacije za poljoprivredu i prehranu (FAO), do 2050. očekuje se da će svjetska populacija biti veća od 9,6 milijardi ljudi, pri čemu će se proizvodnja hrane u odnosu na 2015. godinu morati povećati za više od 70 %. S druge strane, klimatske promjene i globalno zatopljenje u znatnoj mjeri utječu na dosadašnji način i organizaciju poljoprivredne proizvodnje. Stoga će se postupci proizvodnje hrane u buduć-

nosti morati izmijeniti kako bi se postigla očekivanja u količini proizvedene hrane, pri čemu će odlučujući utjecaj imati primjena suvremenih tehnologija“, kaže član projektnoga tima Sveučilišta u Zadru, doc. dr. sc. Zoran Šikić s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu koji je u projektu SAN zadužen za nadzor nad radom znanstvenoga tima.

Kultura odabrana za provedbu projekta je maslina, a docent Šikić navodi kako je to stoga što će instaliranje SAN tehnologije biti moguće na površinama koje pokrivaju kulture koje omogućuju proizvodnju prehrambenih proizvoda visoke dodane vrijednosti koje mogu postići visoke tržišne cijene te čija cijena u znatnoj mjeri ovisi o postignutoj razini kvalitete. Dodaje kako su, na sugestiju Upravnog odjela za poljoprivredu Zadarske županije, odabrane i dvije pilot-lokacije provedbe projekta, odnosno dva vrhunski maslinara, i to dr. med. Ivice Vlatkovića u Novigradu te obitelji Morović u Žmanu. Međutim, napominje, ciljane kulture koje mogu biti pogodne za primjenu pametne mreže SAN u proizvodnom procesu su i vino-va loza, smokva, jagoda, badem, breskva, višnja i trešnja, šljiva, mandarina, limun te naranča i jabuka.

„Za potrebe naprednog analiziranja podataka koristit će se elementi umjetne inteligenci-

Razvoj tržišta maslinova ulja

Zahvaljujući osvještavanju potrošača, razvija se tržište maslinova ulja, prije svega zbog njegova hranidbenog učinka. Hrvatska ima znatne poredbene prednosti u maslinarstvu. Prosječan urod po stablu iznosi od 3,1 do 11,6 kg ploda (Šimunović, 2005.). Iznos proizvodnje ploda masline je oko 7.500 do 11.000 kg/ha, ovisno o godini i količini uložene tehnologije. Prosječan randman ulja kreće se od 10 do 15 %, a postignuta cijena litre ulja od 60 do 100 kuna pa prosječna bruto proizvodnja i prihod po hektaru variraju od izrazito niskih 8.000 kuna pa sve do 123.000 kuna. Tu treba uzeti u obzir i proizvođače koji imaju ekološku proizvodnju i visoku reputaciju na tržištu, što im omogućuje ostvarivanje iznadprosječne zarade. Kada govorimo o ciljanom tržištu, pametna mreža SAN bit će usmjerena u prvome redu prema proizvođačima koji ostvaruju viši i visok dohodak po jedinici površine.

Preradbeni kapacitet uljara zadovoljava domaće potrebe. Konačan cilj proizvodnje je dobivanje ulja iz ploda masline, a da se ne izazovu promjene kemijskog sastava važne za kvalitetu ulja te njegovu biološku i nutritivnu vrijednost. Ukupan broj uljara u Zadarskoj županiji je 41. U razdoblju od 1990. do 2015. prosječna proizvodnja ploda kretala se od 4,5 kg po stablu, a proizvodnja ulja bila je u prosjeku 3.299 hl ili 1.782 tona (Lukin, 2005.).

ČLANOVI PROJEKTOG TIMA SVEUČILIŠTA U ZADRU NA PROJEKTU SAN

je primjenom ANN-a (Artificial neural networks). Primjenom ANN-a omogućit će se rano zapažanje i upravljanje rizicima (npr. štetni organizmi) koji proizlaze iz promjenjivih vanjskih čimbenika. 'Pametna uzgoj' podrazumijeva znanje o količini i načinu navodnjavanja, načinu eliminacije štetnika i bolesti, prihrani kultura itd., ali kao pretpostavku za povećanje prihoda u stresnim godinama za pojedinu kulturu i lokaciju. Bitne su i ostale koristi koje, općenito govoreći, možemo podijeliti u kategorije ekonomskih, ekoloških i socijalnih, a u prvome se redu očituju u ranom prepoznavanju štetnih organizama; automatiziranom sustavu pametnog korištenja voda; nadzoru stanja u realnome vremenu; smanjenju

korištenja fosilnih goriva, sredstava za zaštitu bilja i mineralnih gnojiva; održivosti proizvodnje i povećanje kvalitete proizvoda; ruralnom razvoju i revitalizaciji područja od posebne državne skrbi i područja od posebnog interesa EU (Natura 2000 - ekološka mreža EU)“, ističe docent Šikić te zaključuje:

„Kako se projekt odnosi na istraživanje, razvoj i inovaciju, cilj je krajnjem korisniku omogućiti jednostavno korištenje tehnološke platforme putem prilagođene kontrole ploče i sustava pametnog alarmiranja (na osnovu naprednih analiza i modela neuronskih mreža) te automatiziranog rada uređaja na osnovu prethodno definiranih pravila višestruko međuovisnih podataka.“

Po čemu je SAN jedinstven

Pametna mreža SAN jedinstvena je po tome što jedina sadrži tri komponente uvezane u funkcionalnu cjelinu: hardver, softver i neuronske mreže, čime je uključena adekvatna primjena senzora različitih proizvođača, kontrola uređaja iz centralnog softverskog sustava te primjena naprednih analitičkih rješenja zasnovanih na umjetnoj inteligenciji. Sustav SAN bit će razvijeni sustav praćenja svih važnih informacija u realnome vremenu - podataka vezanih uz temperaturu (zrak, tlo), vlažnost (zraka, tlo), intenzitet svjetlosti i fotosinteze, vlažnost lista, dostupnost nutritivnih elemenata, kemijski sastav tla (količina korištene el. energije i vode), stanje spremnika vode, brzina i smjer vjehtra, praćenje pojave i visine populacije štetnih organizama (gljivičnih oboljenja i štetnika životinjskog porijekla).

ŠIME MARCELIĆ, MAG. ING. AGR, ODJEL ZA EKOLOGIJU, AGRONOMIJU I AKVAKULTURU SVEUČILIŠTA U ZADRU, STRUČNI SURADNIK ZA MASLINARSTVO NA PROJEKTU SAN

S maslinarskim velesilama uspješno se možemo nositi jedino visokom kvalitetom naših ulja

Hrvatska svojim proizvodnim kapacitetima ne može postati veliki proizvođač maslinova ulja te konkurirati količinama iz Španjolske, Italije, Grčke i Turske. Ali, uz visoku tehnologiju može proizvoditi visokokvalitetno maslinovo ulje. Naša najveća prednost nad velikim maslinarskim silama je očuvan okoliš, autohtoni sortiment i specifični ekološki uvjeti

Šime Marcelić, mag. ing. agr., rođen je 1986. u Zadru. Na Agronomskom fakultetu u Zagrebu 2013. godine diplomirao je agronomiju, smjer Hortikultura, usmjerenje Voćarstvo, gdje 2015. upisuje i doktorski studij. Iste godine zapošljava se kao asistent na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru, gdje izvodi vježbe na kolegijima Maslinarstvo i uljarstvo, Opće voćarstvo, Specijalno voćarstvo, Osnove voćarstva i Povrćarstvo. U znanstvenom radu sudjeluje u istraživanjima vezanim uz tehnologiju proizvodnje maslina i maslinovog ulja. Aktivni je član udruge senzornih analitičara maslinova ulja „Olea“ Zadar od 2010. U Ministarstvu poljoprivrede nalazi na listi senzornih kušača maslinova ulja. Područje znanstvenog i stručnog zanimanja su mu maslinarstvo i

uljarstvo te unaprijeđenje maslinarske proizvodnje. Na projektu SAN stručni je suradnik za maslinarstvo.

Kada ste se odlučili posvetiti maslinarstvu i uljarstvu, tijekom studija ili prije?

Znatno prije nego što sam upisao fakultet. Naime, moja obitelj ima dugu tradiciju uzgoja masline koja je, uz vinovu lozu, smokvu, višnju marasku i badem, bila glavna kultura na otoku Ugljanu. Tako sam odmalena radom s obitelji upućen u maslinarstvo, a na fakultetu sam uz pomoć svojih profesora stručno nadograđivao znanje o toj grani poljoprivrede.

Je li vam motiv za bavljenje maslinarstvom znanstvena znatiželja, obiteljska tradicija uzgoja maslina i proizvodnja ulja ili svijest o znače-

nju maslinarstva u Hrvatskoj, kako u prošlosti, tako i u budućnosti?

Želja za povratkom na otok i obiteljska tradicija bili su mi glavni motivi za bavljenje maslinarstvom. I naš obiteljski nadimak vezan je uz maslinarstvo. Moj je pradjed prvi u mjestu orezao masline, a nakon toga su ga mještani podrugljivo prozvali Škarića pa od tada svi njegovi potomci dobivaju nadimak Škarićini. Radom na Sveučilištu u Zadru, bavljenje maslinarstvom dobiva svoju znanstvenu dimenziju.

Što radi „senzorni analitičar maslinova ulja“?

Senzorni analitičar je osoba koja je prošla tečaj za kušača maslinova ulja i registriran je pri Ministarstvu poljoprivrede kao kušač maslinova ulja. Kušač ocjenjuje miris i okus maslinova ulja kroz rad panela, što je, uz kemijske parametre, jedan od glavnih uvjeta kategorizacije maslinova ulja. Često se dogodi da su kemijski parametri maslinova ulja dobri, a senzorski negativni pa se takva ulja svrstavaju u nižu kategoriju. Vrhunska se ulja međusobno razlikuju prema senzorskim karakteristikama pa su miris i okus glavne odlike vrhunskih maslinovih ulja koje ih izdvajaju od drugih biljnih sjemenih ulja.

Kako ste se uključili u projekt SAN i postali stručni suradnik? Što vam znači angažman na projektu?

U projekt sam se uključio na poziv doc. dr. sc. Tomislava Kosa, s kojim surađujem u nastavi i drugim poslovima.

Sam angažman na projektu donosi višestruke koristi, ne samo za mene, nego za cijeli tim. Radom na projektu stječemo

nove kontakte koji su nužni za znanstveni rad i stručno usavršavanje. Isto tako, timskim radom stječemo dragocjena iskustva u provođenju projekata.

Može li se visokom tehnologijom utjecati na isplativ viši prinos masline (ili neke druge kulture)?

Naravno da može, samo je treba htjeti i znati primijeniti u proizvodnji. Moderna poljoprivreda ima brojne izazove, a jedan od njih je i očuvanje okoliša uz postojeće resurse. Visoka tehnologija, osim što osigurava stabilan prinos, utječe i na očuvanje okoliša.

Kako Hrvatska može postati ozbiljan veliki proizvođač visokokvalitetnog maslinova ulja? Je li razvoj visoke tehnologije, upravo ono na čemu radite u projektu SAN, odgovor na to pitanje?

Hrvatska svojim proizvodnim kapacitetima nikako ne može postati veliki proizvođač maslinova ulja te konkurirati količinama maslinova ulja iz Španjolske, Italije, Grčke i Turske. Ali, zasigurno može uz visoku tehnologiju proizvoditi visokokvalitetno maslinovo ulje jer za to postoje sve predispozicije. Naša najveća prednost nad velikim maslinarskim silama je očuvan okoliš, autohtoni sortiment i specifični ekološki uvjeti. Nedavno su predstavljeni rezultati projekta ARISTOIL voditeljice prof. dr. sc. Tee Bilušić, u kojem su ispitivana maslinova ulja na

Moderna poljoprivreda ima brojne izazove, a jedan od njih je i očuvanje okoliša uz postojeće resurse. Visoka tehnologija, osim što osigurava stabilan prinos, utječe i na očuvanje okoliša

sadržaj polifenola. Cilj tog projekta je isticanje zdravstvenog aspekta maslinova ulja jer je poznato da su polifenoli glavni antioksidansi u ljudskoj prehrani. Analizom je potvrđena povećana količina polifenola u hrvatskim maslinovim uljima. Upravo zdravstveni aspekt naših ulja može konkurirati maslinarskim velesilama.

Koje su pojave i štetnici najpogubniji za hrvatske masline, odnosno čimbenici, biotski i abiotski?

Kad govorimo o biotskim čimbenicima, to su maslinina muha, maslinin svrdlaš i maslinin moljac te paunovo oko. Nije to nikakva specifičnost hrvatskog maslinarstva, nego nebriga pojedinih proizvođača te nemogućnost drugih da provedu kvalitetnu zaštitu svojih maslina. Od abiotskih čimbenika nedostatak vode (suša) i pojava niskih temperatura (mraz) glavni su čimbenici koji utječu na smanjenje prinosa masline u našim uvjetima uzgoja.

Obično se hvalimo da je naše ulje „najkvalitetnije na svijetu“, ali

da ga nemamo dovoljno. Je li to istina?

Maslinari koji primjenjuju potrebne agrotehničke zahvate i modernu tehnologiju imaju kvalitetna ulja i na međunarodnim manifestacijama redovito su pri vrhu. Nerijetko se nađu i na samom vrhu kao šampioni ili vicešampioni u određenim kategorijama. Nažalost, moramo istaknuti činjenicu da imamo i dosta nekvalitetnog maslinova ulja, što je rezultat zastarjele tehnologije, otežanih uvjeta uzgoja, nemogućnosti primjene agrotehničkih zahvata i novih tehnologija. Više je razloga koji dovode do takvog stanja, a glavni su male proizvodne površine, starija populacija koja se maslinarstvom bavi rekreativno iz sentimentalnih razloga te maslinari koji ne primjenjuju nove tehnike u uzgoju masline.

Je li cijelo hrvatsko priobalje pogodno za uzgoj kvalitetne masline? Koja je sorta najpogodnija za naše tlo?

Teško je cijelo priobalje uzeti kao jedno područje uzgoja jer

ono je veoma raznoliko s mnogim lokalnim karakteristikama tla i klime. Tamo gdje se nalaze stari maslinici, uvjeti uzgoja su, naravno, pogodni, pa uz pravilnu agrotehniku nema razloga da se ne dobije kvalitetno maslinovo ulje. Nova područja na kojima se sadi maslina, u prvome redu to vrijedi za dalmatinsko zaleđe, nužno je dobro procijeniti i odabrati sortiment pogodan za uzgoj na tom području. Tu se nameće problematika nedostatka sadnog materijala autohtonog sortimenta. Većina proizvođača htjela bi podići nasad s autohtonim sortima, ali autohtoni sortiment nije detaljno opisan i kategoriziran. Isto tako, nije napravljena ciljana selekcija kojom bi se unutar sorte izdvojio kvalitetan klon, posljedica čega je loš i neujednačen sadni materijal autohtonih sorti. Sve to dovodi do situacije da se u intenzivnim nasadima, osim oblice, istarske bjelice i nekih drugih poznatijih sorti, malo sade druge autohtone sorte.

Za uzgoj je teško preporučiti jednu sortu, primjerice, istarska bjelica je izvrsna tamo gdje je profil tla dubok, ali kad je posadena na plitkom terenu, daje sitne plodove, što može biti sve u krugu od nekoliko stotina metara na istoj parceli. Takvih primjera imamo nekoliko u zadarском zaleđu, gdje je u donjem djelu parcela izuzetno potentna i brzo napreduje, a na vrhu zaostaje u rastu i prinosu. Dakle, za svaku proizvodnu površinu nužno je odabrati prikladnu sortu, a to ovisi o mnogim čimbenicima.

MARKO ZORICA, UNIV. BACC. ING. AGR., STUDENT NA FAKULTETU AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI U OSIJEKU, TEHNIČKI SURADNIK NA PROJEKTU SAN

Nadam se da će tehnologija koja se razvija projektom SAN pokrenuti veći interes mladih za poljoprivredu

Kako su na mene kao studenta veoma pozitivan utisak ostavili profesori, doc. dr. sc. Tomislav Kos i doc. dr. sc. Zoran Šikić, te asistent Šime Marčelić, mag. ing. agr., prijava na natječaj koji je raspisalo Sveučilište u Zadru, odnosno Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, bila mi je velik izazov

Marko Zorica, univ. bacc. ing. agr., rođen je 1994. u Šibeniku, gdje je završio gimnaziju. Preddiplomski studij Primijenjene ekologije u poljoprivredi na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu na Sveučilištu u Zadru završio je 2018. radom „Zaštita prirodnih vrijednosti Nacionalnog parka Krka“. Iste godine upisao je diplomski studij Voćarstvo na Fakultetu agrobiotehničkih znanosti u Osijeku. Od 30. kolovoza 2018. zaposlen je na projektu SAN kao tehnički suradnik.

Tko vas je i kako uključio u projekt SAN u kojem ste jedan od dva tehnička suradnika - istraživača?

Tijekom i nakon preddiplomskog studija „Primijenjene ekologije u poljoprivredi“ ste kao sam određeno znanje pa je tako raslo i moje zanimanje za poljoprivredu, osobito biljnu proizvodnju, pogotovo voćarstvo. Za projekt SAN doznao sam malo prije završetka studija, a tema, plan i cilj projekta učinili su mi se vrlo zanimljivim. Kako su na mene kao studenta veoma pozitivan utisak ostavili profesori, doc. dr. sc. Tomislav Kos i doc. dr. sc. Zoran Šikić, te asistent Šime Marčelić, mag. ing. agr., prijava na natječaj koji je raspisalo Sveučilište u Zadru, odnosno Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, bila mi je velik izazov. Na intervjuu za posao u projektu skupio sam najveći broj bodova.

Što vam znači uključivanje u projekt SAN?

Uključivanje u projekt SAN veliko mi je zadovoljstvo u radu, ali i napredovanje u struci. Nadam se da će tehnologija koja se razvija ovim projektom pokrenuti veći interes mladih ljudi za poljoprivredu. Samim time otvara se i mogućnost veće uspješnosti mladih u toj zapuštenoj gospodarskoj grani. Kao što znamo, Hrvatska obiluje zapuštenim i neobrađenim površinama koje, ako ih se pravilno iskorištava, nose golem potencijal.

Čime ćete se vi, konkretno, baviti radeći na projektu SAN?

Kao tehnički suradnik izlaziti ću na teren, pratiti stanje na terenu, prikupljati određene informacije na terenu u određenom razdoblju, postavljati opremu, konstatirati eventualne teškoće pri radu opreme i rješavati ih te prikupljati, obrađivati i analizirati uzorke.

Je li projekt SAN za vas, s obzirom na to da ste mladi, zapravo velika prilika, ulog za budućnost?

Naravno, projekt mi je velika prilika u znanstvenom i stručnom području. No, jedino pravilnim pristupom, ispunjavanjem obveza te težnjom prema uspješnosti, bit će mi i veliki ulog za budućnost.

Koji su vaši znanstveni i studijski interesi?

Studijski mi je interes u prvome redu završiti upisani diplomski studij Voćarstva na Fakultetu agrobiotehničkih znanosti u Osijeku. Nakon toga ću se potruditi da u tom pravcu, edukacijski i znanstveno, što više napredujem.

Ako je suditi prema vašem preddiplomskom studiju, zanima vas primijenjena ekologija u poljoprivredi?

Ekologija i poljoprivredu kao znanosti zanimaju me ponajprije zato što volim rad i boravak u prirodi. Danas, u moderno doba, kada je većina poslova vezana uz sjedenje i boravak u zatvorenom prostoru, rad u prirodi pravo je zadovoljstvo. Također, proizvodnja u ekološkim uvjetima Mediterana ima perspektivu za proizvodnju kvalitetne hrane koja ima svoje mjesto na tržištu.

Koji su vaši motivi za upis studija Voćarstva u Osijeku?

Ponajprije kvalitetni kolegiji iz područja voćarstva na preddiplomskom studiju Primijenjene ekologije u poljoprivredi. Nadalje, motiv je i trenutačno stanje poljoprivrede u našem podneblju, odnosno Dalmaciji gdje se uzgajaju dugoročno ekonomski isplative voćarske kulture, npr. maslina, smokva i vinova loza.

Je li u pozadini vašeg izbora studija i istraživanja obiteljska tradicija ili osobni istraživački i znanstveni interesi i znatiželja?

U pozadini mogega izbora studija prije svega stoje osobni interesi i znatiželja prema ovoj struci. Međutim, veliku ulogu odigrala je i obiteljska tradicija, odnosno uhodanost u proizvodnju maslinova ulja uglavnom za vlastite potrebe.

Očito je da imate podršku i Sveučilišta i obitelji?

Podrška na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu zaista je velika. Zadovoljstvo mi je suradnja s profesorima i stručnjacima koji su veoma pristupačni i koji me kvalitetno usmjeravaju te mi daju savjete u poslu i struci.

Isto tako, podrška obitelji uvijek je prisutna te me to potiče da stalno napredujem u daljnjem obrazovanju i poslu koji volim.

BIOGRAFIJE ČLANOVA PROJEKTNOG TIMA

Doc. dr. sc. Tomislav Kos

Doc. dr. sc. Tomislav Kos rođen je 1977. u Zagrebu. Diplomirao je na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2004., gdje je u veljači 2011. obranio i doktorsku disertaciju "Damage forecast and risk assessment for western corn rootworm (*Diabrotica virgifera virgifera* LeConte)". Od veljače 2016. zaposlen je na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru. U znanstveno-nastavno zvanje i na radno mjesto docenta izabran je 1. siječnja 2016. u znanstvenom području biotehničkih znanosti, polje poljoprivreda, grana fitomedicina. Nositelj je osam predmeta i izvodi nastavu na preddiplomskom studiju Primijenjena ekologija u poljoprivredi te na jednom predmetu na diplomskom studiju Održivo upravljanje vodenim ekosustavima. Dio je pregovaračkog tima Sveučilišta u Zadru za pokretanje zajedničkog diplomskog studija Mediteranska poljoprivreda s Agronomskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu.

U znanstveno-nastavnom i stručnom djelovanju bavi se agronomijom, fitomedicinom, zaštitom bilja od štetnih organizama, entomologijom, prognoziranjem šteta od štetnih organizama, savjetodavstvom u fitomedicini.

Od 2003. redovito sudjeluje na godišnjem Seminaru biljne zaštite Hrvatskog društva za zaštitu bilja. U 2003. dobiva Rektorovu nagradu za studentski rad "Tretiranje sjemena insekticidima, ekološki prihvatljiv pristup u zaštiti uljane repice (*Brassica napus* L. spp. *oleifera* (Meetzg.) Sinsk)". Dobitnik je prve ad hoc pomoći Zaklade Agronomskog fakulteta (ZAF) za poticanje suradnje između

znanosti i industrije 2009. godine, što je rezultat njegove suradnje s tvrtkom Pioneer sjeme Hrvatska. Dobitnik je i nagrade Zelena stipendija Carlsberg Hrvatska 2009. koju dodjeljuje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Agencija za zaštitu okoliša i međunarodna znanstvena udruga B.EN.A (Balkan Environmental Association) kao istraživački projekt za mlade znanstvenike.

Član je Upravnog odbora udruženja stručnjaka zaštite bilja (HDBZ). Tijekom rada na nekoliko međunarodnih (7) i nacionalnih istraživačkih projekta (3) stječe iskustvo da bi danas bio aktivno uključen u njih tri. U projektu SAN zadužen je za koordinaciju rada znanstvenog tima.

Doc. dr. sc. Zoran Šikić

Doc. dr. sc. Zoran Šikić rođen je 1964. u Starigrad Paklenici. Diplomirao je na Šumarskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1987. Bio je član Radne skupine za pregovore s EU za poglavlje 27 - Okoliš. Na Šumarskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2012. obranio je doktorsku disertaciju "Tlo i voda u održivom gospodarstvu u zaštićenim područjima prirode na primjeru Parka prirode Vransko jezero". Od 1. rujna 2012. zaposlen je na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru.

U znanstveno-nastavno zvanje i radno mjesto docenta izabran je 17. studenoga 2014. u znanstvenom području biotehničkih znanosti, polje šumarstvo, grana urbano šumarstvo i zaštita prirode. Nositelj je i izvodi nastavu na preddiplomskom studiju Primijenjena ekologija u poljoprivredi te na diplomskom studiju Održivo upravljanje

vodenim ekosustavima. U ime Sveučilišta u Zadru koordinator je uspostave zajedničkog diplomskog studija Mediteranska poljoprivreda, čije se pokretanje očekuje u akademskoj godini 2019./2020., u suradnji s Agronomskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu. Institucijski je koordinator za e-učenje sustava Merlin. U znanstveno-nastavnom i stručnom djelovanju fokus mu je na zaštiti prirode i okoliša, upravljanju zaštićenim područjima te održivom gospodarstvu s naglaskom na vodu i vegetaciju Mediterana. Član je Senata Sveučilišta u Zadru, Županijske skupštine Zadarske županije, predsjednik Upravnog vijeća Hrvatskog prirodoslovnog muzeja i član Upravnog vijeća Natura Jadera.

Ana Gašparović Pinto, mag. ing. agr.

Ana Gašparović Pinto, mag. ing. agr., rođena je 1982. u Požegi. Diplomirala je 2008. na stručnom dodiplomskom studiju Vinogradarstvo - vinarstvo - voćarstvo na Veleučilištu u Požegi. Od 2008. do 2012. radila je kao voditeljica nastavne baze vinograda i vinskog podruma pri Veleučilištu u Požegi, zadužena za organizaciju svih poslova u vinogradu i vinskom podrumu te za vođenje stručne prakse studenata. Godine 2017. diplomirala je na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku na Poljoprivrednom fakultetu, sveučilišni diplomski studij Bilinogojstvo - Zaštita bilja.

Od 2017. članica je Hrvatskog društva biljne zaštite. Od 2017. do 2018. radila je pri Sveučilištu u Zadru na projektu PESCAR (Pesticide Control And Reduction) kao tehnički suradnik. U projektu SAN obavlja poslove stručnog suradnika.

DOC. DR. SC. ANDRIJANA JUSUP MAGAZIN, ODJEL ZA TALIJANISTIKU

KRSTO FRANKOPAN U NOV

Kako je venecijanskom Ahileju s

Doc. dr. sc. Andrijana Jusup Magazin, v.d. pročelnice Odjela za talijanistiku Sveučilišta u Zadru, rođena je 1971. u Zadru, gdje je završila osnovnu školu i gimnaziju. Komparativnu književnost i talijanski jezik i književnost završila je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a na istome fakultetu je i magistrirala na temu „La produzione novellistica di Massimo Bontempelli“. Na Odjelu za talijanistiku Sveučilišta u Zadru radi od 2005., kada je bila angažirana na međunarodnom istraživačkom projektu Viaggio Adriatico.

Bila je stipendistica Odjela za talijanistiku Sveučilišta u Padovi, i to nakon prijavljenog i prihvaćenog projekta Pier Alessandro Paravia - tra le due sponde.

Godine 2011. obranila je doktorsku disertaciju „Pier Alessandro Paravia i talijanska književna kritika prve polovice 19. stoljeća“.

Tijekom katalogizacije rukopisa na talijanskom jeziku u Znanstvenoj knjižnici Odjela za talijanistiku Sveučilišta u Zadru ove je godine pronašla rukopis, „Ep“ ili „Poemu“ nepoznatog autora iz 18. stoljeća koji slavi Girolama Savorgnana (1466. - 1529.). Girolamo Savorgnan je, braneći Osoppo u ratu Cambraiske lige protiv Mletačke Republike porazio Krstu Frankopana (1466. - 1529.). Doc. dr. sc. Andrijana Jusup Magazin svoje je otkriće objelodanila na međunarodnom znanstvenom skupu „Književnost, umjetnost, kultura između dviju obala Jadrana“, održanom u Zadru i Ninu krajem listopada 2018. godine.

Na skupu ste održali izlaganje „Cristoforo Frangipane nel Poema che chiamar chi si potrebbe Savorgnanide“. O čemu je riječ?

Riječ je o prikazu lika Krste Frankopana (o. 1482. - 1527.) u ratu Cambraiske lige s Mletačkom Republikom. Naime, Kr-

OOTKRIVENOM RUKOPISU uprotstavljen germanski Hektor

Tijekom katalogizacije rukopisa na talijanskom jeziku u Znanstvenoj knjižnici u Zadru docentica Jusup pronašla je rukopis nepoznatog autora iz 18. st. koji slavi Girolama Savorgnana koji je, braneći Osoppo u ratu Cambraiske lige protiv Mletačke Republike porazio Krstu Frankopana. Svoje je otkriće objelodanila na međunarodnom znanstvenom skupu "Književnost, umjetnost, kultura između dviju obala Jadrana", održanom u Zadru i Ninu krajem listopada 2018.

sto Frankopan u vojnoj se službi Maksimilijana I., ratujući u Furlaniji, suprotstavljao Girolamu Savorgnanu (1466. - 1529.), jednom od članova obitelji kojoj je i posvećen „Ep“, čiji se rukopis čuva u Znanstvenoj knjižnici u Zadru. Autor posebnu pozornost posvećuje Girolamovoj obrani Osoppa i pobjedi nad Krstom Frankopanom. Ipak, zanimljivo je kako, unatoč ideološkoj motiviranosti, ne umanjuje Frankopanovo junaštvo.

Kažete da anonimni autor Leopoldo, unatoč ideološkoj motiviranosti, u svojem djelu „Poema che chiamar chi si potrebbe Savorgnanide“ ne umanjuje Frankopanovo junaštvo?

Da, razlozi su vrlo jednostavni i vjerojatnije povezani s pripovjednom funkcijom nego li sa željom autora da pohvali Krstu

Frankopana. Ako je autorov cilj istaknuti vojničku vještinu Girolama Savorgnana, liku koji utjelovljuje snagu, lukavost i hrabrost Mletačke Republike treba suprotstaviti istovjetnog heroja na protivničkoj strani ili, kako to pjesnik sažima, „venecijanskom Ahileju suprotstavljen je germanski Hektor“.

Kako je Krsto Frankopan prikazan u „Epu“, a kako Girolamo Savorgnan? Je li riječ o opisima karaktera Frankopana, njegovu držanju u ratu ili konkretnim podvizima na bojišnici?

Krsto Frankopan nekoliko se puta suprotstavio Girolamu Savorgnanu. Povjesničari najčešće spominju 1509. kada je Krsto Frankopan zarobio Girolama Savorgnana kod Primana tj. Prema u današnjoj Sloveniji, te 1514. kad kod Osoppa pobjedu odno-

si Girolamo. Autor epa sporadično spominje prvi sukob, a prešućuje i mnoge druge Krstine ratne uspjehe te pozornost fokusira na Girolamovu obranu Osoppa.

Je li rukopis koji ste pronašli važno vrelo za hrvatsku povijest?

Iskreno mislim da je djelo zanimljivije talijanskim nego hrvatskim povjesničarima. Moj rad koncentriran je na samo šezdesetak oktava rukopisa u kojima se pojavljuje Krsto. Osim toga, lik Krste Frankopana autoru postaje nezanimljiv u trenutku Girolamove pobjede. Dakle, nema ni spomena svih onih zanimljivih događaja iz Krstina života koji su nadahnuli kako domaće, tako i strane pisce te im pružili idealnu romanesknu građu.

Kako i kada ste pronašli rukopis?

Priča o pronalasku rukopisa počinje sasvim slučajno tijekom rada na projektu vrednovanja i katalogizacije rukopisa na talijanskom jeziku Znanstvene knjižnice u Zadru (Valorizzazione e catalogazione dei manoscritti italiani della Znanstvena knjižnica Zadar). Riječ je o zajedničkom projektu Odjela za talijanistiku Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta u Padovi. Tijekom istraživanja zainteresirao me jedan rukopis na talijanskom jeziku generičkog naslova „Poema“, tj. „Ep“. Unatoč tome što se isti rukopis spominje i u monumentalnom popisu Paula Oskara Kristellera *Iter Italicum*, čini se da se ovim zaderskim nitko nije detaljnije bavio. Riječ je o anonimnom genealoškom epu iz druge polovice 18. stoljeća, kojem nepoznati autor predlaže mogući naslov „Savorgnanide“. Rukopis je to epa koji broji 356 oktava u kojima autor opisuje povijest furlanske obitelji Savorgnan i njezine uloge u političkim i vojnim djelovanjima Mletačke Republike.

Je li moguće riješiti pitanje autorstva tog epa iz druge polovice 18. stoljeća?

Dio mog izlaganja bavio se i problemom utvrđivanja autorstva. Naime, premda autor u djelu u predzadnjoj oktavi otkriva svoje ime Leopoldo, njegovo prezime i dalje je nepoznanica.

Autor uz naslov navodi kako je djelo nastalo za vrijeme dužda Alvisea IV. Moceniga, čime se moguće vrijeme nastanka može ograničiti godinama njegovog duždevanja, tj. između 1763. i 1778. U svom radu detaljno objašnjavam istraživanje koje me dovodi do zaključka da je ep nastao najvjerojatnije između 1777. i 1778. godine

Autor posebnu pozornost posvećuje Girolamovoj obrani Osoppa i pobjedi nad Krstom Frankopanom. Ipak, zanimljivo je kako, unatoč ideologijskoj motiviranosti, ne umanjuje Frankopanovo junaštvo

Ep se bavi obitelji Savorgnan? Je li, možda, riječ o naručenom tekstu ili je poznata mletačka obitelj bila toliko moćna i zanimljiva (politički, vojno i gospodarski) da je motiv pisanja čisti oportunitizam?

Neupitna je uloga te furlanske obitelji u povijesti Mletačke Republike, čime postaje idealan povijesni materijal za epsku obradu, koja slijedi poetološke norme i specifičnosti epskog stvaralaštva 18. stoljeća. To, kao i činjenica da rukopis nije tiskan, dovodi me do zaključka da nije riječ o naručenom tekstu.

Ako djelo nije naručila obitelj Savorgnan, koji je onda Leopoldov motiv da napiše „Poemu“: prijateljstvo s obitelji, divljenje djelima člana obitelji, pomodnost i ambicija pisanja djela kakva su u to vrijeme bila popularna?

Teško pitanje, tj. pitanje na koje bi moj odgovor bio čisto nagađanje. Činjenica je da djelo slijedi onodobnu književnu paradigmu u kojoj važno mje-

sto zauzima i prigodničarska književnost. Autor djelo posvećuje Mariu Savorgnanu (1725. - 1786.), pretpostavljam očekujući zainteresiranost za epsku pripovijest o njegovoj obitelji. Djelo, prema dosadašnjim saznanjima, nije objavljeno, ali razlozi zbog kojih ostaje u rukopisu nisu otkriveni. Istodobno, za pretpostaviti je da, s obzirom na to da je zadarski rukopis čistopis jer nigdje ne nalazimo autorove prepravke, negdje vjerojatno postoji još koji primjerak rukopisa. Objavljivanje ovog sačuvanog u Zadru otvorilo bi zainteresiranim znanstvenicima mogućnost da pronađu odgovore na sva dosad postavljena pitanja.

Osim autorstva, nameće se pitanje i datiranja „Epa“, o čemu ste govorili na nedavno održanom međunarodnom znanstvenom skupu *Letteratura, arte e cultura tra le due sponde dell'Adriatico*.

Točno, pitanje autorstva još je uvijek otvoreno, ali je pitanje da-

tiranja bliže mogućem odgovoru. Autor uz naslov navodi kako je djelo nastalo za vrijeme dužda Alvisea IV. Moceniga, čime se moguće vrijeme nastanka može ograničiti godinama njegova duždevanja, tj. između 1763. i 1778. godine. U svom radu detaljno objašnjavam istraživanje koje me dovodi do zaključka da je ep nastao najvjerojatnije između 1777. i 1778. godine.

Je li vaše otkriće izazvalo zanimanje znanstvenika u području humanističkih znanosti, pogotovo talijanista i povjesničara književnosti?

Tijekom istraživanja rukopisa, u potrazi za mogućim odgovorima stupila sam u kontakt i s povjesničarkom Laurom Casellom, čiji je predmet interesa upravo povijest obitelji Savorgnan. Ona, kao trenutačno najrelevantnija poznavateljica bibliografskih jedinica o toj obitelji, za navedeni rukopis nikada nije čula pa je za pretpostaviti da nikada nije ni objavljen. Mislim da to najbolje

ilustrira zanimanje drugih znanstvenika.

Što vama znači otkriće rukopisa „Epa“?

Premda „otkrića“ u području humanističkih znanosti nikada nisu spektakularna kao u prirodnim znanostima, poticajno je kada tema trenutačnog znanstvenog interesa izazove reakciju drugih znanstvenika, dovede do dijaloga koji će meni, nadam se, donijeti odgovore na još uvijek otvorena pitanja, a ostalim sudionicima pružiti mogućnost pristupa samo jednom u nizu rukopisa koji se čuvaju u Znanstvenoj knjižnici u Zadru. Znanstvena priča koja počinje slučajno te predstavljanje rezultata dosadašnjeg istraživanja koji upućuju na argumentiranu nemoć pri otkrivanju potencijalnog autorstva još jednom potvrđuju smisao bavljenja ovim poslom. Na kraju ipak pobjeđuje moć znanstvene znatiželje koja otvara vrata budućem zajedničkom istraživanju hrvatskih i talijanskih filologa.

Unatoč tome što se isti rukopis spominje i u monumentalnom popisu Paula Oskara Kristellera *Iter Italicum*, čini se da se ovim zadarskim nitko nije detaljnije bavio. Riječ je o anonimnom genealoškom epu iz druge polovice 18. stoljeća, kojem nepoznati autor predlaže mogući naslov „Savorgnanide“

XII. MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP U ORGANIZACIJI ODJELA ZA TALIJANISTIKU ODRŽAN OD 25. DO 27. LISTOPADA 2018. U ZADRU I NINU

Književnost, umjetnost, kultura između dviju obala Jadrana

Skup, koji se održava od 2005. godine, pokrenut je kao dio znanstveno-nastavne suradnje zadarske Talijanistike i Odjela za talijanistiku Sveučilišta u Padovi. Na ovogodišnjem je sudjelovalo četrdesetak stručnjaka iz područja talijanistike, kroatistike, povijesti, klasične filologije i drugih disciplina sa zadarskog i drugih hrvatskih te više inozemnih sveučilišta

Četrdesetak sudionika iz Hrvatske i inozemstva okupilo se na XII. međunarodnom znanstvenom skupu "Književnost, umjetnost, kultura između dviju obala Jadrana" (Letteratura, arte, cultura tra le due sponde dell'Adriatico), koji je u organizaciji Sveučilišta u Zadru, Odjela za talijanistiku, održan od 25. do 27. listopada 2018. u Zadru i Ninu. Pokrenut kao dio znanstveno-nastavne suradnje zadarske Talijanistike i Odjela za talijanistiku Sveučilišta u Padovi, skup je svoje prvo izdanje imao 2005. godine u Padovi, da bi se do 2013. održavao naizmjenice u Padovi i Zadru, a zatim, istekom ugovora o suradnji, svake dvije godine u Zadru. Višegodišnja suradnja uključivala je, među ostalim, cikluse predavanja uglednih padovanskih profesora u Zadru, kao i studijske boravke zadarskih nastavnika i studenata u Padovi.

Bogat izbor tema

Na ovogodišnjem skupu sudjelovalo je četrdesetak stručnjaka iz područja talijanistike, kroatistike, povijesti, klasične filologije i drugih disciplina sa zadarskog i drugih hrvatskih te više inozemnih sveučilišta (Zagreb, Split, Pula, Kopar, Beograd, Milano, Venecija, Salento, Udine, Chieti-Pescara). Izlaganja su, kao što i sam naslov skupa govori, obuhvatila mnoge zanimljive teme iz područja povijesnih i kulturno-književnih dodira na Jadranu. Tako su, iz područja povijesti, slušatelji mogli doznati nešto više o religioznom životu u staroj Liburniji, o mletačkom sudstvu u Dalmaciji u 16. i 17. stoljeću te o političkim i trgovačkim vezama između Mletačke Republike i Osmanskog

Carstva, a iz novije povijesti o diplomatskoj misiji talijanskih benediktinaca u Hrvatskoj tijekom Drugoga svjetskog rata. Pozornost su privukle i „lokalne“ teme vezane uz zadarsko područje, kao što su srednjovjekovne oporuke Zadrana, vlastelinske kuće na zadarskim otocima, srednjovjekovna kronika opsade Zadra *Obsidio Jadrensis*. Raspravljalo se i o rodoslovlju nekih poznatih dalmatinskih obitelji, npr. obitelji Cambi podrijetlom iz Firenze. Zanimljiva su bila izlaganja iz područja romanistike, onomastike i kontrastivne lingvistike, primjerice, o mletačkim elementima u osobnim imenima srednjovjekovnog Raba, talijanizmima u govoru Nina, talijanskim utjecajima u govoru mjesta Sali, kao i o pojedinim sintaktičkim sklopovima u talijanskom i hrvatskom te talijanskom i albanskom jeziku. Povijesno-traduktološku analizu donosi rad o Šantićevu prijevodu Lamartineova *Župnika*, kao i nekrolozi u hrvatskom i talijanskom tisku u razdoblju između

dva svjetska rata. Izlaganje o sv. Jeronimu između dviju obala Jadrana pokazuje još uvijek živ interes za tog dalmatinskog sveca, a rad o uredništvu Tommaseova i Bellinijeva rječnika talijanskog jezika osvjetljava dio bogate aktivnosti Zadrana Piera Alessandra Paravije, osnivača zadarske Znanstvene knjižnice.

Najviše priloga iz književnosti

Najbrojnija je skupina priloga o književnosti, bilo putopisnog (Fortisov *Put po Dalmaciji* iz 18. stoljeća, suvremena putovanja Paola Rumiza i Fabija Fiorija) ili književnosti s memorijalističkim obilježjima. Uz zanimljive priloge o talijanskom piscu De Carliju, istarskim spisateljicama Lini Galli i Nelidi Milani, kao i o riječkom piscu Enricu Morovichu, posebnu su pozornost pobudili prilozima o suvremenim talijanskim piscima zadarskih korijena koji u svojim djelima iznose izravne ili posredne reminiscencije na Za-

dar prije, tijekom i neposredno nakon Drugog svjetskog rata (Prever, Felici, Testa), kao i o književnom stvaralaštvu u Zadru na hrvatskom i talijanskom jeziku u starijim razdobljima (zadarski futuristički časopis „Zvrk“, prigodno pjesništvo u 19. stoljeću, književnost na venetskom narječju i dr.). Najzanimljiviji i u književno-povijesnom smislu najvrjedniji su prilozima temeljeni na izvornim znanstvenim istraživanjima rukopisne građe, kao što je analiza spjeva *Poema che chiamar si potrebbe Savorgnanide*, otkrivenog u rukopisnom fondu Znanstvene knjižnice Zadar. Uz navedeno, vrijedno je spomenuti i prinose o obiteljskim knjižnim fondovima u talijanističkim knjižnicama kao svjedočanstvima i izvorima za proučavanje kulturnih prožimanja različitih naroda na ovim prostorima. Izlaganja sa skupa bit će objavljena u zborniku radova te će tako postati dostupna akademskoj javnosti i svima koji žele nešto više doznati o ovoj tematici.

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP IVAN BERČIĆ (1824. - 1870.) - ŽIVOT I DJELO, 26. LISTOPADA U ZADRU

U Berčićevu fondu najbrojnije su propovijedi pisane kurzivnom glagoljicom u 18. stoljeću

Skup su organizirali Sveučilište u Zadru (Odjel za kroatistiku i Odjel za slavistiku), HAZU - Zavod za povijesne znanosti u Zadru, Zadarska nadbiskupija, Ruska akademija znanosti - Institut za lingvistička istraživanja (Sankt Peterburg) i Ruska nacionalna knjižnica iz Sankt Peterburga

Sveučilište u Zadru (Odjel za kroatistiku i Odjel za slavistiku), HAZU - Zavod za povijesne znanosti u Zadru, Zadarska nadbiskupija, Ruska akademija znanosti - Institut za lingvistička istraživanja (Sankt Peterburg) i Ruska nacionalna knjižnica iz Sankt Peterburga organizirali su međunarodni znanstveni skup „Ivan Berčić (1824. - 1870.) - život i djelo“, održan 26. listopada u Zadru.

Na znanstvenom skupu su dr. sc. Ivana Petešić Šušak s Odjela za kroatistiku Sveučilišta u Zadru i doc. dr. sc. Sandra Hadžihalilović s Odjela za rusistiku Sveučilišta u Zadru održale izlaganje na temu „Jezična analiza propovijedi Govorenije na mladoi misii iz fonda glagoljskih tekstova Ivana Berčića“, u kojoj su grafijski i jezično obradile glagoljski tekst propovijedi koja se izgovara na mladoj misii, a koji je dio Berčićeve zbirke fond 67, koja se čuva u Ruskoj nacionalnoj biblioteci u Sankt Peterburgu. Istraživanje je za cilj imalo približno odrediti mjesto nastanaka propovijedi, s obzirom na to da Berčić nije naznačio gdje je tekst pronašao. Otkriveno je da je riječ o tekstu koji je pisan štokavskom ikavicom, a preko čega je moguće zaključiti da je nastao negdje u zadarskom zaleđu, iako bez preciznih podataka o mjestu nalaska nije moguće stopototno potvrditi taj zaključak. Ipak, riječ je o tekstu koji dodatno svjedoči o obilnoj produkciji tekstova pisanih kurzivnom glagoljicom u 18. stoljeću, što se vidi iz samog Berčićeva fonda u kojem su najbrojnije upravo propovijedi pisane kurzivnom glagoljicom u 18. stoljeću.

Zbirka glagoljskih tekstova u Ruskoj nacionalnoj biblioteci u

Sankt Peterburgu najveća je zbirka glagoljskih tekstova izvan Hrvatske, sadrži više od 80 jedinica, od kojih su prema vrstovnom kriteriju najbrojnije propovijedi.

Jedna od njih je propovijed Govorenije na mladoi misii, u katalogu zbirke zavedena pod nazivom Prva propovijed mladog svećenika (Первая проповедь молодого священника). I dok je vrijeme nastanka tog teksta određeno, autor nam je nepoznat, što nam otežava i identifikaciju mjesta nastanka te propovijedi.

Stoga su dr. sc. Ivana Petešić Šušak i doc. dr. sc. Sandra Hadžihalilović u radu analizom grafije i posebice analizom jezika teksta pokušale što preciznije otkriti gdje je napisana propovijed.

Ujedno su svojim istraživanjem dopunile u dosadašnjim istraživanjima stečene spoznaje o hrvatskom jeziku u 18. stoljeću, ali i o hrvatskom glagoljskom kurzivu kao pismu na kojemu je od 14. do u kasno 19. stoljeće bilo napisano mnoštvo tekstova, od kojih mnogi do danas nisu znanstveno ili stručno obrađeni.

Njihov rad se, dakle, temelji na grafijskoj i jezičnoj analizi tog teksta - na grafijskoj razini opisale su i analizirale grafematičke (pisanje glasa j, pisanje palatala lj i nj i dr.) i grafetičke (pisanje in continuo, kratice i dr.) elemente, dok su na razini jezika posebnu pozornost posvetile fonološkim (refleksi jata i slogotvornog r, refleksi prasl. skupina *zdi, *skj, *stj i dr.) i morfološkim (oblici imenica, zamjenica, pridjeva, glagolskih vremena i dr.) posebitostima, čime su na sustavan način dobile nove znanstvene spoznaje o pismu, jeziku i mogućoj geografskoj pripadnosti te glagoljske propovijedi.

Dr. sc. Ivana Petešić Šušak

Dr. sc. Ivana Petešić Šušak rođena je 1982. u Zadru. Gimnaziju je završila u Zadru, kao i preddiplomski i diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti. Doktorirala je na temi „Srednjovjekovni dugoočuki Priručnik za svećenike“ pod mentorstvom prof. dr. sc. Slavomira Sambunjaka. Od 2012. godine radi kao asistentica na Odjelu za kroatistiku i slavistiku Sveučilišta u Zadru, a od 2014. i kao suradnik/lektor Odjela za izdavaštvo Sveučilišta.

IZV. PROF. DR. SC. **TADO ORŠOLIĆ**, IZV. PROF., ZAVOD ZA POVIJESNE ZNANOSTI HAZU U ZADRU, VANJSKI SURADNIK U NASTAVI ODJELA ZA POVIJEST, JEDAN OD ORGANIZATORA ZNANSTVENOG SKUPA

Berčić je bio prvak u istraživanju hrvatskog glagoljskog pisma

Berčić nije poznat široj javnosti, ali je poznat među lingvistima, jezičarima. Hrvatski jezikoslovac Vatroslav Jagić nazivao ga je „uskrisiteljem glagoljice u Dalmaciji“. On je prvi napisao i objavio hrestomatiju 1859. u Beču, dakle, prvi je u Hrvatskoj pokušao napisati slovnice glagoljskoga pisma. Prvi je lingvist u Hrvatskoj u to vrijeme koji je na takav način problematizirao i sustavno uređivao i istraživao glagoljicu

U organizaciju međunarodnog skupa o Berčiću bile su uključene i ruske ustanove, Institut za lingvistička istraživanja i Ruska nacionalna knjižnica iz Sankt Peterburga, zato što se sva Berčićeva ostavština čuva u Sankt Peterburgu.

I neki ruski znanstvenici lingvisti proučavaju Berčićevu ostavštinu i objavljuju radove o tome. Jedna od njih je i Žanna Levšina koja je na znanstvenom skupu posvećenom Ivanu Berčiću govorila na temu „Dokumenti i fragmenti glagoljskih rukopisa iz kolekcije Ivana Berčića“, koji nisu uključeni u njegovu zbirku.

Viacheslav Kozak i Andrey N. Sobolov govorili su o Svetlani Olegovnoj Vialovoj (1929. - 2015.), čuvarici i istraživačici Berčićeve zbirke u Nacionalnoj knjižnici u Sankt Peterburgu. Oni su na znanstvenom skupu održali i izlaganje pod nazivom „O jeziku odlomka glagoljskog Misala XV st.“ iz zbirke Nacionalne knjižnice u Petrogradu (Berčić II 36).

Digitalizacija Berčićeve ostavštine

„S Ruskom akademijom najprije smo surađivali preko Svetlane Olegovne Vialove, koja je proučavala Berčićevu ostavštinu i boravila ovdje u Zadru itd. U suradnji s kolegama iz Rusije,

Kako je Berčićeva zbirka završila u Sankt Peterburgu

Zanimljivo je kako je Berčićeva zbirka završila u Sankt Peterburgu. Naime, nakon Berčićeve smrti 1872. godine, njegovi su potomci Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti ponudili ostavštinu na otkup, međutim, u Akademiji nije bilo interesa za to. Budući da je Berčić bio akademik, bilo bi logično da su nasljednici njegovu ostavštinu, inkunabule i vrijedne spise, ostavili HAZU, ali nisu. No, za ostavštinu tada se zainteresirala Ruska nacionalna knjižnica i od nasljednika otkupila iznos koji su tražili.

Nama je u interesu tu ostavštinu što više istražiti i objaviti, a kolege iz Rusije obavili su već više publikacija na temu Berčića i glagoljice. Ukupnu ostavštinu koja se nalazi u Rusiji želimo digitalizirati i pohraniti u Državni arhiv u Zadru ili u HAZU da je dostupna znanstvenicima za istraživanje, lingvistima, jezikoslovcima, pa i povjesničarima

koji su bili na znanstvenom skupu sve smo podigli na višu razinu. Ruska knjižnica ima u planu digitaliziranje Berčićeve ostavštine kako bi se slobodno mogla pretraživati i skidati građa. Planovi su raditi na digitalizaciji cjelokupne Berčićeve ostavštine. Naime, u Rusiji postoji Berčićeva zbirka koja je dostupna, ali i ona koja nije, još uvijek nije sve obrađeno“, kaže jedan od organizatora znanstvenoga skupa izv. prof. dr. sc. Tado Oršolić iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru koji je i vanjski suradnik u nastavi Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru.

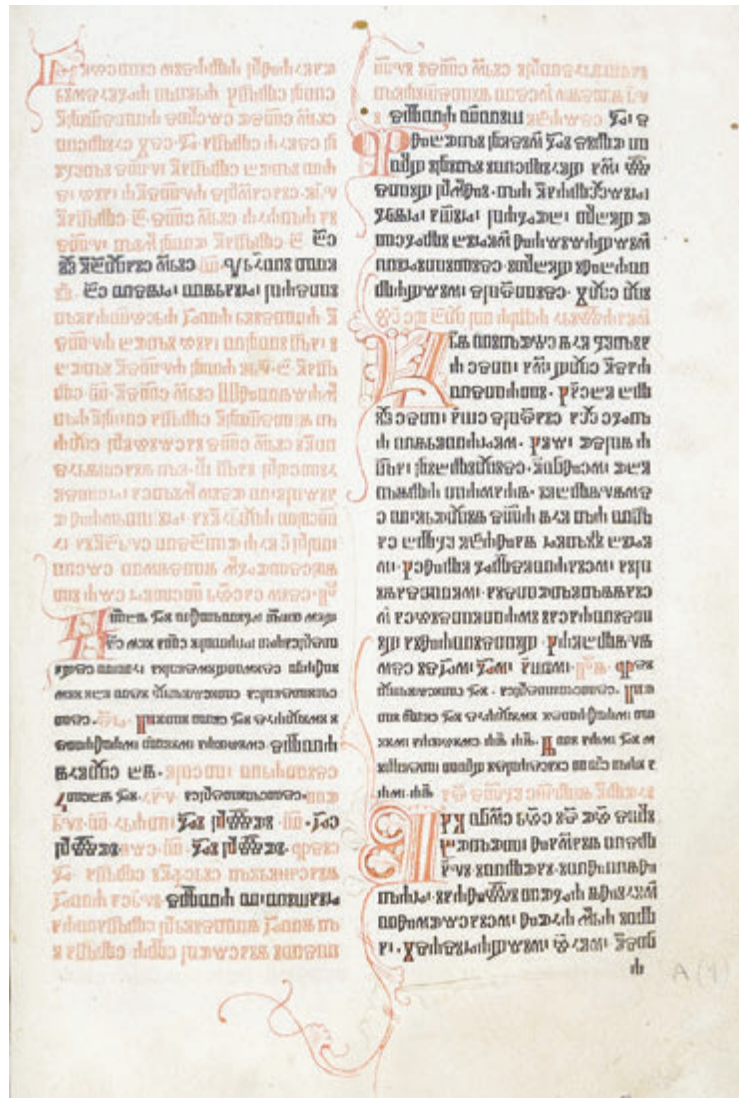
„Nama je u interesu tu ostavštinu što više istražiti i objaviti, a kolege iz Rusije obavili su već više publikacija na temu Berčića i glagoljice. Ukupnu ostavštinu koja se nalazi u Rusiji želimo digitalizirati i pohraniti u Državni arhiv u Zadru ili u HAZU da je dostupna znanstvenicima za istraživanje, lingvistima, jezikoslovcima, pa i povjesničarima“, ističe izv. prof. dr. sc. Tado Oršolić koji je na znanstvenom skupu održao predavanje „Berčić u preporodnom pokretu i njegov doprinos u promicanju hrvatske kulturne baštine - glagoljice“.

Svećenik, profesor, istraživač

Berčić, naime, nije poznat široj javnosti, ali je poznat među lingvistima, jezičarima. Njegovo ime nije „isplivalo“ zato što se ne spominje u kontekstu ostalih vođa preporodnog pokreta. Hrvatski jezikoslovac Vatroslav Jagić nazivao ga je „uskrisiteljem glagoljice u Dalmaciji“.

„Berčić je bio prvak u istraživanju hrvatskog glagoljskog pisma. On je prvi napisao i objavio hrestomatiju 1859. u Beču, dakle, prvi je u Hrvatskoj pokušao napisati slovnice glagoljskoga pisma. Prvi govori o tome da postoje tri vrste glagoljskoga pisma - bugarski razred, hrvatski razred, ruski razred. On je prvi lingvist u Hrvatskoj u to vrijeme koji je na takav način problematizirao i sustavno uređivao i istraživao glagoljicu. Berčić se dopisivao s tadašnjim istaknutim lingvistima, slavistima, Šafarikom i Miklošićem, koji su bili ugledni profesori“, objašnjava izv. prof. dr. sc. Oršolić.

Berčićev rad vezan je za preporodni pokret. Kako natpisi na glagoljici postoje od 9. pa sve do 19. stoljeća, on se posvetio tome. Studirao je teologiju u Beču od

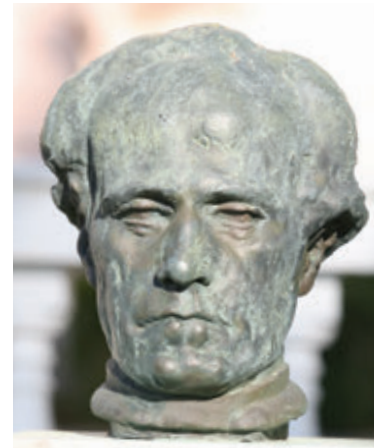
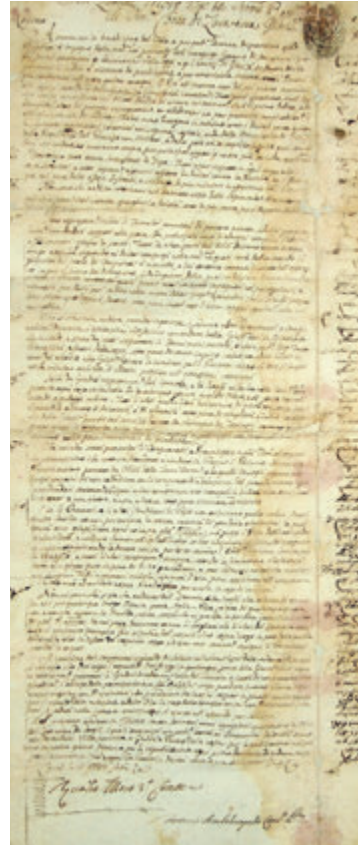
1846., ali se za revolucionarnih zbivanja 1848. vratio u Zadar i predavao u gimnaziji u Zadru.

„To je ono što je on u tom trenutku osjetio u preporodnom pokretu u Dalmaciji, jezičnu baštinu. Glagoljica je specifikum koji mi Hrvati imamo a koji slabo naglašavamo. Nešto što ima kontinuitet, slijed hrvatskog pisma na ovim prostorima u bivšem Hrvatskom Kraljevstvu“, ističe dr. sc. Oršolić.

Zato je, naime, važna Berčićeva ostavština u kojoj su, uz prvorazredna vrela, njegovi rukopisi, istraživanja, inkunabule, neki fragmenti iz 15., 16., i 17. stoljeća, što je vrijednost sama po sebi.

Berčić je bio podrijetlom s Ugljana. Njegov stric bio je šibenski biskup, Ivan Berčić (1844. - 1855.), koji je vjerojatno nekada slao na studij u Beč 1846.

„Berčić je kao svećenik bio u Župi sv. Šimuna, predavao je kao profesor u gimnaziji, sjemeništu, i tome se posvetio. Bio je duhovnik, ispovjednik benediktinki u Zadru. Na neki je način pasto-

ralno djelovao i bio aktivan, međutim, biskupi su oslobađali pastoralnih obveza svećenike koji su sudjelovali u nastavi. Berčić je 1855. postao profesor staroslavenskog bogoslužja i liturgike u gimnaziji „Zmajević“, pojašnjava Tado Oršolić.

Tadašnja Habsburška Monarhija išla je na ukidanje tzv. glagoljskih sjemeništa, a postojala su dva - omiški i sjemenište „Zmajević“ u Zadru. Budući da je Dalmacija bila odvojena od hrvatske matice, Monarhiji je i bilo u interesu da je kroz jezik i politiku drži podalje od matice.

Širitelj preporodne ideje

U to vrijeme bogoslužje je bilo obvezno na latinskome, međutim, postojali su u hrvatskim samostanima sljednici glagoljaša koji su glagoljali. Stanje na terenu je bilo drukčije. Svećenici su govorili hrvatski, mješavinom staroslavenskoga i govornog jezika. Svećenstvo je pokazivalo otpor, bez obzira na naredbu biskupa.

Zato je, naime, Berčićev rad tako važan.

„On je bio širitelj preporodne ideje, ne kroz politiku, nego jezičnu baštinu. Preko njega je iz Beča dolazila literatura koju je on slao u Šibenik, Dubrovnik, Boku itd“, kaže dr. sc. Oršolić i dodaje da je policija u to vrijeme pratila sve one koji su bili sumnjivi.

„Berčić je sigurno motren. Bio je 1948. u Beču, znao je što se događa, morao je biti s tim upoznat. Nakon povratku u Zadar, on nosi to sa sobom. On i Božidar Petranović su prvi akademici, Zadrani, izabrani u JAZU. Berčić je bio u razredu za filološke i povijesne znanosti. Godine 1966. u Zadru mu je podignuta bista, a na samoj svečanosti bio je i predsjednik Akademije Grga Novak“, zaključuje izv. prof. dr. sc. Tado Oršolić.

PROF. DR. SC. **DAMIR MAGAŠ**, UTEMELJITELJ ODJELA ZA GEOGRAFIJU NA TADAŠNJEM FILOZOFSKOM FAKULTETU U ZADRU, OSNIVAČ I UTEMELJITELJ SVEUČILIŠTA U ZADRU I NJEGOV PRVI REKTOR, DOBITNIK NAGRADE ZA ŽIVOTNO DJELO "FRANE BULIĆ" 2018.

Demografska katastrofa koja pogađa Hrvatsku otvorit će uskoro veliki problem hrvatskih sveučilišta – nedostatak studenata

Dodjelom nagrada za godišnja i životna ostvarenja, održanom 15. lipnja 2018. godine, Slobodna Dalmacija proslavila je 75. godišnjicu. Nagradu za životno djelo "Frane Bulić" ove je godine dobio prof. dr. sc. Damir Magaš, geograf, znanstvenik i profesor Sveučilišta u Zadru, koji je istaknuo kako je "dobiti nagradu od tako moćnog medija čast i zadovoljstvo" te je od srca zahvalio što su prepoznati "rezultati, ljubav i trud".

"Ova je nagrada poticaj za daljnji rad, oblikovanja i dovršenja Geografije naše prelijepe domovine", izjavio je, među ostalim, prof. dr. sc. Damir Magaš.

Rođen je u Metkoviću 1953., a u Zadru je stekao osnovno, glazbeno i srednjoškolsko obrazovanje. Na Geografskom odsjeku PMF-a u Zagrebu diplomirao je primijenjenu geografiju 1975., a na Arhitektonsko-građevinsko-geodetskom fakultetu u Zagrebu 1985. magistrirao na temu prostornog uređenja Zadra nakon Drugoga svjetskog rata. Na geografskom odjelu PMF-a doktorirao je 1992. na temu "Historijsko-geografske osnove urbanog razvoja Nina i problemi njegove suvremene revitalizacije". Utemeljitelj Odjela za geografiju tadašnjeg Filozofskog fakulteta u Zadru, osnivač i utemeljitelj Sveučilišta u Zadru, prema ocjenama inozemnih geografa, prof. dr. sc. Magaš jedan je od vodećih geografa u Hrvatskoj.

Dobili ste nagradu Slobodne Dalmacije za životno djelo. Jeste li bili iznenađeni i što vam ona znači?

Moram priznati da sam donekle bio iznenađen nagradom za životno djelo za zna-

nost Slobodne Dalmacije. Taj list je, naime, uglavnom bio više kritički usmjeren prema meni, od dana kad sam pisao o potrebi osnivanja trgovačke komore (tada privredne komore) u Zadru, pa i dok sam bio dekan i rektor, ali bilo je novinara, poput E. Šprljana, M. Kalajžića i pojedinih drugih, koji su bili vrlo korektni. U današnjim okolnostima demokratičnijeg predlaganja i izbora, premda bi trebalo pojačati informiranje o Sveučilištu u Zadru u najširem smislu riječi, otvorilo se mjesto i za to priznanje meni. Kao i kod svakog priznanja, posebice s obzirom na tijelo koje je o tome odlučivalo,

lijep je osjećaj da su postignuća i trud prepoznati.

Tijekom školovanja, usavršavanja i rada bavili ste se urbanizmom i prostornim planiranjem, pogotovo Zadra i Nina. Otkud motiv za takvo što?

Tijekom i nakon studiranja u Zagrebu na Katedri primijenjene geografije PMF-a, posebno su me zanimali urbana geografija i svi aspekti poznavanja i planiranja prostora. Moj prvi posao u Zadru bio je u Zavodu za urbanizam gdje sam radio na brojnim planovima, studijama i elaboratima, od pripravnštva do vodi-

telja izrade. Uživao sam radeći taj posao jer su znanja o prostoru koja sam dobio na studiju bila izvrsna podloga za uspješno savladavanje izazova, posebice u izradi planova višeg reda i raznih studija (o utjecaju na okoliš i sl.). Međutim, zanimala me i otopna problematika te posebice problematika priobalnih prostora. Tako sam rad na magisteriju posvetio Zadru, a na doktoratu Ninu i njegovoj općini.

Tko je od starih profesora čije ste kolegije slušali na vas najviše utjecao?

Osim profesorice u OŠ „Petar

Preradović“, nedavno preminule Vlaste Ilakovac, koje se uvijek rado sjećam, poslije su brojni vrsni profesori zagrebačkih fakulteta, Prirodoslovno-matematičkog i Arhitektonskog na kojem sam magistrirao urbanizam i prostorno planiranje, utjecali na moje sazrijevanje i stasanje, od onih na prirodno-geografskim i geološkim predmetima (profesori Šegota, Roglič, Ridanović, Tajder, Polšak, Nedela-Devide...) do onih na društveno-geografskim (profesori Rogić, Crkvenčić, Friganović, Vresk, Pepeonik, Novosel-Žic, Sić) i prostorno-planerskim (profesori Mari-

Uz brojne pozitivne pomake i tehnološka unaprjeđenja, hrvatska sveučilišta suočavaju se svakodnevno i s raznim problemima: teškoće u primjeni Bolonjske reforme, nedostatak sredstava za znanstveni rad, inflacija pojedinih studija na razini države... Međutim, s obzirom na depopulaciju, uskoro će u zemlji važno pitanje biti i nedostatak studenata

nović-Uzelac, Milić, Boltar...). Teško mi je nekoga posebno istaknuti, akademik Roglić bio je recenzent mojih prvih radova, Riđanović me predložio za rektorovu nagradu, Friganović i Crkvenčić nudili su mi posao u Zagrebu, Rogić me vodio na doktoratu, svi su mi na svoj način ukazivali čast kao kvalitetnom studentu i ponosan sam što su mi bili profesori.

Kako je i kada počeo vaš znanstveni rad i kada ste postali znanstveni asistent?

Tražeci posao u Zadru 1975., nakon što sam diplomirao u rujnu, dr. sc. Vjekoslav Maštrović, tada upravitelj Zavoda JAZU u Zadru, predložio mi je pisanje rada o otoku Viru (tada se gradio most) i tako je počela moja znanstvena aktivnost. Zapravo sam znanstveni asistent postao na PMF-u u Zagrebu još kao zaposlenik Zavoda za urbanizam, dakle, u naslovnom zvanju, a na Filozofski fakultet u Zadru došao sam poslije izbora u zvanje docenta koji je proveden također na PMF-u. Najprije sam 1992./93. na Razrednoj nastavi honorarno predavao Opći zemljopis i Zemljopis Hrvatske, ujesen 1993. prešao sam na Fakultet, a malo prije toga počeo sam i volonterski rad kao član Poglavarstva Zadarsko-kninske županije za prostorno uređenje. Fakultet je tada ostao bez nekih djelatnika, mahom onih koji su bili iz drugih sredina, koji su napustili Zadar jer su bili na strani agresora ili iz drugih razloga. Tada su se otvorile veće mogućnosti zapošljavanja i zadarskog kadra, a pojačan program zemljopisa za buduće učitelje izravna je posljedica težnje da se i poznavanju prostora, a posebice vlastite domovine u neovisnoj Hrvatskoj, posveti odgovarajuća obrazovna osnova.

Godine 1994., kad Hrvatska još nije bila oslobođena, utemeljili ste Odsjek za geografiju na Filozofskom fakultetu u Zadru. Otkud motiv za takav angažman upravo tada, kad je bilo najteže?

Poslije ukidanja pedagoških akademija, do 1994. geografija se u nas studirala samo u na PMF-u u Zagrebu. Nije bilo dovoljno spoznaja o prostoru, nedostajalo je i oko 500 nastavnika zemljopisa/geografije, a

Za osnivanje Sveučilišta u Zadru dva su segmenta važna: stjecanje povijesnih okolnosti te vlastita energija i upornost. Bili su mi jednako potrebni i u prvim godinama stasanja obnovljenog Sveučilišta u Zadru kao njegovu prvom rektoru do 2007. godine

nastavnici su bili i bivši časnici JNA, biolozi, povjesničari, sociolozi, marksisti... Na upit Ministarstva znanosti tko bi mogao osnovati još jedan studij geografije, javio se samo Filozofski fakultet u Zadru. Uz podršku tadašnjeg dekana prof. dr. sc. Šime Batovića osmislio sam koncept studija, a program su pomogli ostvarivati pojedini profesori iz Zagreba i Splita. Tako je 1994. utemeljen Odsjek za geografiju (zemljopis) na Filozofskom fakultetu u Zadru. U početku smo imali dvopredmetni studij u kombinaciji s drugim predmetima na FF-u. Do danas smo se razvili u respektabilnu sveučilišnu znanstvenu i nastavnu sastavnicu, s jednopredmetnim i dvopredmetnim studijima na preddiplomskoj i diplomskoj razini, a čast mi je što sam pokrenuo i rad Hrvatskoga geografskog društva u Zadru, izlaženje (prema Hrčku, danas najčitanijeg zadarskog) znanstvenog časopisa Geoadria, poslijediplomski studij, osnivanje Centra za istraživanje krša i priobalja. Posebno sam ponosan na dane utemeljenja Sveučilišta u Zadru, čiji sam bio prvi rektor.

Iako ste gostovali i predavali na mnogim tuzemnim i inozemnim sveučilištima te objavili brojne znanstvene radove koji su izazvali pozornost znanstvenih krugova, niste često bili „gost“ u vodećim tiskanim i elektroničkim

medijima u Hrvatskoj. Kako to tumačite?

Čini se da su vodeći mediji, kada je riječ o pojedinim temama, okrenuti najčešće istom, možda i iz nekih razloga „prihvatljivom“, poznatom ili „provjerenom“ krugu stručnjaka. I ne samo to, donedavno je postojala i velika razlika u pojavljivanju tematika pojedinih gradova, županija, sveučilišta ili ustanova. Čak se dotle išlo da se to, primjerice, od 2011. do 2015., doimalo poput cenzure u odnosu na neke teme, skupine, pojedince ili prostore. Te četiri godine, primjerice, iz Zadra su se mogle čuti rijetke, mahom negativne vijesti. Nemam vremena baviti se time stoje li iza toga neki lobiji, neke uigrane sheme ili politike. Važno je stvarati, a prije ili kasnije plodovi rada izađu na vidjelo.

Čini se da ste, prema percepciji medija, cjenjeniji u svijetu nego u Hrvatskoj. Peter Jordan u bečkom je osvrtnu na englesko izdanje vaše knjige „Geography of Croatia“ za Vas napisao da. Laskaju ste jedan od vodećih geografa Hrvatske danas li Vam takve kvalifikacije?

Lijepa ocjene uvijek su poticaj za daljnji rad, a i dobronamjerne kritike su dobrodošle, bez obzira na to jesu li domaće ili međunarodne. Sva priznanja koja sam dobio uvijek sam

prihvaćao kao obvezu daljnjeg stvaranja i pridonosenja hrvatskoj znanosti, našem Sveučilištu, našem narodu, ali, koliko kao pojedinac mogu i trebam, i cijeloj Hrvatskoj, Europi i svijetu. Svjestan da je moj doprinos samo kap u moru općeg stvaranja, nastojim dati sve od sebe unutar istraživanja građe i prostora koji su mi najbliži.

Četiri pune godine radili ste na elaboratu osnivanja ili obnove Sveučilišta u Zadru. Utemeljili ste novo sveučilište. Je li osnivanje Sveučilišta odlučio povijesni trenutak ili Vaša upornost i lobiranje?

Ponovno osnivanje Sveučilišta u Zadru bila je zamisao koja se iskristalizirala poslije spoznaja dominikanca prof. dr. sc. Stjepana Krasića o tradicijama i važnosti najstarijeg sveučilišta u Hrvata s kraja 14. stoljeća. Svakako je to bio povijesni trenutak, kao što je povijesna bila i aklamativna odluka svih nazočnih na proslavi 600. godišnjice njegova osnivanja 1996., što je bilo prvo zadiranje u čvrstu shemu četiriju sveučilišta u Hrvatskoj iz vremena komunističke uprave. Slijedio sam težnju obnove znajući što je Zadar sve doživio, ili bez čega je nepravedno ostao tijekom 20. stoljeća, premda su osnivanje Filozofskog fakulteta i Instituta tadašnje JAZU bili važni koraci za povratak Zadra u znanstveni

Sva priznanja koja sam dobio uvijek sam prihvaćao kao obvezu daljnjeg stvaranja i pridonosenja hrvatskoj znanosti, našem Sveučilištu, našem narodu, ali, koliko kao pojedinac mogu i trebam, i cijeloj Hrvatskoj, Europi i svijetu. Svjestan da je moj doprinos samo kap u moru općeg stvaranja, nastojim dati sve od sebe unutar istraživanja građe i prostora koji su mi najbliži

život. Suzbijao sam kočenje napora i „mlaćenje prazne slame“ u vezi s ponovnim osnivanjem Sveučilišta, pristupio sam s tadašnjim vodstvom Fakulteta, posebice s prof. dr. sc. Antom Uglešićem te današnjom rektoricom prof. dr. sc. Dijanom Vican i drugima, izradi potrebne i zahtijevne elaboracije. Treba istaknuti i veliku ulogu tadašnjeg ministra znanosti prof. dr. Hrvoja Kraljevića. Osobna upornost također je pridonijela pozitivnom ishodu. Podrške Grada Zadra, Zadarske županije, Zadarske nadbiskupije, pa i Sveučilišta u Splitu, ali i šire, Matice hrvatske, predstavnika Europske unije, pojedinih rek-

torskih konferencija i posebice HAZU-a, a i darovštinu msgr. Simeona Duke za obnovu Sveučilišne kapele Sv. Dimitrija, trebalo je uskladiti i sinkronizirati. Posebno je bilo zahtjevno komuniciranje s Odborom za znanost, obrazovanje i kulturu Hrvatskog sabora, Nacionalnim vijećem za znanost, ministrima nakon Hrvoja Kraljevića. Bilo je i brojnih skeptika i pojedinih protivnika.

Dakle, za osnivanje Sveučilišta u Zadru oba su segmenta važna: i stjecanje povijesnih okolnosti i vlastita energija i upornost. Oni su mi bili jednako potrebni i u prvim godinama stasanja obnovljenog Sve-

učilišta u Zadru kao njegovom prvom rektoru do 2007. godine. Tada je te napore nastavio kao rektor dotadašnji prorektor Ante Uglešić.

Što osnivanje Sveučilišta u Zadru znači za Zadar, Dalmaciju i Hrvatsku?

Kao što je u 14. st. osnivanje Sveučilišta u Zadru značilo novu, prvorazrednu kulturno-olohku dimenziju i kvalitetu na hrvatskome tlu, stavljajući Zadar među najpoznatije i najstarije sveučilišne ustanove Europe toga vremena, tako je i obnova sveučilišne ustanove u ovome gradu 2002. označila

povratak u društvo elite akademske zajednice kontinenta. Već je i osnivanje Filozofskog fakulteta sredinom 1950-ih, tada u sastavu Sveučilišta u Zagrebu, označilo važan pomak. Za Zadar je Sveučilište od neprocjenjivog značenja, ne samo u smislu studentske i profesorske populacije koja osvježava, obogaćuje i promiče grad u kojem se odvija najveći broj sveučilišnih aktivnosti, nego ponajviše u smislu omogućavanja i ostvarivanja relevantnog inovativnog znanstvenog doprinosa Zadra i njegove regije na najvišim razinama znanja. Jadranska Hrvatska time je dobila novo žarište u gravitacijskom

Za Zadar je Sveučilište od neprocjenjivog značenja, ne samo u smislu studentske i profesorske populacije koja osvježava, obogaćuje i promiče grad u kojem se odvija najveći broj sveučilišnih aktivnosti, nego ponajviše u smislu omogućavanja i ostvarivanja snažnog inovativnog znanstvenog doprinosa Zadra i njegove regije na najvišim razinama znanja

fokusu Sjeverne Dalmacije i Like, dakle, površinski velikog, ali depopularanog i dugo zapostavljenog prostora Hrvatske u kojem su Sveučilište, autocesta, razvoj turizma, prometa i mari-kulture, regionalna bolnica, arhiv, muzeji, knjižnice i sl. predvodnici suvremenih razvojnih procesa velikoga regionalnog kompleksa.

S kojim se problemima danas suočavaju hrvatska sveučilišta i akademska zajednica?

Uz brojne pozitivne pomake i tehnološka unaprjeđenja, hrvatska sveučilišta suočavaju se svakodnevno i s raznim problemima koji nisu za sve podjednake težine: teškoće u primjeni Bolonjske reforme, nedostatak sredstava za znanstveni rad, inflacija pojedinih studija na razini zemlje, golemi administrativni aparat na sveučilištima koja nisu integrirana, nedostatak smještajnih domskih kapaciteta (što je u Zadru velik problem), ponekad pretjerana arbitrnost vlasti, odnosno Ministarstva u odnosu na sveučilišta, razlike u pristupu javnim i privatnim visokoškolskim ustanovama, ograničenja u zapošljavanju mladih kadrova, stalno mijenjanje financijskih pravila itd... Uskoro će u zemlji, s obzirom na depopulaciju, važno pitanje biti i nedostatak studenata, što otvara probleme standarda kad se govori o možebitnom uvozu inozemnih studenata.

Široko je područje vašega znanstvenog rada, a mnogi od tih radova su pionirski. Pomorska orijentacija Hrvatske kao da je potpuno zaboravljena. Što trebamo učiniti da bismo gospodarski revitalizirali priobalje i otoke. Zar nam je sudbina daljnje betoniziranje obale i rentijerstvo?

Istraživanjem otoka bavim se od 1976., a podjednako i problematikom pojedinih priobalnih prostora, posebice zadarske regije. Sada se fokusiram na izradu Velike geografije Hrvatske koja je također važan pionirski izazov na nacionalnoj razini. Glede pomorske orijentacije, slažem se s Vama da bi jadransku usmjerenost Hrvatske trebalo bolje i kvalitetnije prepoznati, poticati i koristiti. Preoštra je ocjena da se ništa ne poduzima, premda tu-

rizam ne bi smjela biti jedina i presudna grana razvoja u primorju. Za stvarno i kvalitetno uključnje Jadranske Hrvatske u suvremene europske gospodarske tijekove presudno je ostvarenje dužobalnoga jadransko-jonskog koridora o kojem se govori 30-ak godina, ali je malo stvarnih napora. Od Lombardije preko istočnog Jadrana do Grčke treba ostvariti autocestu, brzu željeznicu kao novi europski željeznički brzi pravac Milano – Dubrovnik – Atena/Istanbul, s brzinama 250 - 300 km/h, cjevovode. To bi bio izvrstan i važan prometni pravac EU, konkurentan onom od Beča preko Budimpešte i Beograda prema Istanbulu, ili onom kroz Italiju trajektom za Grčku.

Poprečne suvremene veze Panonskog bazena za Rijeku, Zadar, Šibenik, Split, Ploče, s oživljavanjem istarske željeznice povezivanjem na hrvatski sustav željeznica, označile bi novi investicijski zamah i novo, kvalitetnije otvaranje Europe na hrvatski Jadran, što bi i cijeloj državi, ali i ovom dijelu Europe, otvorilo nove izgledne razvoje.

Betonizacija, uzurpacija, privatizacija i drugi oblici nagrdivanja obale, koje spominjete, stari su problem i, nažalost, u pojedinim sredinama, čast izuzecima, još uvijek su prisutni.

Još jedan problem sličan tome je bijeg građana iz starih jezgri gradova i naselja zbog trke za turističkim novcem.

Nerijetko ga grabe „neki drugi“ koji su se bolje snašli u turističkom „raubovanju“ gradskih ulica, lokala, nekadašnjih obrta, stambenih jedinica, pa i kulturnih spomenika, plaža, otvorenih prostora i dr. To je oblik pražnjenja gradova od domicilnog stanovništva. Strašni primjeri su jezgra Dubrovni-

Iako nisam rođen u Zadru, podrijetlo i život u tom gradu čine me njegovim građaninom

Oba moja djeda živjela su u Zadru. Premda podrijetlom Vinjerčani, postali su pravi Zadrani, kao i moje bake, još u vrijeme Austrije i Prvoga svjetskog rata, ali su silom prilika napustili Grad u vrijeme talijanske uprave. Moj otac, koji je nedavno preminuo, rođen je u Zadru 1925., a majka u Šibeniku. Kao prosvjetni djelatnici, krajem 1940-ih bili su direktivama iz Šibenika, gdje su živjeli, slani u razne škole (otac u Vrgorac, Metković pa Opuzen, majka u Čaru na Korčuli, pa u Korčulu, i zatim u Opuzen). Djed po ocu vratio se u Zadar poslije Drugoga svjetskog rata. Kad je umro, doselili smo se iz Opuzena baki u Kovačku ulicu u Zadru, u ranu jesen 1956., upravo uoči početka rada Filozofskog fakulteta, s pogledom iz stana na ruševine samostana Sv. Dominika, gdje je nekad bilo prvo sveučilište u Hrvata i gdje sam proveo dio djetinjstva. Iz doline Neretve, gdje sam rođen u Metkoviću, posebice iz Opuzena, nosim prelijepa, davna, pomalo maglovita sjećanja najranijeg djetinjstva, ali podrijetlo i život u Zadru čine me njegovim građaninom. Boravci u Šibeniku, gdje sam posjećivao djeda i baku po majci i drugu rodbinu, gdje sam i kršten, također su mi bili posebna dimenzija upoznavanja naših prelijepih gradova. Djetinjstvo u zadarskom Varošu, poslije na Voštarnici, školovanje i cijeli život u Zadru, već trideset godina u Arbanasima, premda posebno volim i Vinjerac, Neretvu i Šibenik, učinili su me zaljubljenikom u ovaj grad. Osjećam se pravim Zadraniom i njemu i njegovoj regiji posvetio sam velik dio svojih znanstvenih radova.

ka i više manjih gradova. Središnje zone Splita, Zadra i Pule malo su veće pa su posljedice donekle manje vidljive, Šibenik koji je u tom pogledu već imao demografski kolaps, novim je pristupom i velikim iskoracima u smjeru revitalizacije kulturne baštine, nadam se, na putu popravljanja stanja.

Zakoni su dobra osnova za postupanje, ali praksa pokazuje da se njihova primjena mora zasnivati na kvalitetnom komunalnom upravljanju, svijesti svih građana, i onih koji uzurpiraju, i onih koji to nerijetko trpe ne reagirajući zbog eventualnog straha ili inercije.

Osim geografijom, u slobodno vrijeme bavite se i glazbom. Kako, što svirate? Jeste li u mladosti pohađali glazbenu školu?

Završio sam nižu i dio srednje glazbene škole i svirao violinu, a poslije violu u školskom i Zadarskom komornom orkestru punih 35 godina. Sjećam se s radošću Glazbene škole i Koncertne dvorane u Providurovoj palači, mojih profesora Mihovila Kowalczyka i Petra Vrbančića, Marije Poklepović i drugih, pa Šime Dešpalja, autora „Mobe“ i oca vrsnih glazbenika koji nas je uvježbavao i neko vrijeme ravnao u školskom orkestru. Pomogao sam formalizaciji statusa Zadarskoga komornog orkestra sredinom 1980-ih. Otkako sam postao dekan, a poslije i rektor, sve je manje bilo mogućnosti za takav angažman. Stasali su i novi naraštaji profesionalnih glazbenika pa danas tek pokatkad zasviram sebi za volju.

Za stvarno i kvalitetno uključnje Jadranske Hrvatske u suvremene europske gospodarske tijekove presudno je ostvarenje dužobalnog jadransko-jonskog koridora o kojem se govori 30-ak godina, ali je malo stvarnih napora. To bi bio relevantan prometni pravac EU, konkurentan onom od Beča preko Budimpešte i Beograda prema Istanbulu, ili onom kroz Italiju trajektom za Grčku

PROF. DR. SC. MIROSLAV GLAVIČIĆ, ODJEL ZA ARHEOLOGIJU, SURADNIK NA PROJEKTU ISTRAŽIVANJA AMFITEATRA U RIMSKOM VOJNOM LOGORU BURNUM

Znanstveni projekt Burnum približava nas i promišljanju arheologije kao znanosti u funkciji razvoja kulturnog turizma

Arheološki park i Muzejska zbirka Puljane istinska su senzacija hrvatske ponude u kulturnom turizmu, a arheolozi Sveučilišta u Zadru najzaslužniji su u toj priči. Njihova su istraživanja dobar primjer kako znanost i gospodarstvo, u ovom slučaju turizam, mogu ići ruku pod ruku za dobrobit zajednice

Prof. dr. sc. Miroslav Glavičić, Odjel za arheologiju, na istraživanju legijskoga vojnog logora i aglomeracije Burnum radi od 2003. godine, kada je Joško Zaninović, tadašnji ravnatelj Gradskog muzeja Drniš, pozvao istraživače na projekt istraživanja amfiteatra u rimskom vojnom logoru Burnum.

S Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru u projekt su se tada uključili Miroslav Glavičić i Željko Miletić pod vodstvom akademika Nenada Cambija. Upornim radom, uz podršku NP-a Krka, rezultati nisu izostali.

Pronađeni artefakti čuvaju se u Arheološkom parku i Muzejskoj zbirci Puljane.

Arheološka istraživanja i bogati nalazi potaknuli su konzerviranje i rekonstrukciju amfiteatra, a Upravu NP-a Krka da otvori novi ulaz u NP te uredi vidikovac i prilaz Manojlovcu, najvišem slapu na Krki, koji je svojedobno posjetio i sam car Franjo Josip.

NP Krka, mudrom odlukom, želi rasteretiti pritisak na poznate slapove i stare ulaze u Park te u ponudu uključiti kulturni turizam. Arheološki park i Muzejska zbirka Puljane istinska su senzacija hrvatske ponude u kulturnom turizmu, a arheolozi Sveučilišta u Zadru najzaslužniji su u toj priči. Njihova su istraživanja dobar primjer kako znanost i gospodarstvo, u ovom slučaju turizam, mogu ići ruku pod ruku za dobrobit zajednice.

Tko je i kada prvi počeo istraživati Burnum, odnosno amfiteatar u Burnumu?

Ruševine nekadašnjeg rimskog vojnog logora u Burnumu, smještenog na rubu krške zaravni iznad kanjona rijeke Krke, osobito vidljive markantne građevinske strukture, poput niza lukova legijskoga stožera po kojemu se lokalitet naziva Šuplja crkva ili Šupljaja, od davnina su plijenile

Mi smo kao arheolozi dokazali da je moguće poma- knuti granice istraživanja i staviti ih u funkciju razvo- ja kulturnog turizma. Vjerujemo da će slično učiniti i drugi znanstvenici, što će se pozitivno odraziti i na lo- kalno stanovništvo, a u konačnici i na jačanje turistič- kih potencijala Šibensko-kninske županije

pozornost brojnih erudita, putopisaca i drugih obrazovanih ljudi, koji su u svojim djelima opisivali ono što su vidjeli, a ponekad to i ilustrirali crtežom ili fotografijom. Među prvima to je učinio Alberto Fortis, koji u svome djelu *Viaggio in Dalmazia*, tiskanom u Veneciji 1774., objavljuje opis lokaliteta s crtežom rimskih lukova. Burnum su pohodili i drugi znameniti stručnjaci, primjerice, glasoviti Theodor Mommsen, od kojih svatko iz svoga kuta gledanja donosi opis zatečenog stanja ili neki drugi zanimljiv podatak. Među najzaslužnijima su Lujo Marun, Šime Ljubić i Frane Bulić, nestori hrvatske arheologije, koji su obilazeći ruševine

legijskoga logora dokumentirali zatečeno stanje. Njihovi su nam podaci bili dragocjen putokaz za pripremu naših istraživanja. Prva suvremena arheološka istraživanja u Burnumu izvršena su 1912. - 1913., a proveo ih je Emil Reisch u ime Arheološkog instituta u Beču, u suradnji s Mihovilom Abramićem, iskopavajući na prostoru legijskoga stožera. Austrijski je arheološki institut u suradnji s Arheološkim muzejom u Zadru proveo novu istraživačku kampanju godine 1973. - 1974. Tada je dokumentirana trasa rimskog akvadukta, kojim je od Plavnoga kod Knina do Burnumu dovedena voda u dužini od 33 km, te su izvrše-

na istraživanja na prostoru legijskoga logora. Godine 2003., nakon što su JU NP Krka, Gradski muzej Drniš i Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru sklopili sporazum o znanstvenom istraživanju arheološkog lokaliteta Burnum, počela su sustavna arheološka iskopavanja na prostoru amfiteatra, koja u kontinuitetu traju do danas. Na cijelom prostoru legijskoga vojnog logora poduzete su i druge istraživačke radnje koje su rezultirale novim spoznajama o topografiji aglomeracije Burnum koju, osim vojnih logora, čine tzv. canabae (civilno naselje koje se spontano razvija oko logora) i naselje autohtonih Burnista na suprotnoj,

lijevoj strani rijeke Krke.

Kada su i pod kojim okolnostima počela istraživanja amfiteatra?

Da se na sjeverozapadnoj periferiji legijskoga logora nalazi amfiteatar znalo se već krajem 19. st., što potvrđuje i jedan osobit dokument, koji je na zamolbu Starinarskog društva iz Knina u Splitu, 5. lipnja 1899., potpisao don Frane Bulić. U toj „svjedočbi“ Bulić kao ravnatelj Arheološkog muzeja u Splitu, dakle, kao službena osoba s neupitnim znanstvenim autoritetom, navodi da je u listopadu godine 1878., u Općini Kistanje kod sela Ivoševci, obišao lokalitet koji se na-

ziva Šupljaja i potvrđuje da se na položaju koji mještani nazivaju Karlovac nalaze ruševine rimskog amfiteatra. Budući da su u „svjedočbi“ precizno navedeni brojevi katastarskih čestica, uvidom u stare katastarske mape nije bilo teško odrediti lokaciju rimskoga amfiteatra, što u svojim bilješkama potvrđuje i fra Lujo Marun. Unatoč izričitim svjedočanstvima Bulića i Maruna, poslije je nekako prevladalo mišljenje da u Burnumu nije bio sagrađen amfiteatar, već da je to obična vrtača ograđena suhozidinama i nabacanim kamenjem. Vizualizaciju opisanih struktura kao amfiteatra znatno je otežavala i gusta vegetacija, međutim, pregledom zračnih snimaka jasno su se uočavale konture nasipa gledališta, s jasnom naznakom uleknuća na mjestima četiriju prolaza. Budući da je od početka kolega Joško Zaninović bio *spiritus movens* cijeloga projekta, on je u jesen 2003. na inicijalni sastanak u Gradski muzej u Drnišu pozvao širi krug potencijalno zainteresiranih istraživača, ali, sastanku su se odazvali malobrojni, od kojih smo se samo mi s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru uključili u terenska istraživanja, tada okupljeni pod znanstvenim patronatom akademika Nenada Cambija. A u toj smo se ekipi, dakle, od samoga početka, našli kolega Željko Miletić i ja, radeći kontinuirano i požrtvovno na realizaciji projekta koji je i u znanstvenom, kulturološkom, turističkom i svakom drugom pogledu opravdao sve uloženo, za naše prilike nemale investicije koju spremno iz godine u godinu izdvaja JU NP Krka iz svog proračuna, financirajući arheološke i konzervatorske radove te marljivo radeći na promicanju i prezentaciji kulturne baštine u sklopu ukupne ponude Parka. Stoga se ovdje mora posebno naglasiti da je od početne inicijative i dalje u projekt uključen JU NP Krka i da se bez logističke, novčane i druge potpore Parka projekt ne bi mogao realizirati.

Kad je amfiteatar sagrađen, koliki mu je kapacitet i čemu je sve služio?

Amfiteatar u Burnumu sagrađen je adaptacijom prirodne vrtače. Međutim, prije građevinskih radova cijeli je okolni kraški prostor trebalo nivelirati okresi- vanjem kamena živca i nasipa-

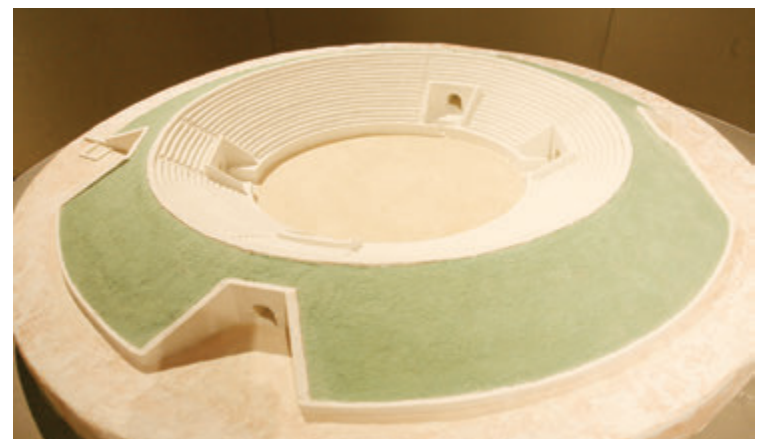

njem škrapa materijalom koji je sadržavao veliku količinu raznovrsnih predmeta vojničke provenijencije, kao i onih za svakodnevnu uporabu. Svi predmeti nađeni u sloju nivelacije tipološki pripadaju razdoblju prve polovice 1. st., a preciznije datiranje omogućavaju nalazi kovanica iz doba rane vladavine cara Klaudija. Smatramo da je početak gradnje amfiteatra moguće povezati s poznatom pobunom Skribonijama, namjesnika provincije Dalmacije, koji je 42. godine, pod formom obnove Republike i uz potporu Senata, s vojnicima dalmatinskoga garnizona trebao svrgnuti izabranoga cara Klaudija. Budući da su vojnici VII. i XI. legije otkazali poslušnost svome zapovjedniku, pobuna nije uspjela. Moguće je da je tada, kao nagrada za lojalnost XI. legiji, koja je ostala vjerna svojemu caru (Legio XI Claudia pia fidelis), počela gradnja amfiteatra, uz napomenu da je to mo-

gla biti i jedna od disciplinskih mjera kojom su legionari vraćeni u rimsku stegu. Već spomenuti monumentalni natpis postavljen na pročelju južnog ulaza označio je završetak veće rekonstrukcije objekta u doba vladavine cara Vespazijana, godine 76./77. Budući da je riječ o amfiteatru koji je sagrađen za potrebe legijske postrojbe, pretpostavljamo da je mogao primiti oko 6000 gledatelja. Amfiteatar je sagrađen da bi služio vojničkim potrebama, u njemu su bile organizirane različite vojne ceremonije i parade te, naravno, gladijatorske i druge borilačke igre. Organizacija različitih spektakala na kojima se okupljalo mnoštvo gledatelja bila je iznimno zanimljiva i lokalnom stanovništvu, koje se tako upoznavao s rimskim običajima i kulturom življenja koju je postupno usvajalo.

Koji je prvi artefakt koji ste pronašli?

Ne sjećam se prvoga nalaza, vjerojatno je to bio ulomak neke krovne ploče s pečatom legijske postrojbe koja ga je proizvela. Naime, vojska je za vlastite potrebe u svojoj keramičkoj radionici lociranoj kod Smrdelja nedaleko od Đevrsaka proizvodila tzv. tegulae. Međutim, sjećam se najznačajnijeg nalaza koji je obilježio početak iskapanja i definitivno potvrdio da se ispod recentnih kamenih nasipa i suhozida krije arhitektura amfiteatra, a to je monumentalni natpis s navodom imena i pripadajućih titula cara Vespazijana. Na temelju navoda tribunske časti koju je car u trenutku postavljanja natpisa obnašao već osmi put, natpis se precizno datira u godinu 76./77. Budući da je natpis pronađen na dnu građevinske šute u ispuni južnog prolaza, pretpostavljamo da je postavljanje tog natpisa označilo završetak neke veće gradnje, vjerojatno rekonstrukcije amfiteatra, koja je

tada rezultirala proširenjem ulaza i svođenjem prolaza. Naime, prethodno smo na temelju arheološke i arhitektonske dokumentacije zaključili da je gradnja amfiteatara počela u prvim godinama vlasti cara Klaudija. To znači da su gradnju amfiteatra izvršili pripadnici XI. legije, koja od tada nosi počasni naziv Claudia pia fidelis, a rekonstrukciju amfiteatra, čiji je završetak obilježilo postavljanje natpisa na pročelje južnoga ulaza, pripadnici IV. legije, koja nosi počasni naziv Flavia felix.

Kada se prvi put spominje Burnum, kada on postaje rimski vojni logor i koje je bilo njegovo strateško značenje?

Lokaciju za smještaj legijskog vojnog logora na desnu stranu rijeke Krke, nasuprot glavnog naselja Rimljanima lojalnih liburnskih Burnista, čije su interese neprestano ugrožavali ratoborni

Delmati, odredio je geostrateški položaj i razvoj vojnih prilika krajem 1. st. prije Kr. i na početku 1. st. nakon Krista na širem prostoru Ilirika. Naime, Ilirik je u to doba stalna zona nemira i ustanaka koje su Rimljani morali više puta ugušiti u krvi. Moguće je da je već tijekom vladavine Oktavijana/Augusta i njegovih vojni u Iliriku Burnum korišten kao privremeni ljetni logor u kojem, prema potrebi, borave pripadnici XX. legije, koji će uz golem broj vojnika iz drugih legijskih i auksilijarnih postrojbi sudjelovati u krvavom ratu koji je na iliričkim prostorima trajao od 6. do 9. godine, a bio je poznat pod nazivom Bellum Batonianum. Upravo jedan od prvih spomena Burnuma kao vojne utvrde - Plinije Stariji naziva ga astellum - dokazuje to njegovo veliko geostrateško značenje koje koriste Rimljani. Naime, nakon završetka panonsko-delmataskoga rata, pred kraj Augustove i početkom

Tiberijeve vladavine, ponad frekventnog prijelaza preko rijeke Krke, na njezinoj desnoj strani i nasuprot naselja autohtonih Burnista, podignut je stalni kameni logor (castra legionis). Vjerojatno je da su ga sagradili vojnici XX. legije, koja je sudjelovala u vojnama u Iliriku.

Zbog čega su Rimljani u to vrijeme u zaleđu dalmatinske obale gradili velike vojne logore?

Neposredno nakon gušenja velikoga delmatsko-panonskog ustanka, zbog lakše kontrole pacificiranih prostora unutrašnjosti i zaštite romaniziranih priobalnih prostora, rimska je vlast odredila gradnju dvaju legijskih logora (Burnum na rijeci Krki i Tilurium na rijeci Cetini) povezanih nizom manjih fortifikacija sagrađenih na pomno izabranim strateškim mjestima. Sve su strateške točke povezane novosagrađenim cestama, koje su

ubrzno postale i osnova gospodarskog razvoja provincije. Fascinantna je podatak da su vojnici dalmatinskih legija već u prvim godinama vladavine cara Tiberija sagradili 550 milja rimskih cesta kroz bespuća provincije.

Nakon XX. legije, krajem Augustove ili početkom Tiberijeve vladavine, u Burnum dolaze pripadnici XI. legije. Legio XI. CPF u Burnumu je stacionirana sve do 69. kada njezini vojnici odlaze u Italiju, gdje se bore u građanskom ratu, a zatim odlaze na germanski limes. U Burnum dolaze vojnici IV. legije (Flavia felix), koji tamo ostaju do 86. Posljednji legionari u Burnumu bili su pripadnici jednog odjeljenja VIII. legije (Augusta), međutim, oni tamo kratko ostaju. Vojnički garnizon u Burnumu činili su također vojnici pomoćnih postrojbi, auksilijari iz konjaničkih (Ala I Hispanorum) i pješćkih postrojbi (Cohors I Cyrrhestarum sagittaria, Cohors III Alpino-

Da se na sjeverozapadnoj periferiji legijskoga logora nalazi amfiteatar znalo se već krajem 19. st., što potvrđuje i jedan osobit dokument, koji je na zamolbu Starinarskog društva iz Knina u Splitu, 5. lipnja 1899., potpisao don Frane Bulić. U toj „svjedočbi“ Bulić kao ravnatelj Arheološkog muzeja u Splitu navodi da je u listopadu 1878. u Općini Kistanje kod sela Ivoševci obišao lokalitet koji se naziva Šupljaja i potvrđuje da se na položaju koji mještani nazivaju Karlovac nalaze ruševine rimskog amfiteatra

rum, Cohors I Monatanorum civium Romanorum), stacionirani u manjim utvrdama razmještenim na legijskom teritoriju.

Treba još spomenuti da se demilitarizacijom vojni logor urbanistički transformira u civilno naselje, koje je u vrijeme cara Hadrijana postiglo i pravni status rimskoga grada (municipium). Kao važno gospodarsko i trgovačko središte na komunikaciji koja je obalu povezivala s unutrašnjošću provincije, Burnum egzistira sve do 536./537., kada se posljednji put spominje u povijesnim vrelima tijekom gotsko-bizantskih ratova.

Kako je izgledala svakodnevica jednog rimskog vojnika u Burnumu?

Kada govorimo o životu rimskog vojnika u Burnumu, moramo naglasiti da je riječ o vojničkom životu u legijskom logoru i na njegovu teritoriju, dakle, o svakodnevici vojnika u mirnodopskim a ne ratnim uvjetima. Međutim, i tada se striktno provodila rimska stega (disciplina Romana), koja je bila *conditio sine qua non* ustroja rimske vojske u ratu i miru. Za provođenje čelične stege brinuli su se centurioni, koji su vojnike za neposluh ili neispunjavanje dužnosti često tjelesno kažnjavali. Za neke blaže prekršaje (lijenost ili spavanje na dužnosti) bile su predviđene novčane ili neke druge blaže kazne, ali za najteže zločine (kukavičluk ili bijeg iz borbe, pobuna postrojbe) slijedila je smrtna kazna. Svakodnevica rimskog vojnika podrazumijevala je obavljanje mnogih klasičnih vojnih dužnosti, od jutarnjeg postrojavanja, stražarenja, tjelovježbe i vježbe s oružjem do stalnog uvježbavanja taktičkih formacija i rasporeda za obranu i napad. Često zaboravljamo da svakodnevicu vojnika čini i obavljanje najrazličitijih poslova jer, ako vojska nije zaokupljena nekim poslom, može doći do incidenčnih situacija s neželjenim posljedicama. Stoga, da vojnici ne bi besposličarili, svaki su dan obavljali više korisnih poslova u logoru i na legijskom teritoriju (sječa drva, čuvanje stoke, sjenokoša, građevinski radovi, proizvodnja keramike itd.). Ali, nakon obavljanja propisanih im dužnosti, da bi se riješili nagomilanoga stresa i opustili, vojnici su slobodno vrijeme provodili izvan logora u civilnom naselju, gdje su bile taver-

*dipl. arheolog
i prof. povijesti
Joško Zaninović,
prof. dr. sc.
Miroslav Glavičić
i izv. prof. dr. sc.
Željko Miletić*

ne u kojima su rasipno trošili na sve vrste dostupnih im razbibriga, poput opijanja vinom, ili su pohodili javne kuće uživajući u bludničanju s prostitutkama, često su se i kockali jer okrutan je vojnički život stvorio od njih poseban svijet ljudi koji se nikad nije obazirao na ustaljene norme civilnoga života.

Vaši kolege i suradnici i vi pronašli ste brojne artefakte u Burnumu. Jeste li i sami iznenađeni njihovim bogatstvom, brojem i očuvanošću?

U jedinstvenom i kompaktnom kulturnom sloju nivelacije terena, koji je dokumentiran ispred ulaza te ispod tribina i vanjskog nasipa gledališta, pronašli smo mnoštvo raznovrsnog materijala. Najbrojniji su ulomci keramičkih posuda za svakodnevnu uporabu, ali i onih luksuznih, tzv. terrae sigillatae, glazirane i keramike tankih stijenki, koje su importirane pretežito iz sjevernoitalskih, dijelom i iz galskih i drugih radionica, zatim ulomke raznobojnog stakla, koštane predmete, dijelove voj-

ničke opreme (najčešće brončane fibule tipa Aucissa, brončane i posrebrene pojasne kopče i okove vojničkog pojasa, brončane i posrebrene privjeske), medicinske instrumente, srebrni republikanski i brončani ranocarski novac, dijelove konjske opreme, oružje i dr.

Sav se taj materijal, kao što je već istaknuto, tipološki može datirati u prvu polovicu 1. st. Raznovršnošću i brojem nalaza bili smo i više nego iznenađeni, a možemo se pohvaliti da smo tijekom dosadašnjih iskapanja izdvojili više od 5000 tzv. posebnih nalaza, koji su stručno dokumentirani i konzervirani.

Koji su od njih rariteti? Pečat plombe za poruke?

U mnoštvu materijala pronašli smo i neke rijetke predmete. Spomenuti pečat od bjelokosti, koji na svojim krajevima ima u negativu urezane kratice LEG i D, a služio je za pečaćenje vojskom službene pošte, jedan je od takvih rariteta, a možda i unikat. I neki drugi predmeti, kojima je naizgled teško odrediti funkciju,

veoma su rijetki, primjerice, nosač krijeste na legionarskoj kacigi. Raritetni su i ulomci staklenih reljefnih šalica koje nose pečat s imenima majstora ENNION i ARISTEAS koji su ih izradili. I među numizmatičkim nalazima nekoliko je rijetkih kovanica.

Zanimljivo, željezne klanfe koje su povezivale klesane kamene pragove u amfiteatru uopće nisu zahrdale ni nakon dvije tisuće godina. Otkud je u Burnum došlo tako kvalitetno željezo?

Spomenute klanfe služile su za međusobno pričvršćivanje kamenih blokova ogradnoga zida arene, bile su pronađene in situ, a na njima nisu zabilježeni tragovi korozije.

To dokazuje kvalitetu njihove izrade. Ne znamo njihovo radio-ničko podrijetlo, ali sigurno je da su proizvedene u radionicama koje su poznavale tehnologiju izrade kvalitetnog čelika. Poznato je da su najveće količine kvalitetnog željeza nabavljane u Noriku, posebno u Magdalensbergu, pa je moguće da su klanfe iz Burnuma tamo bile izrađene.

Prof. dr. sc. MIROSLAV GLAVIČIĆ:
**Mojem izboru arheologije,
 koja je postala moj
 životni poziv, kumovala je
 slučajnost**

Prof. dr. sc. Miroslav Glavičić rođen je 1964. u Senju, gdje je završio osnovnu školu, dok je srednju pohađao u Senju i Zagrebu. Da upiše arheologiju na Filozofskom fakultetu u Zadru, odlučila je slučajnost.

„Moja odluka da upišem studij arheologije bila je više rezultat nekih vanjskih okolnosti, nego moje izrazite želje da upišem taj studij. Naime, nekad dok su momci odlazili na odsluženje vojnog roka važno je bilo upisati studij i tako skratiti vrijeme služenja s 15 na 12 mjeseci. Stoga sam i ja, da skratim boravak u JNA, želio upisati neki studij, koji je sukladno mojem srednjoškolskom obrazovanju trebao biti tehničkog, a ne humanističkog smjera. Međutim, ne znajući što bih doista želio studirati, na veliko iznenađenje svih u obitelji, iznenađeno sam odlučio upisati studij arheologije, koja mi nije bila posve strana jer moj je otac bio arheolog. Tako sam nakon odsluženja vojnog roka počeo studirati arheologiju te studij uspješno završio, a arheologija je postala moje životno zanimanje“, kaže dr. Glavičić.

„Nakon završetka studija zaposlio sam se u Gradskom muzeju u Senju, svom rodnom gradu,

gdje sam ubrzo proživio turbulentne devedesete godine 20. st., koje su obilježile demokratske promjene, stvaranje neovisne hrvatske države i nametnuti nam rat. Budući da je senjsko podneblje oduvijek bilo burno i da su Senjani uvijek spremni stati na branik domovine, bilo mi je sasvim normalno da se odazovem pozivu i sa svojim susjedima, prijateljima i poznanicima krenem na ličko bojište. Danas, zbog odluke koja je bila spontana, bez srama se mogu pogledati u ogledalo. Nametnuti nam rat donio je mnoge strahote, brojni su poginuli i ranjeni, mnogi su teško emocionalno i materijalno stradali, posljedice su bile strašne i još ih danas indirektno osjećamo. Zato, ne ponovilo se, ali i ne zaboravilo“, prisjeća se Miroslav Glavičić.

Od 1992. radi na Odsjeku za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zadru. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu magistrirao je 1995. Na FF-u u Zadru 2002. obranio je doktorsku disertaciju „Gradski dužnosnici na natpisima obalnog područja rimske provincije Dalmacije“. Od 2013. redoviti je profesor na Odsjeku za arheologiju Sveučilišta u Zadru.

Radio je na više arheoloških istraživanja, među kojima su istraživanja legijskoga vojnoga logora i aglomeracije Burnum od 2003. Bio je, uz ostalo, voditelj znanstvenog projekta „Antička naselja u Liburniji“ te suradnik na brojnim drugim projektima. Glavni je urednik znanstvenoga časopisa Senjski zbornik te jedan od utemeljitelja znanstvenog časopisa Archaeologia Adriatica.

Pronađeni su i brojni ulomci staklenih posuda. Jesu li ti nalazi rijetki?

Ulomci staklenih predmeta relativno su brojni, a odmah moramo istaknuti da stakleno posuđe ne pripada običnim vojnicima, nego je to inventar stana glavnog zapovjednika, prefekta vojnog logora i najviše rangiranih časnika koji su imali potrebu i sredstva za kupnju luksuznog staklenog stolnog posuđa. Činjenica da su staklene zdjelice, čaše, boce i vrčevi bili dostupni samo bogatima sugerira da je riječ o rijetkim nalazima. Već spomenute reljefne šalice s imenima majstora koji su ih izradili (ENNION i ARISTEAS) spadaju u kategoriju veoma rijetkih predmeta. Obični su vojnici posjedovali poneki balzamarij, bočicu od prozirnoga stakla, koja im je služila za pohranu pomasti.

U Burnumu je sačuvana ste-la vojnika iz Sirije. Koja je sudbina tog vojnika? Koliko dugo su vojnici služili i kad su išli u mirovinu? Koliko su plaću imali i što im je bila otpremnina?

Uz ceste koje su vodile iz logora prostirale su se nekropole, gdje su bili pokopani veterani i aktivni vojnici legijskih ili pomoćnih postrojbi stacioniranih u Burnumu. Na epitafima je uz njihova imena ponekad zabilježeno i mjesto njihova rođenja ili pokrajine iz koje dolaze, kao na nadgrobnom spomeniku Dagnasa, vojnika II. kohorte Cyrrhestarum, koji je bio rodom iz grada Bereje u Siriji. On je umro u Burnumu u pedesetoj godini života, odsluživši u vojnoj službi 24 godine, odnosno do časnog otpusta i umirovljenja nedostajala mu je još jedna godina službe.

Uspostavom stalne profesionalne vojske u doba Augusta plaće rimskih vojnika su standardizirane, a njihova je visina ovisila o položaju vojnika u postrojbi u kojoj je služio, što znači da su u istoj postrojbi konjanici bili bolje plaćeni od pješaka, a pješaci u legijama imali su veće plaće od onih u kohortama. Iz literarnih vrela znamo da je u legiji plaća običnog vojnika (miles) iznosila 225 denara (= 300 sestercija) godišnje i bila je isplaćena u tri obroka (stipendia), tj. tri puta

godišnje po 75 denara. Domicijan im je povećao plaću na 300 denara godišnje, a isplaćivala se u četiri obroka. Razlike u plaći za više položaje bile su znatne, tako da su već plaće običnih vojnika s višim položajem mogle biti uvećane i do nekoliko puta. Vojnici svoje plaće nisu primali u punom iznosu jer su postojali odbici za hranu, odjeću, obuću i oružje, kao i još neki drugi izdaci, pa se smatra da je vojnik u gotovini dobivao samo trećinu svoje redovite plaće. Ali, i to je bilo pristojno, pretpostavlja se da je vojnička plaća bila ekvivalent nadnici u Rimu. Iznos koji bi im ostao vojnici su koristili za svoje privatne troškove, neki za potporu svojim obiteljima koje su živjele u blizini logora, ali većina ipak za razbibrigu i ostale užitke koji idu uz opuštanje nakon napore službe.

Osim redovitih godišnjih plaća, vojnici su mogli primiti i izvanredne novčane donacije od cara, a postojali su i neki dodaci te otpremnina pri napuštanju službe (praemia). Nakon časnog otpusta (honestia missio), slijedila je i nagrada u novcu (missio

nummaria), koja je iznosila 3000 denara, ili dodjela zemljišnog posjeda (missio agraria). Vojnici pomoćnih postrojbi, koji nisu bili rimski građani, dobili bi rimsko građansko pravo (ius civitatis) i pravo na legalizaciju braka sa ženom s kojom su živjeli (ius conubii), što je bilo zapisano u vojničkoj diplomu koju bi dobili nakon časnog otpusta.

Artefakti se čuvaju u Arheološkom parku i Muzejskoj zbirci Puljanima. Je li izložbeni prostor muzeja osmišljen prema vašim zamislima?

Reprezentativni dio materijala koji smo pronašli do 2010. izložen je u Arheološkoj zbirci u Puljanima u četiri dvorane koje su uređene tematski prema vrsti i kontekstu izloženog materijala: graditeljstvo, vojna oprema i predmeti za svakodnevnu upotrebu, epigrafski spomenici i amfiteatar. Autori postava smo svi mi koji smo bili objedinjeni pod znanstvenim patronatom akademika Nenada Cambija, pri čemu je svatko od nas pojedinačno dao svoj prilog u realizaciji zajedničkog projekta.

Italija, primjerice, zaradi nekoliko desetaka milijardi eura godišnje samo od arheoloških nalazišta? Jesu li lokalitet Burnum i muzej u Puljanima početak dobre prakse da i Hrvatska ima koristi od arheoloških nalazišta i kulturnog turizma?

Od samoga početka naša je zajednička želja bila da se naš istraživački rad ne zaustavi samo na arheološkom iskopavanju i dokumentaciji nalaza, nego da to bude dio jedinstvenog projekta čiji će rezultati biti vidljivi in situ u arheološkom parku i posebnoj muzejskoj zbirci. U tome smo uspjeli, zahvaljujući vlastitom htijenju i uz primjerenu organizacijsku i svu drugu pomoć JU-a NP-a Krka. Ponosni smo na sve ono što smo do sada učinili u realizaciji projekta Burnum. Budući da je praksa da se istraženi arheološki objekti sukcesivno konzerviraju, a pronađeni predmeti prezentiraju u posebno uređenim muzejskim institucijama slabo prakticirana u okvirima domaće arheologije, smatramo da znanstveni projekt Burnum pomiče te granice i približava nas promišljanju arheologije kao znanosti u funkciji razvoja kulturnog turizma, onako kako je to uobičajeno u razvijenim zemlja-

ma poput Italije, Austrije, Njemačke i još nekima.

Koja je uloga Znanstveno istraživačkog centra i što Šibensko-kninska županija dobiva tim centrom?

Znanstveno-istraživački centar, koji će sa svojim logističkim potencijalom biti na raspolaganju znanstvenicima različitih profila, snažan je poticaj za realizaciju novih znanstvenih projekata koji će se baviti raznovrsnim temama povezanim s rijekom Krkom i okolnim prostorom. Mi smo kao arheolozi dokazali da je moguće pomaknuti granice istraživanja i staviti ih u funkciju razvoja kulturnog turizma. Vjerujemo da će slično učiniti i drugi znanstvenici, što će se pozitivno odraziti i na lokalno stanovništvo, a u konačnici i na jačanje turističkih potencijala Šibensko-kninske županije.

Kako teče suradnja s talijanskim Sveučilištem u Bologni kad je riječ o arheološkim istraživanjima na lokalitetu Burnum?

Od 2005. u istraživanja na Burnumu uključen je Odjel za arheologiju Sveučilišta u Bologni, čiji stručnjaci pretražuju prostor logora novim nedestruktivnim metodama u sklopu međunarodne ljetne škole pod nazivom „In profondità senza scavaré“. Specijalistički studij namijenjen je usavršavanju doktoranada i postdoktoranada. Naša suradnja s talijanskim kolegama u radu na zajedničkom projektu i više je nego korektna, ali nije službeno potvrđena na razini dviju sveučilišnih institucija pa je možemo definirati kao svojevrsno „sekundarno“ partnerstvo. Dakle, kolege iz Bologne službeni sporazum o suradnji na projektu potpisali su s Gradskim muzejom Drniš i JU-om NP-a Krka, ali ne i s Odjelom za arheologiju Sveučilišta u Zadru.

Što kažu svjetski stručnjaci, arheolozi, o vašim istraživanjima i artefaktima iz Burnuma?

Rezultate naših istraživanja prezentirali smo na više međunarodnih i domaćih znanstvenih konferencija, znanstvenoj smo se javnosti predstavili i s nekoliko prigodnih izložbi, objavili smo i više monografskih izdanja, napisali desetke znanstvenih radova, pa možemo reći da smo

Najznačajniji nalaz koji je obilježio početak iskapanja i definitivno potvrdio da se ispod recentnih kamenih nasipa i suhozida krije arhitektura amfiteatra, je monumentalni natpis s navodom imena i pripadajućih titula cara Vespazijana. Na temelju navoda tribunske časti, koju je car u trenutku postavljanja natpisa obnašao već osmi put, natpis se precizno datira u godinu 76./77.

redom za prikazano i objavljeno primili niz pohvala renomiranih svjetskih stručnjaka koji se bave problematikom rimske vojske. Arheološka zbirka Burnum svečano je otvorena 27. svibnja 2010., a toj su svečanosti nazočili i sudionici XVII. međunarodne konferencije o rimskoj vojsci i opremi (ROMECC) koji su u superlativima govorili o izloženoj građi, njezinoj kvaliteti i raznovrsnosti.

Budući da naše radove citiraju eminentni znanstvenici u relevantnim znanstvenim časopisima, smatramo da smo i u znanstvenom pogledu dostojno prezentirali pronađenu građu i rezultate naših istraživanja

U početku istraživanja u Burnumu vama i vašim kolegama nisu davali velike šanse da ćete uspjeti. Zašto?

Zašto? Pa to je naša standardna hrvatska priča, da se htije i nastojanje pojedinca ili skupine entuzijasta da nešto učine na opću korist podcjenjuje a postignuti rezultati omalovažavaju, pri čemu postoji i tendencija da se daljnji rad hotimice ometa i usporava barem odugovlačenjima koji su produkt birokratskih procedura.

Tko je najzaslužniji za to da su bivši objekti JNA u Puljanima pripali Istraživačkom centru i koja je uloga NP-a Krka u svemu tome?

Na samom početku istraživanja 2003., rekognoscirajući prostor nekropole uz cestu prema Skardoni, na suprotnoj lijevoj strani kanjona Krke uočili smo više objekata bivše vojarne JNA za koje smo procijenili da bi ih bilo vrijedno iskoristiti za javnu

namjenu, da se uredi za potrebe JU-a NP-a Krka, ali i da posluže nama i drugim znanstvenicima kao istraživački centar.

Dolaskom u prostor bivše vojarne zamislili smo da bi se jednu od dvije kamene zgrade moglo urediti kao arheološku zbirku. Našu ideju spremno su podržali djelatnici JU-a NP-a Krka, koji su pri nadležnim institucijama pokrenuli postupak da se Parku na trajno korištenje dodijeli vojarina s pripadajućim objektima.

Neslužbeno smo doznali da je pri tome bilo žestokog otpora onih koji su te vrijedne objekte htjeli privatizirati, ali, odlukom Vlade RH, čiji je predsjednik tada bio Ivo Sanader, bivša je vojarina u Puljanima 2004. dodijeljena JU-u NP-a Krka, s obvezom da će je Park preurediti i pretvoriti u znanstveno-istraživački i edu-

kativni centar. Tako je naša početna ideja realizirana, a JU NP Krka i dalje radi na uređenju preostalih objekata i uvođenju novih edukacijskih sadržaja.

Djelatnici Parka u potpunosti su opravdali ključnu ulogu koja im je povjerena - prostor i objekti u Puljanima služe zajedničkom javnom, a ne privatnom interesu.

Osim što ste suautor monografije o Burnumu, 2017. dobili ste i nagradu Hrvatskog arheološkog društva za publikaciju „Antička

baština na novčanicama mediteranskih zemalja“. O čemu je riječ?

Na jednom od naših radnih sastanaka o Burnumu, kolega Joško Zaninović predstavio nam je svoj zanimljiv hobi. On je, naime, pasionirani kolekcionar novčanica i prikupio je poveći broj novčanica suvremenih mediteranskih zemalja koje sadrže prikaze arheoloških spomenika i nalaza. Prvotna ideja da bi bilo zanimljivo izložiti ih i predstaviti javnosti, prerasla je u projekt čiji

je rezultat iznimno zanimljiv katalog novčanica s pregledom antičke baštine, ali i više od toga, tj. istodobno je to pregled klasične umjetnosti, arhitekture i urbanizma na Mediteranu, leksikon antičke mitologije, leksikon antičke numizmatike, dakle, po svom sadržaju jedinstvena publikacija za koju nismo imali uzora. Potpisuju je četvorica autora, akademik Nenad Cambi, kolega Željko Miletić, vlasnik kolekcije Joško Zaninović i ja. Ponosni smo na svoje djelo koje

je pod nazivom „Antička baština na novčanicama mediteranskih zemalja“ tiskano uz pomoć JU-a NP-a Krka, a presretni smo jer smo odlukom Središnjeg odbora Hrvatskog arheološkog društva za knjigu dobili godišnju nagradu „Josip Brunšmid“. Monografiju smo svečano predstavili u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, a zatim i u Splitu i Šibeniku. Predstavljanje je popraćeno prigodnom izložbom novčanica s arheološkim motivima i temama.

Burnum su pohodili mnogi znameniti stručnjaci, no među najzaslužnijima su Lujo Marun, Šime Ljubić i Frane Bulić, nestori hrvatske arheologije, koji su obilazeći ruševine legijskoga logora dokumentirali zatečeno stanje. Njihovi su nam podaci dragocjen putokaz za pripremu naših istraživanja

SUKOŠAN - NA DODIRU KOTARA I MORA, ZNANSTVENI SKUP ODRŽAN OD 14. DO 15. RUJNA 2018. U SUKOŠANU

Poticaj za ideju organiziranja znanstvenoga skupa o Sukošanu bogata je glagoljska baština toga kraja

Skup su organizirali Sveučilište u Zadru, Općina Sukošan, Turistička zajednica Općine Sukošan i Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru. Premda je većina tema bila iz područja povijesti, povijesti umjetnosti i arheologije, skup je s ostalim temama s drugih područja nastojao objediniti sliku svekolikog prirodnog i ljudskog potencijala na području naselja te upozoriti na pravce njegova razvoja, ne gubeći pritom iz vida njegov identitet i tradiciju

Od 14. do 15. rujna ove godine u Sukošanu je u organizaciji Sveučilišta u Zadru, Općine Sukošan, Turističke zajednice Općine Sukošan i Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru održan znanstveni skup o Sukošanu „Sukošan - na dodiru Kotara i mora“. Nastavak je to nastojanja koje ulaže Sveučilište u Zadru radi svekolike znanstvene valorizacije naselja šireg zadarskog područja, a koje se kroz nekoliko posljednjih očitivalo u desetak održanih znanstvenih skupova o pojedinim naseljima, kako o onima na priobalnom području i otocima, tako i o onima u zaleđu. Da je riječ o dobro osmišljenom i ozbiljnom projektu, mogu posvjedočiti brojne već tiskane monografije proizašle iz tih znanstvenih skupova, kao i one koje su u tisku ili u pripremi za tisak. Na tome se nije stalo pa je red došao i na organiziranje znanstvenoga skupa o Sukošanu, a sa sličnim projektima nastavlja se i dalje. Njihov cilj ipak nije samo znanstvena valorizacija naših mjesta u prošlosti, nego i svojevrsno skeniranje radi uvida gdje su ta naselja sada i kako sebe vide u budućnosti.

Ideja i inicijatori

Ideja o organiziranju znanstvenoga skupa o Sukošanu rodila se ipak malo ranije. Mogli bismo kazati da su temelj njezina pokretanja bile brojne glagoljske knjige koje su se čuvale u arhivima u Zadru i Splitu. Sukošan

je po pitanju brojnosti župnih knjiga, i to mahom na glagoljici, prednjačio na zadarskom području, a što je još važnije, njima je gotovo u kontinuitetu pokrivena prošlost župe Sv. Kasijana još od početka 17. stoljeća.

41 izlagač s 34 teme

Potreba organiziranja znanstvenog skupa o Sukošanu pokazala se nasušnom, s obzirom na to da do ove godine nije organiziran nijedan znanstveni ili stručni skup o Sukošanu, a znanstveni i stručni radovi o tom mjestu uglavnom se mogu svesti na knjižicu s priložima o Župi Sukošan, tiskanu 1989. godine u povodu obilježavanja 700. godišnjice njezina prvog spomena u dokumentima. Konačno, u listopadu 2016. godine, na inicijativu Sveučilišta u Zadru i njegova prorektora prof. dr. sc. Josipa Faričića dolazi do organizacijskog inicijalnog preliminarnog dogovora o potrebi pokretanja skupa o Sukošanu i ideja se počela provoditi u djelo. Ubrzo je formiran Organizacijski odbor sa mnom kao predsjednikom. Nije se mislilo stati samo na organiziranje znanstvenog skupa, već je od samog početka u nakani bila i izrada znanstvene monografije koja bi objedinjavala priloge sa znanstvenog skupa. Vrijednost tog projekta prepoznali su suorganizatori, Općina Sukošan i Turistička zajednica Općine Sukošan, i u potpunosti ga financijski poduprli.

Odziv pozivu za sudjelova-

njem na znanstvenom skupu nadišao je prvotna očekivanja. Na skupu je tijekom dvodnevno programa sa svojim priložima sudjelovao ukupno 41 izlagač s 34 teme iz različitih znanstvenih područja. Tematika skupa nije se iscrpila temama iz prošlosti Sukošana, premda je najveći broj tema bio upravo s područja povijesti, povijesti umjetnosti i arheologije. Skup je s ostalim temama s područja geologije, geografije, prirodoslovlja, gospodarstva, turizma, etnografije i jezikoslovlja, nastojao objediniti sliku svekolikog prirodnog i ljudskog potencijala na području naselja, pa i šire, te upozoriti na pravce razvoja naselja u budućnosti, ne gubeći pritom iz vida njegov identitet i tradiciju. Prostorni obuhvat u pojedinim temama (geologija, geografija, gospodarstvo, turizam) prelazio je okvire naselja zadržavajući se na granicama općine te bi se takve teme mogle uspješno iskoristiti kao svojevrsne studije i platformu za strategiju razvoja sukošanske općine.

Za neke od tema bilo je nužno provesti istraživanje na terenu, a prezentaciji o Flori općine Sukošan Milenka Milovića i Marije Pandže prethodilo je praćenje cjelogodišnjeg ciklusa vegetacije na prostoru općine. Tom temom nije se željelo uputiti samo na bogatu bioraznolikost i očuvanje biljnih staništa općine, već i produbiti svijest o potrebi očuvanja čiste prirode i okoliša.

Ne želeći pritom umanjiti interese skupa niti za jednu od pred-

stavljenih tema, najveći interes kod gostiju, pa i sudionika skupa pobudila je prezentacija Mladena Pešića Antička luka Barbir u Sukošanu. Ostaci antičke gradnje u podmorju Sukošana prepoznati su još u prošlom stoljeću, ali se tek prošle godine, izuzev ponekih pregleda otprije, počelo sa sustavnim istraživanjem tog antičkog pristaništa radi njegova rekognosciranja. Istraživanja koja provode djelatnici Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju poduprlo je Ministarstvo kulture, a projekt je nastavljen ove godine i uz financijsku potporu Grada Zadra putem projekta VirtualArch. Rezultati tih istraživanja definitivno smještaju Sukošan na kartu rimsko-antičkih arheoloških nalazišta na istočnom Jadranu i upućuju na njegovo značenje u antici, svakako potencirano blizinom antičkoga središta Zadra.

U pripremi monografija

Održavanjem skupa u Sukošanu načinjen je tek prvi korak u predstavljanju rezultata istraživanja, a pravi posao tek slijedi. U tijeku je prikupljanje radova s temama sa skupa, za znanstvenu monografiju koja bi svjetlo dana trebala ugledati krajem 2019. odnosno početkom 2020. godine. Za nadati se da će u njoj prezentirani reci poslužiti kao poticaj mnogima da nastave sa znanstvenim istraživanjem različitih aspekata našeg naselja na brojnim znanstvenim područjima.

Znanstveni skup u Sukošanu

bio je izvrsna prigoda za prikazivanje djela Glagoljske matice umrlih Župe sv. Kasijana u Sukošanu, 1608. - 1826., urednika i priređivača Josipa Faričića i Pavla Kera. Sastoji se od dva sveska i prezentira sadržaj svih četiriju matica umrlih sukošanske župe za spomenuto razdoblje. To je djelo priređeno kao 23. bi-

ser u niski zvanj Monumenta glagolitica Archidioecesis Iaderinae kojoj je cilj sačuvati bogatu glagoljsku baštinu Zadarske nadbiskupije od zaborava i propadanja. Interes za tim djelom, ne samo među znanstvenim krugovima, nego i u široj javnosti, u nas već odavno postoji i dosta je velik, a već je prije napomenu-

to da je poslužio i kao poticaj za ideju o organiziranju znanstvenog skupa o Sukošanu.

Tim će se djelom matice umrlih za Župu sv. Kasijana u Sukošanu, koje su dosad bile skrivene od očiju javnosti, učiniti široko dostupnima i poslužiti kao temelj za znanstvena istraživanja brojnim istraživačima iz različ-

tih znanstvenih disciplina. Šira javnost u njemu će moći prepoznati mogućnost da o svom porijeklu, korijenima, običajima i kulturi svoga mjesta i užje okoliće dozna ono što ih zanima. Tako će i šira čitateljska kultura postati promicatelj glagoljske baštine i raditi na njezinoj daljnjoj popularizaciji.

Najveći interes pobudila je prezentacija Mladena Pešića Antička luka Barbir u Sukošanu. Ostaci antičke gradnje u podmorju Sukošana prepoznati su još u prošlom stoljeću, ali se tek prošle godine, izuzev ponekih pregleda otprije, počelo sa sustavnim istraživanjem tog antičkog pristaništa radi njegova rekognosciranja

MEĐUNARODNI STUDENTSKI SPORTSKI TURNIR U PRAGU

EURIJADA 2018.

Studentice i studenti sa Sveučilišta u Zadru sudjelovali su na međunarodnom studentskom sportskom turniru Eurijada 2018. u Pragu. Veliki studentski turnir okupio je studente sa sveučilišta iz dvadeset i jedne zemlje svijeta, a naši studenti vratili su se ovjenčani medaljama. Ana Bajok osvojila je zlatnu medalju u plivanju na 100 metara kraul. Košarkašice su osvojile srebro, a predvodila ih je kapetanica Nicol Dražević. Futsal muška ekipa u vrlo je jakoj konkurenciji pokupila broncu, a ekipu je predvodio kapetan Stefan Vulić. Svi su oni atraktivnom i dobrom sportskom izvedbom te primjermim ponašanjem predstavili Sveučilište, grad Zadar i Lijepu našu.

Veliki studentski turnir okupio je studente sa sveučilišta iz dvadeset i jedne zemlje svijeta, a naši studenti vratili su se ovjenčani medaljama

Ana Bajok, plivanje

Ana je studentica druge godine talijanskog jezika i filozofije i učiteljica plivanja u Plivačkom klubu Zadar te nositeljica više zlatnih i brončanih odličja. Na Studentskom prvenstvu Hrvatske u plivanju u Vukovaru prošle godine osvojila je zlatnu medalju u disciplini 100 metara leđno te dvije brončane u disciplinama 50 i 100 metara delfin.

S Eurijade u Pragu donijela je zlato.

„Bila mi je velika čast nastupati za Sveučilište u Zadru na tako velikom natjecanju u inozemstvu. To je ujedno bilo i moje prvo međunarodno natjecanje, tako da i ta pobjeda ima veliko značenje. Osobito mi je drago što sam uspjela predstaviti naše sveučilište na toj razini u plivanju“, kaže Ana Bajok.

U sklopu Eurijade ove je godine prvi put organizirano i natjecanje u plivanju.

„Natjecalo se desetak plivača, a najteže mi je bilo protiv djevojke sa Sveučilišta Balamand u Libanonu. Natjecali smo se samo u disciplini 100 metara kraul pa bih voljela da na budućim natjecanjima organizatori nama plivačima pruže više disciplina“, dodala je Ana koja je još uvijek pod dojmom praške Eurijade, organizacije i samog putovanja.

„Upoznali smo mnogo izvrsnih sportaša s ostalih europskih sveučilišta, vidjeli kako izgleda fair play na terenu, ali, isto tako, i lijepo druženje izvan terena... S veseljem očekujem buduća natjecanja te još jednom želim zahvaliti profesorici Gordani Ivković i Sveučilištu u Zadru na pruženom povjerenju.“

Plivanje: Ana Bajok (prvo mjesto plivanje kraul 100 m)

Futsal muški: Toni Ercegović, Renato Nović, Zvonimir Novaković, Lovre Kresović, Josip Baždarić, Stefan Vulić, Ivan Veršić, Filip Lukačević, Mislav Šolić (treće mjesto)

Košarka žene: Marija Šolić, Nicol Dražević, Marija Šimatović, Katarina Barna, Ivana Tomić, Tea Turić, Ema Meštrović, Matea Keran (drugo mjesto)

Nicol Dražević, košarka

Nicol Dražević, studentica 3. godine preddiplomskog studija menadžmenta na Odjelu za ekonomiju, kapetanica ženske košarkaške ekipe Sveučilišta u Zadru, također je puna dojmova s Eurijade u Pragu.

„Nažalost, naše najbolje igrarice nisu bile u Pragu, gotovo smo na Eurijadi nastupali s drugim sastavom zato što je nekoliko cura igralo utakmice za svoje ekipe u prvoj ženskoj ligi. Okupile smo se mi ostale koje ne igramo aktivno i otputovale u Prag. Trenerica Ivković odlučila je da ja budem kapetanica“, kaže Nicol Dražević.

Djevojke sa Sveučilišta u Zadru odigrale su na Eurijadi pet utakmica u dva dana, prvu su izgubile, a sve ostale dobile.

„Natjecanje je organizirano po sistemu lige, igrao je svatko sa svakim, nije bilo grupa. Gledalo se tko ima više poraza i pobjeda. Pobjedile smo dvije španjolske ekipe i ekipu iz Novog Sada, ali smo izgubile protiv Čehinja. Nismo bile uigrane jer su neke cure prvi put zajedno igrale, ali uigrale smo se tijekom turnira.“

Zadnju utakmicu na turniru u Pragu igrale su protiv Beograđanki.

„Znali smo da moramo pobjediti ako želimo osvojiti medalju. U tu utakmicu ušle smo hrabro i čvrsto i igrale kao ekipa. To je bio ključ pobjede. Tijekom utakmice vodile smo po desetak bodova razlike. Iako su se u zadnjoj četvrtini naše dvije igrarice iz prve petorke ozlijedile, ušle su dvije cure s klupe, ni to nije spasilo Beograđanke. Pokušale su pressingom i tricama izjednačiti rezultat, ali mi smo ga kontramama povisivale. Završilo je 15 razlike za nas. Po rezultatu se čini da je bilo lako, ali nije. Marija Šolić bila je naš najbolji strijelac na turniru. Na kraju, Čehinje su bile prve, mi druge, a treće mjesto zauzele su Beograđanke.“

Stabilnu petorku za košarkašku ekipu Sveučilišta u Zadru činile su Tea Turić, Marija Šolić, Marija Šimatović, Nicol Dražević i Ema Meštović.

Kapetanica Nicol Dražević košarku igra odmalena. Počela je, s bratom i sestrom (trojke), trenirati košarku od 3. razreda osnovne škole.

„Brat je u 2. razredu osnovne škole htio trenirati košarku. Meni i sestri to se sviđjelo i mi smo sljedeće godine također počele trenirati košarku, a tu prvu godinu trenirale smo s dječacima. Do upisa na studij aktivno sam trenirala, a poslije rekreativno te se natjecala za Sveučilište.“

Stefan Vulić, futsal

Stefan Vulić, student 5. godine filozofije i teologije, na Eurijadi je bio kapetan futsal ekipe Sveučilišta u Zadru. Njegov interes za nogomet uvjetovan je, ističe, sredinom, ali i činjenicom da se i njegov otac amaterski i rekreativno bavio nogometom.

„Odrastao sam u Benkovcu, u sredini koja je oduvijek sportska, tako da je bavljenje sportom odmalena sastavni dio mog života. To se, naravno, nastavilo i na studiju. Sveučilište u Zadru, među ostalim, organizira malonogometna natjecanja pa sam se htio okušati i steći prijateljstva“, kaže Stefan Vulić.

Na turniru je sudjelovalo šesnaest futsal ekipa sa sveučilišta iz raznih zemalja, od Libanona, Alžira, Njemačke, Češke, a ponajviše iz Srbije. Iz Hrvatske su bile dvije futsal ekipe - sa Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta u Puli.

„U Prag smo otišli s namjerom da se zabavimo, ali i da damo sve od sebe. Bili smo samouvjereni, znali smo da smo kvalitetna momčad, no, trebalo je i malo sreće jer na tom natjecanju jedna utakmica znači ispadanje ili prolaz.“

Već tijekom prve utakmice protiv ekipe sa sveučilišta u Hanoveru 'izgubili' smo jedinog prijavljenog golmana, Tonija Ercegovića, koji je ozlijedio ruku. Bili smo primorani staviti igrača na gol, Mislava Šolića, i on se do kraja turnira pokazao izvanrednim na toj poziciji. Ipak, osjetili smo gubitak Tonija jer golman je golman.“

U dva dana dečki su odigrali šest utakmica, tri u skupini, nakon čega su dvije najbolje ekipe iz skupina išle dalje.

„Od šest utakmica dobili smo pet. Ispali smo u polufinalnoj utakmici, a za treće mjesto pobijedili smo ekipu sa sveučilišta u Novom Sadu. Svaka utakmica rezultatski je bila poprilično tijesna, ali, po kvaliteti, mislim da smo mogli osvojiti turnir da je element sreće bio na našoj strani“, uvjeren je Stefan.

Unatoč tome što je sa Sveučilišta u Zadru išlo samo devet futsal igrača i što im se vratar ozlijedio u prvoj utakmici, zadarski studenti uspjeli su osvojiti srebro.

UNISPORT H2O - STUDENTSKO PRVENSTVO HRVATSKE U PLIVANJU I VATERPOLU, VUKOVAR, 30. STUDENOGA I 1. PROSINCA 2018.

Zadarski studenti prvaci Hrvatske u plivanju i vaterpolu

Studentsko prvenstvo Hrvatske u plivanju i vaterpolu UniSport H2O održano je u Vukovaru 30. studenoga i 1. prosinca 2018.

Na prvenstvu su nastupili pojedinci i ekipe Sveučilišta u Zadru te su ostvareni izvanredni rezultati. Sveučilište u Zadru u plivanju je osvojilo šest medalja. Ana Burazer osvojila je dvije zlatne medalje te tako postala dvostruka prvakinja Hrvatske u disciplinama 50 m leđno i 100 m slobodno. Ana Bajok osvojila je srebro na 100 m leđno i broncu na 100 m prsno.

Njih dvije su, s Leonardom Strenjom i Leom Stojanović, plivale štafetu 4 x 50 m slobodno i 4 x 50 m mješovito i osvojile dvije brončane medalje.

Vaterpolska ekipa Sveučilišta u Zadru u sastavu Krešimir Klarića, Marino Ladiš, Nikola Curać, Timien Vučković, Ivan Vrbnjak,

Marin Jovančević, Niko Torić, Lovre Zelić i Roko Jurišić (trener Goran Jovančević i pomoćna trenerica Dajana Jašić) osvojila je zlato te su postali studentski prvaci Hrvatske. Najprije su rezultatom 7:6 pobijedili momčad

Sveučilišta u Zagrebu, koja je prošle godine bila prvak Hrvatske, zatim su pobijedili Sveučilište u Dubrovniku rezultatom 16:6. Finale su igrali s Tehničkim veleučilištem Zagreb i pobijedili ih 10:8. Jurišić je zabio 4 gola,

Zelić 2, Vučković 2, Jovančević 1, Vrbnjak 1. Tako je ekipa vaterpolista Sveučilišta u Zadru ostvarila pravo natjecanja na Europskom studentskom prvenstvu u vaterpolu koje će se održati u srpnju 2019. u Kopru u Sloveniji.

Ana Burazer: Očekivala sam pobjedu u Vukovaru

Ana Burazer studentica je prve godine dodiplomskog studija hrvatskog jezika i književnosti na Odjelu za kroatistiku.

„Najprije sam se mislila upisati fakultet u Zagrebu jer je tamo najviše mogućnosti vezano za plivanje, ali kako mi je Zadar blizu, a još uvijek plivam za PK Šibenik, ipak sam se odlučila studirati u Zadru. I ne žalim, ovdje mi je zaista lijepo i studirati i baviti se sportom“, govori Ana Burazer koja je iz prave obitelji sportaša - otac joj se bavio nogometom, a brat također plivanjem pa poslije nogometom.

U Zadru se brzo proširila vijest da na Sveučilištu studira seniorska državna prvakinja na sto metara leđno i mlađa seniorska prvakinja Hrvatske na dvjesto metara.

„Očekivala sam da ću u Vukovaru pobijediti. Ima sjajnih cura koje treniraju plivanje, ali kako sam u državnom vrhu, ipak sam očekivala pobjedu. Pojedinačno sam u Vukovaru osvojila dva zlata i sa štafetom broncu“, kaže Ana.

Od travnja 2019., kada bude prijelazni rok, postat će članica Pliivačkog kluba Zadar.

„Ovdje su uvjeti za treniranje dobri, baš kao u Šibeniku, a odlični su i treneri. Iako još uvijek nisam formalno članica PK Zadar, oni rade sa mnom kao da sam u klubu, a na sva natjecanja za Sveučilište sigurno ću ići“, priča Ana.

„Ponekad je teško uskladiti treninge jer imam predavanja i ujutro, i popodne i navečer. Ipak, uspijem jednom dnevno trenirati, na treninge idem između predavanja, ali želim što više treninga. Cilji dan mi je popunjen, od jutra do večeri, nema stajanja“, dodaje te ističe kako se plivanjem bavi od svoje pete godine. U početku je to, kaže, bila zabava, no kad se odlučila ozbiljnije posvetiti plivanju, došli su i rezultati. I to na nacionalnoj razini.

Krešimir Klarica: Idemo po zlato na Europsko studentsko prvenstvo u Sloveniji

Krešimir Klarica, student prve godine menadžmenta na Odjelu za ekonomiju, vratar je i kapetan sveučilišne vaterpolske ekipe koja je u Vukovaru osvojila zlatnu medalju.

„U ekipi smo svi domaći dečki koji cijeli život igramo vaterpolo. Drago mi je što smo se natjecali za naše sveučilište. Nije bilo lako, nas osam igrali smo tri utakmice samo s jednom zamjenom, no, dali smo sve od sebe i u finalu pobijedili Tehničko veleučilište Zagreb. Prije finala, u skupini smo igrali s ekipom Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta u Dubrovniku. Jaka konkurencija“, kaže kapetan Klarica koji se na голу mijenjao s Nikolom Curačem.

„Svi su igrali odlično i svi su dali maksimum. Dobro se poznajemo, nekoliko igrača igra za VK Zadar, a nekoliko nas igra rekreativno za AVK Kolpomorto, a svi studiramo u Zadru. Pokretač nam je Niko Torić, a tu su i treneri sa Sveučilišta - Dajana Jašić, Goran Jovančević i Tonči Jerak“, kaže Klarica i dodaje da kao ekipa jedva čekaju španj 2019., kad će se natjecati na Europskom studentskom prvenstvu u Kopru u Sloveniji.

„Sada smo najbolji u Hrvatskoj, a čekamo da vi-

dimo je li netko u Europi bolji od nas. Da vidimo može li nas tamo netko pobijediti jer od natjecanja u Vukovaru, kad je riječ o konkurenciji, teže ne može biti. Uglavnom, mi se nikoga ne bojimo“, zaključio je Klarica.

SVEUČILIŠTE U ZADRU NA SMOTRI SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Zadru priznanje za najuspješnije predstavljanje u kategoriji vanjskih sudionika

Sveučilište u Zadru ove je godine prvi put sudjelovalo na Smotri Sveučilišta u Zagrebu, održanoj od 22. do 24. studenoga u Studentskom centru. Na trodnevnoj manifestaciji koja se organizira već više od dvadeset godina, uz sastavnice Sveučilišta u Zagrebu, predstavljaju se i druga hrvatska i inozemna sveučilišta, veleučilišta i visoke škole.

Zadarsko je sveučilište ove godine sudjelovalo sa zanimljivim programom i ponudom promidžbenog materijala svojih sastavnica, odnosno studijskih programa. Prvog dana učenici završnih razreda srednjih škola i svi drugi posjetitelji mogli su se upoznati sa sustavom GIS i njegovom primjenom u geografiji i drugim disciplinama, kao i s tehnikom skeniranja i trodimenzionalnog printanja različitih predmeta i osoba, što je izazvalo posebno zanimanje, a sve to u izvedbi nastavnika i studenata Odjela za geografiju - doc. dr. sc. Ante Šiljega, izv. prof. dr. sc. Nine Lončar i njihovih mladih kolega Frana Domazetovića i Mirka Barade.

Drugi i treći dan, uz informacije o studijima na sve tri razine, kao i o studentskom životu u Zadru, detaljnije je predstavljen novi preddiplomski sveučilišni studijski program Language and Communication in a Multilingual society/Jezik i komunikacija u višejezičnom društvu

Odjela za lingvistiku. Beatboxing nastupom studenta Filipa Rušina, člana vokalne skupine A. K. A. Crescendo, predstavljen je i dio izvannastavnih aktivnosti koje se nude na našem sveučilištu. Bogati i raznoliki promidžbeni materijali pojedinih odjela i centara (brošure, leci, plakati), kao i posebnosti zadarskog sveučilišta s obzirom na atraktivnost položaja, integritetnost i multidisciplinarnost te mogućnost kombiniranja različitih znanstvenih disciplina, pobudili su znatizelju brojnih posjetitelja kojima su iscrpne informacije pružali predstavnici akademskog i administrativnog osoblja te studenti na čelu s koordinatoricom Lucijom Šalinović.

Najveću pozornost izazvalo je predstavljanje Sveučilišnog dobra „Baštica“ i Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, uz reprezentativne jabuke Pink Lady, koje su i izgledom i okusom oduševile posjetitelje. Dobro osmišljen program, uz zajednički trud svih sudionika organizacije, na kraju se isplatio i urodio priznanjem Sveučilištu u Zadru za najuspješnije predstavljanje u kategoriji vanjskih sudionika.